

**ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА**

МОВА І ПРАВО

**МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ
09 ЛИСТОПАДА 2018 р.**

Одеса - 2018

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Голова комітету:

Ситько Олена Миколаївна – т.в.о. завідувача кафедри українознавства Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент.

Координатори:

Тягнирядно Євгенія Василівна – професор кафедри українознавства Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент.

Члени комітету:

Шаповаленко Надія Миколаївна – доцент кафедри українознавства Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент.

Шмаленко Юлія Іванівна — доцент кафедри українознавства Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат політехнічних наук, доцент.

Домброван Наталія Василівна –начальник відділу організації наукової роботи Одеського державного університету внутрішніх справ, майор поліції.

Вельмишановні учасники зібрання!

Дозвольте від імені ректорату, від усього професорсько-викладацького складу Одеського державного університету внутрішніх справ сердечно привітати вас із початком роботи студентсько-курсантського Круглого столу «Мова і право», присвяченого Дню української писемності та мови. Ваше зібрання, активно й творчо організоване кафедрою українознавства нашого університету, є не випадковим. У сучасній Україні йдеться не лише про збереження й утвердження рідної мови в усіх сферах соціально-гуманітарного, правотворчого, державотворчого буття, а й про те, якою має постати наша країна в близькій і у віддаленій перспективі. Цілком очевидно, що єдність української мови й традицій українського правотворення і державотворення є непорушною.

Саме тому такі напрями роботи Круглого столу, як актуальні проблеми української термінології, культура професійного мовлення, правовий статус мови в Україні є не лише актуальними для сьогодення й майбутнього, а й визначають увесь масштабний спектр формування особистості курсанта й студента як майбутнього українського правоохоронця, державника, творця майбутньої Української, європейської за духом і за суттю, держави. Без всеосяжної причетності нинішнього курсанта й студента до невичерпних джерел рідної материнської мови, культури, традицій, без поваги майбутнього правоохоронця до мови країни, закон, безпеку і права громадян якої він покликаний берегти, не можна говорити про повсякчасний зв'язок особистості правоохоронця з нагальними потребами суспільства й держави.

Тож, вітаючи учасників роботи студентсько-курсантського Круглого столу «Мова і право», зичу вам плідної роботи в досягненні вище окреслених проблемно-тематичних полів, науково-освітнього самоствердження, розуміння того, що саме від вас – молодих поколінь курсантів і студентів, від вашого особистого усвідомлення власної мовно-ментальної ідентичності з мовою й культурою країни й громадян, інтереси яких ви захищаєте, залежить

те, яке місце посідатиме майбутня Україна в європейському й світовому соціально-гуманітарному просторі.

**Ректор Одеського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук Катеринчук Іван Петрович**

СОЦІАЛЬНИЙ ПРЕСТИЖ МОВИ

Мова для кожного народу є його невід'ємною частиною. Без неї, як і без сонця, повітря, води, людина не може існувати. Занепад рідної мови є наслідком духовного зубожіння народу. Ставлення до рідної мови є свідченням національної свідомості і рівня культури народу, його цивілізованості.

Дехто вважає мову лише засобом порозуміння між людьми. Насправді ж цим не вичерпується її значення. У мові нація закодовує всю свою історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, духовну самобутність. Тому, одним з головних завдань кожного розвинутого суспільства, показником його самосвідомості і визначником розвитку культури є, поряд з турботою про збереження природних багатств і примноження цінностей духовної культури, постійна турбота про рідну мову, про її престиж.

Престиж мови – це її авторитет у міжнаціональному та міжнародному спілкуванні. Він залежить від багатьох чинників, домінуючим серед яких є інформативність мови, тобто застосування її як носія найновішої та найважливішої інформації [2; 15].

Престиж мови не перебуває у прямій залежності від кількості людей, що нею послуговуються. Престижними можуть бути навіть мертві мови, якщо вони характеризуються високим рівнем окультурення і ними закодована велика кількість важливої інформації.

Престиж мови – величина змінна. В історії відомо чимало випадків піднесення і падіння мов. Зрозуміло, що це залежить не від самої мови, а від суспільства – носія мови, його місця та ролі в загальнолюдському прогресі [2; 15].

Престижу мови сприяє її державність і патріотичне ставлення до неї її носіїв. На жаль, не всі українці усвідомлюють це. Тому українська мова в

нашій державі стане престижною тоді, коли ми не будемо її соромитися, коли оволодіємо усім багатством її, навчимося гарно, виразно, правильно говорити по-українськи і будемо пишатися, що ми, українці, маємо таку чудову мову [3].

Соціально престижна мова – мова, якою пишуть і навчають. Пишуть важливі державні документи (закони), проводять судові справи, інформують суспільство про найважливіші події у державі, світі [1; 145].

Єрмоленко С.Я. зазначає, що соціальний престиж мови вимірюється:

- 1) мірою використання мови на найвищих щаблях державної влади, оперування україномовними комунікатами в різних сферах виробничого, суспільного життя;
- 2) ставленням до мови як засобу досягнення службової кар'єри;
- 3) задоволенням найрізноманітніших культурно-освітніх потреб громадян;
- 4) місцем мови в інформаційному просторі (радіо, телебачення, книговидавання).

Два перших параметри вважаються основними для визначення престижності мови, оскільки наступні детермінуються мовною практикою державних службовців і співвідношенням службової кар'єри та мови.

Для визначення соціальної престижності слугує і такий параметр, як створення знакових текстів цією мовою, а також наукове опрацювання мови, виявлення її характеристичних ознак у зіставленні із сусідніми мовами [1; 143-144].

Науковці визначають два способи забезпечення статусу престижності для своєї мови. Перший – через всебічний розвиток суспільства на шляху прогресу. Другий – шляхом утиску інших мов політичними, військовими, економічними засобами [2; 16].

Але популяризація мови – питання неоднозначне, воно потребує гнучкості у виборі методів та засобів дії. Нікого не можна змусити адміністративними методами користуватися українською мовою. Потрібна

правильна й мудра мовна політика, яка б повернула народ до рідної мови, а національним меншинам дала змогу зберегти свою мову й водночас оволодіти в повному обсязі державною мовою.

Перехід на українську мову спілкування у повсякденному житті не може бути примусовим – це має бути особисте рішення окремого громадянина, глибоко усвідомлене ним самим [4; 124].

Отже, престиж української мови зростатиме, якщо нею буде спілкуватися молоде покоління. Уже зараз в офісах провідних українських компаній запроваджено користування українською мовою, ми вже звикли до україномовних фільмів та програм. І хоча, звичайно, до нормального стану речей ще далеко, але українська мова поступово завойовує різні сфери життя людей. Варто не соромитися української мови, навіть суржику, люди поволі відійдуть від цього змішування. А для цього потрібен час.

Список використаних джерел

1. Єрмоленко С. Я. Соціальна престижність української мови в сучасному комунікативно-інформаційному світі // Збірник наукових праць НДІУ, том IX. – С. 143-147. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndiu.org.ua/images/book/9.pdf>
2. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. – Дрогобич: Видавнича фірма “Відродження”, 1994. – 218 с.
3. Перекрестов М. Стан української мови в сучасній Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2009/Philologia/44891.doc.htm
4. Рєпіна М.О. Проблема популяризації української мови серед молоді // Управління розвитком. – № 12 (175). – 2014. – С. 123-124.

Ситько О.М. завідувач кафедри
українознавства ОДУВС,
кандидат філологічних наук, доцент

КОРОТКІ ВІДОМОСТІ З ІСТОРІЇ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ – МАТЕРИНСЬКОЇ МОВИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Відомо, що латина – *lingua mortalis*. Однак для студентів-юристів у всьому світі вона залишається материнською мовою *ius Romanum*, яке дало життя сучасній правовій науці. Латинська мова (*lingua Latina*) – мова

індоєвропейської сім'ї. Вона дістала свою назву від племені латинів (Latini), які на початку I тис. до н.е. заселили невелику (2000 км²) область Центральної Італії – Лації. Серед міст Лація особливого значення набуло місто Рим (Roma), засноване, за переказом, у 753 р. до н.е. легендарними Ромулом і Ремом. У результаті постійних війн Рим перетворився з містатржави на столицю могутньої рабовласницької імперії, до складу якої входили країни басейну Середземного моря, Північної Африки, Малої Азії, значна частина Західної і Південної Європи. Латинська мова стає державною мовою на території підкорених областей. Латина на цих землях використовується у всіх соціальних сферах, витісняє місцеві говірки, стає ефективним засобом романізації (від лат. Romanus – римський) провінцій. Розмовна форма латинської мови (sermo cotidiānus), народна латина (sermo vulgāris) поширюються в підкорених областях Середземномор'я і південно-західної частини Європи, де на базі латинської мови під впливом місцевих говірок виникають романські мови: італійська, французька, провансальська, ретороманська, іспанська, португальська, румунська, молдавська тощо. В 476 р. н.е. Римська імперія розпадається, і латина як жива розмовна мова поступово втрачає своє значення. На теренах колишньої імперії виникають нові держави зі своїми національними культурами і мовами. В історичному розвитку латинської мови виділяють кілька етапів, упродовж яких мова визнавала фонетичних, лексичних, морфологічних і синтаксичних змін. Найдавніші писемні пам'ятки датуються VII-IV ст. до н.е. Це уривок сакрального напису на Чорному камені, знайденому під час розкопок римського форуму. Текст погано зберігся, слова в ньому – латинські, літери – грецькі. Інший найдавніший текст – надпис на золотій застібці (фібулі), яку було знайдено у місті Пренесте (сучасна Палестрина) в Лації – пренестинській фібулі. Отже архаїчний період, період становлення літературної латинської мови, датують V-II ст. до н.е. До архаїчної епохи належить творчість Лівія Андроніка (полонений грек, який переклав латиною «Одіссею» Гомера), комедії Тіта Макція Плавта, які популярні й сьогодні,

драматурга Теренція Аффа, а також Катона Старшого (трактат “De agricultura” Про землеробство). У 451-450 pp. до н. е. законодавчою комісією з десяти чоловіків (decemviri) за зразком грецьких законів Солоні були розроблені Закони XII таблиць (Leges duodēcim tabulārum), які стали основою для подальшого правового розвитку Риму. Наступний період розвитку літературної мови називають золотим або класичним. Це – I ст. до н. е. – початок I ст. н. е., епоха правління Цезаря і Августа. Саме у цей час відбувається становлення літературної мови, латина досягає найбільшої виразності, синтаксичної досконалості в ораторській та історичній прозі Цезаря (ця людина вміла, здається, все: керувати величезною країною, завоювати сусідню державу і талановито описати це (“Commentarii de bello Gallico” Записки про Галльську війну), реформувати календар (саме на честь нього він і має назву “юліанський”); блискучі промови Цицерона (наприклад, Катілінарії). Це період найвищого розквіту римської літератури. У цей час творив Публій Вергілій Марон – автор “Буколік”, “Георгик” і безсмертної “Енеїди”. Твори Вергілія вчили у школах і в університетах, знали напам’ять ремісники і аристократи, цитати з його Енеїди» писали на надгробках і міських стінах; до епохи Відродження існував звичай ворожити на цій поемі: книгу відкривали навмання і рядок, який кидався в очі, був пророцтвом. 1798 року почалася нова українська література, почалася саме з “Енеїди” Івана Котляревського. Літературну спадщину видатного поета античності Квінта Горация Флакка складають оди, еподи, сатири. Мотиви його славетної оди “Ad Melpomēnen” (До Мельпомени): Exegi monumentum aere perēnius etc. були і є близькими багатьом поетам: Микола Зеров (“Мій пам’ятник стоїть, триваліший від міді. Піднісся він чолом над царські піраміди...”), Ломоносов, Державін, Пушкін, Фет, Брюсов. Поета Публія Овідія Назона називають великим романтиком класичної епохи. І дотепер залишаються цікавими і свіжими його “Ars amandī” (Мистецтво кохання), “Amores” (Любовні елегії), “Tristia” (Скорботні елегії), віршовані листи друзям “Ex Ponto” (З Понта) etc.

Період, який називають післякласичним (або срібною латиною), тривав від початку I ст. до початку II ст. Латинська мова характеризується відступами від чистоти класичної літературної мови й зазнає впливу від мов колоній. До цього часу вже остаточно склалися фонетичні й морфологічні норми літературної мови, були встановлені правила орфографії, якими дотепер керуються при виданні латинських текстів. Представниками цього періоду є прозаїки і поети Луцій Анней Сенека, Марк Валерій Марціал, Децим Юній Ювенал, Луцій Апулей. Латинську мову II ст. – VI ст. називають пізньою. Кажуть, що Рим дав світу дві речі – римське право (*ius Romanum*) і водопровід (*aquaeductus*). [1] І саме на цей період припадає діяльність найвидатніших давньоримських *iuris prudentes* (знавців права). Пише свої “Інституції” (підручник з права) у 12 книгах Флорентин, провінційний професор Гай складає свої “Інституції” у 4 книгах – найпопулярніший підручник часів античності. Цей твір було знайдено в 1816 році у бібліотеці Веронського собору на манускрипті з листами св. Ієроніма. Зараз – це найважливіший документ римського права. У цей час плідно працюють видатні давньоримські юристи Юліан, Цельс, Помпоній, а при Папініані, Павлі, Ульпіані римська юриспруденція досягне своєї вершини. Під час правління імператора Юстиніана комісією під керівництвом квестора Трібоніана у 528 – 534 роках було здійснено кодифікацію всього римського законодавства під назвою “*Codex Iustinianus*”. У XII ст. кодексу дають назву “*Corpus iuris civilis*” Звід цивільного права, а перше друковане видання під титулом “*Corpus iuris civilis*” було здійснено Діонісієм Готофредом і побачило світ у 1583 році.

“*Corpus iuris civilis*” став підсумком багатовікового історичного розвитку юриспруденції. Цей звід законів став основою для законодавства європейських держав. Як мова науки латина і після падіння Риму (нагадаємо, що це 476 р.) не втратила свого значення. Вона продовжує бути мовою школи, науки і літератури, мовою церкви, дипломатії і законодавства. Епоха середньовіччя в історії латинської мови характеризується як період

Latinitas vulgāris (вульгарна латина) чи ще як Latinitas culinaria (кухонна латина). Саме в цей період у латинську мову вводиться маса нових слів і понять, яких не було в класичній латині. У XIII – XV ст. монополія латини була порушена, і на письмі почали вживатися італійська, французька, німецька, чеська та інші мови, хоча латина ще довго продовжувала зберігати почесне місце в ієрархії мов: бути “писемним” означало володіти латиною. Згідно зі сформульованим у часи пізньої Античності поділом людей на litterati та illitterati, або idiotae, перші вважалися освіченими, тобто такими, що знають латину, другі – неписемними. У юриспруденції, дипломатії, у закладах освіти, при написанні наукових трактатів користувалися латинською мовою. Найпопулярнішими в середньовічній Європі були такі європейські університети, як Болонський, Падуанський, Краківський, Гейдельберзький, Празький. Руські діти (українці та білоруси) їздили до західних університетів з XIV ст. У 1482 році ректором Болонського університету став Юрій Дрогобич-Котермак син вбогого ремісника з українського міста Дрогобича. Саме тоді було створено славетний Гаудеамус, який і дотепер залишається міжнародним гімном студентів. Згодом у 1632 році в Києві митрополитом П. Могилою було створено Словено-греко-латинський колегіум – перший вищий навчальний заклад у Східній Європі. У навчальній практиці колегіуму латинська мова, втім, так само як і весь латинокультурний універсум, відігравали без перебільшення визначальну роль, слугували концептуальним центром усього навчально-виховного та наукового процесу. Про правильність даного припущення свідчить, зокрема, те, що велика кількість професорів та студентів цього славетного навчального закладу створили шедеври європейської новолатинської словесності. До плеяди цих митців належать Ф. Прокопович, І. Калимон, Г. Сковорода тощо. У нові часи, до XVIII ст. включно, латинська мова зберігала в Європі роль міжнародної мови науки та дипломатії. Наприклад, твори таких видатних гуманістів, учених та просвітителів, як Еразм Роттердамський, Томас Мор, Томазо Кампанелла,

Бенедикт Спіноза, Ісаак Ньютон, Лейбніц, Рене Декарт, Ян Амос Коменський. У цьому ж латиномовному загальноєвропейському річищі розвивали національну науку та літературу видатні українські вчені і митці XV – XVIII століть, до яких належать Юрій Дрогобич, Григорій Чуй Русин, Іван Туробинський Рутенець, Павло Русин з Кросна, Георгій Тичинський Рутенець, Симон Пекалід, Станіслав Оріховський, Севастьян Кленович, Іван Домбровський, Феофан Прокопович, Григорій Сковорода. Відомо, що латинська мова в Україні у згадані століття була не лише мовою літератури, науки, освіти, духовності, але й мовою державотворення, дипломатичних відносин з іншими державами, мовою правових актів та епістолярію. Про це свідчить дипломатичне листування гетьманської військової канцелярії часів Богдана Хмельницького, його листи до Трансільванії, Венеції, Швеції, Молдавії упродовж 1649 – 1656 років. Ця сама традиція продовжувалась і в діловодстві часів гетьмана Мазепи – видатного державного діяча, мецената, людини енциклопедичних знань. Усе сказане вище доводить необхідність продовження традицій формування майбутніх юристів не тільки як справжніх майстрів своєї справи, а й як різнобічно розвинених особистостей.

Література:

1. Дюрант Вил Цезарь и Христос. – М.: Крон-Прес, 1995. – 736 с.

Тарасенко Лідія Борисівна
професор кафедри теорії та
історії держави і права
ОДУВС, к.іст.н.

УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ В ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ XIX СТ.

Одним із стовпів національної самосвідомості будь-якого народу виступає його мова та історія. Вони, безумовно, є опорою державності, що сьогодні, в XXI ст., набуло величезної актуальності для нашого українського

народу в зв'язку з буремними подіями, які відбуваються на сході нашої країни.

Багатовікова відсутність власної державності спричинила мовну кризу нашого народу. В Речі Посполитій, Австро-Угорській та Російській імперіях українська мова не визнавалася, тому мали місце процеси насадження мови пануючих народів: ополячування, онімечення, русифікація. Українську мову використовував народ у побуті, проте нею не навчали дітей у школі, не писали художні твори, наукові праці тощо.

Здавалося, що настав кінець українському культурному життю, що українська народність повністю денаціоналізується і зникне з історичної арени. Тому наприкінці XVIII - на поч. XIX ст. питання відродження української мови набуло надзвичайної актуальності, що розуміла патріотично налаштована частина греко-католицького духовенства, яке було основним носієм української національної ідеї в процесі національного відродження в західноукраїнських землях на початку XX ст.

У Перемишлі – центрі греко-католицької єпархії – у 1816 р. з ініціативи священика І. Могильницького виникло «Клерикальне товариство» – перша в Галичині культурно-освітня організація. Навколо неї гуртувалися патріотично налаштовані греко-католицькі священики – І. Левицький, І. Лозинський, А. Добрянський, І. Лавровський. Вони створюють народні (парафіяльні) школи для місцевого населення, видають перші граматики з української мови, букварі, молитвеники. І. Могильницький у 1829 р. написав науковий трактат польською мовою «Розвідка про руську мову», у якому обстоював ідею самобутності української мови, указував на її відмінність від польської та російської, визначив українську мову як одну з реально існуючих східнослов'янських мов.

У 20-і роки в Перемишлі виник ще один гурток на чолі з єпископом І. Снігурським. Гуртківці збирали матеріали з історії Східної Галичини, її фольклор, але їхні видання мали обмежений вплив, оскільки публікувалися німецькою, латинською або польською мовами.

У 30-х рр. XIX ст. унаслідок дискусії, що розгорілася в галицькій пресі щодо використання в ній живої, а не обробленої української мови, австрійський уряд задовольнив прохання І. Могильницького про організацію в Східній Галичині мережі суспільних початкових шкіл з українською мовою викладання.

Наполегливіше всіх відстоювали рідну мову діячі так званої «Руської трійці». Саме з діяльністю цього гуртка пов'язаний другий етап національного руху, що перемістився на початку 30-х років XIX ст. до Львова.

«Руська трійця» являла собою напівлегальний демократично-просвітницький та літературний гурток, що існував у Львові в 1833-1837 рр. Його засновниками були троє друзів-студентів Львівського університету і водночас вихованців греко-католицької духовної семінарії Маркіян Шашкевич (1811 року народження), Яків Головацький (1814 року народження) та Іван Вагилевич (1811 року народження). Роки народження цих велетнів українського національного відродження ми сьогодні згадуємо не випадково. Оскільки на момент заснування «Руської трійці» вони були зовсім молодими: Шашкевичу та Вагилевичу було по 22 роки, а Головацькому – 19 років. Проте, те, що вони зробили для українського національного відродження має неоціненне значення. Трійчани зосередили свої зусилля на культурницько-просвітницькій діяльності та своє головне завдання вбачали у піднесенні статусу та авторитету української мови, розширенні сфери її вжитку та впливу, прагненні просвітити народ та максимально сприяти пробудженню його національної свідомості. «Руська трійця» провела значну роботу зі збору фольклору серед населення містечок та сіл Галичини, Буковини та Закарпаття, одночасно пізнавши реальне становище українського народу під іноземним гнобленням.

Навколо «Руської трійці» об'єднувалася молодь, що прагнула працювати для добра свого народу. Деякі її члени: М. Ількевич, М. Кульчицький та ін. – були зв'язані з польським революційним підпіллям.

Учасники об'єднання твердили, що «русини» Галичини, Буковини й Закарпаття є частиною українського народу, який має свою історію, мову й культуру. Вони «ходили в народ», записували народні пісні, оповіді, приказки та вислови.

Рукописна збірка власних поезій та перекладів учасників «Руської трійці» «Син Русі» (1833 р.) стала своєрідним заклик до народного єднання й національного пробудження. Підготовлений до друку інший збірник – «Зоря» (1834 р.) – містив народні пісні, історичні та публіцистичні матеріали, провідною ідеєю яких було засудження іноземного панування, уславлення визвольної боротьби народу, оспівування козацьких ватажків – Богдана Хмельницького, Северина Наливайка. Лунав у збірці й заклик до єднання українців Галичини й Наддніпрянщини. Офіційне видання збірки було заборонене, а для її авторів розпочався період переслідувань, доносів, обшуків, звинувачень у неблагонадійності, що завадило надрукувати перекладений Вагилевичем на українську мову відомий давньоруський твір «Слово о полку Ігоревім» та підготовлений до друку Шашкевичем рукопис «Читанка для діточок в народних училих руських».

У 1836 р. «трійчани» водночас у трьох церквах Львова виголосили релігійно-моральні проповіді українською мовою, що значно піднесло національний «руський» дух українців-львів'ян.

Наприкінці 1836 р. у Пешті побачив світ альманах «Русалка Дністровая», складений учасниками «Руської трійці». У народних піснях, думах, казках, публіцистичних та науково-історичних творах, що увійшли до альманаху, проголошувалася ідея єдності всіх українських земель, зверталася увага на важливість вивчення історичного минулого, бо з нього «побачиш, як твої батьки та діди жили, що робили, що їх веселило, радувало, а що змушувало журитися, яке сонце між ними сяяло, як думали, яким духом обіймали природу, околиці, світ цілий..., що надихало їх на діяльність, а що в них силу відбирало, яка в них мова, яка бесіда, яка в них душа, яке серце...» [1, с. 370].

Необхідно зазначити, що збірки «Руської трійці» розповсюдити не вдалося. Так, віденська цензура на основі думки церковної влади у Львові заборонила випуск збірки «Зоря». Цензором видання альманаху «Русалка Дністровая» був Єрней Копітар словенський мовознавець та філолог, урядовий цензор, який визнав, що вона «гарна, вдатна, одушевлююча», але стояла на позиціях окремішності українського народу, що суперечило інтересам Австрійської імперії. Копітар остерігався пропустити збірку, відіслав її до Львова, щоб інші брали на себе відповідальність за наслідки її виходу в світ [2, с. 157].

Важливу роль – негативну – в долі видання зіграв ректор Львівської духовної семінарії, професор морального богослов'я університету Венедикт Левицький, який через останню посаду був цензором книг, театральних вистав Галичини. Він наказав конфіскувати весь наклад, який знайшли в скрині 1845 року. «Високим розпорядженням президії від 22 серпня 1845 ...» було наказано знищити всі примірники, за винятком 1-го, який мав потрапити до університетської бібліотеки.

Альманах і його видавці зазнали переслідувань місцевих церковних та світських властей. Із 1000 надрукованих примірників «Русалки Дністрової» 100 потрапили до Львова, деяка кількість стала приватною власністю, зокрема, 200 – Георгія Петровича, 800 конфіскувала львівська поліція, більше 600 пішли до Відня на цензуру [2, с. 157].

Влада наклала арешт на небезпечне для неї видання. Самі укладачі альманаху були притягнені до відповідальності як державні злочинці [3].

«Русалка Дністровая» стала підсумком ідейних шукань та апогеєм діяльності «Руської трійці». Це був різкий виклик демократично налаштованої української молоді державній та клерикальній реакції, протест проти денаціоналізації та штучного роз'єднання українських земель, перша спроба західних українців заявити про своє існування, про свою національну гідність.

Незабаром це об'єднання розпалося, та в історії українського національного руху, зокрема на західноукраїнських землях, діяльність «Руської трійці» залишилася пам'ятною віхою, що викликала до життя нове покоління західноукраїнської інтелігенції. Діяльність «Руської трійці» започаткувала новий етап у розвитку національного руху на західноукраїнських землях, перехід від культурологічних проблем до соціально-політичних.

Діяльність «Руської трійці» неоціненна й сьогодні. Адже будителі прагнули з допомогою власних українознавчих досліджень, літературної творчості й друкованого слова рідною мовою сприяти піднесенню освітнього рівня та пробудженню національної свідомості галичан як невід'ємної частини українського народу. Так вони прислужилися справі його відродження до самостійного національного життя та входження в коло вільних, рівноправних і культурних націй Європи, насамперед слов'янських. Цьому присвятили всю свою багатогранну, багато в чому піонерську, працю: збирацьку, дослідницьку, видавничу й публіцистичну в ділянці гуманітарних дисциплін, а також літературно-художню та перекладацьку творчість [3].

Символічними були і є слова девізу цього літературного угруповання, які Шашкевич вписав до спільного альбому та які викарбувано на пам'ятнику трійчанам у Івано-Франківську: «Світи, зоре, на все поле, поки місяць зійде».

Вони й дотепер є не тільки символічними, а й вельми актуальними для сучасної України.

Література

1.Стеблій Ф.І. Русалка Дністровая – альманах (1837) // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2013. Т. 9. 784 с.: іл.

2.Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII – початок XIX ст.). Львів: Світ, 1996. 448 с.

3. «Руська трійця: історія та сьогодення» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lib.if.ua/news/1343729633.html>. Назва з екрану.

*Тягнирядно Євгенія Василівна,
професор кафедри українознавства
ОДУВС, к.п.н., доцент*

ФОРМУВАННЯ МОВНОГО ДИСКУРСУ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Успіх мовного професійного спілкування, грамотного українськомовного професійного мовлення залежить від мовця як особистості, його знання сучасної української літературної мови як основи мови професійного спілкування, уміння використовувати ці знання і втілювати інформацію в текст та дискурс залежно від мети, мовної ситуації тощо.

Його формування ґрунтується на удосконаленні мовленнєвої діяльності, основу структури якої становить мовленнєва ситуація, а її кінцевим результатом є не тільки текст, а й дискурс. Ф. Бацевич під дискурсом розуміє “сукупність мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, пов’язаних із пізнанням, осмисленням і презентацією світу мовцем й осмисленням мовної картини світу адресанта слухачем (адресатом)” [1, с. 138]. Професор вважає дискурс одночасно живим процесом спілкування і найзагальнішою категорією міжособистісної інтеграції.

У дискурсі мовлення може супроводжуватися мімікою, жестами, емоційно-експресивним впливом на мовця, тому дискурс визначається в певних формах функціонування мови – інтерв’ю, екзаменаційному діалозі, у професійному спілкуванні: робочому інструктажі, диспетчерській або оперативній нараді тощо.

Дискурс є мовленням в аспекті події, пронизаним екстралінгвістичними, соціокультурними, психологічними, професійними й іншими чинниками. Ситуація в дискурсі – це вид репрезентації знань, які залежать від особистого досвіду учасників комунікації. Оскільки природна узгодженість використання мовленнєвих одиниць (слів, словоформ, висловлювань) у дискурсі зумовлюється ситуацією, то відповідно основним

принципом їх добору є ситуативно-тематичний. Такий підхід до навчання насамперед обумовлений професійною діяльністю майбутніх фахівців і забезпечує розуміння особливостей функціонування мовленнєвого матеріалу в природних умовах, адекватність володіння монологічним мовленням.

На нашу думку, саме дискурс є “середовище” для професійного спілкування, той простір, у якому циркулюють різні фахові дискурси, створюються нові на перехрестях інших дискурсів, що є одночасно частиною цього професійного простору. При цьому дискурс як комунікативний процес не має чітко окреслених меж, він взаємодіє з іншими професійними дискурсами, переходить у взаємонакладання одного дискурсу на інший.

Отже, відокремити один дискурс від іншого можна лише теоретично, абстрагуючись від тих або інших параметрів, оскільки дискурс, на відміну від тексту, – поняття відносне, яке є скоріше суб’єктивним, оскільки пов’язано безпосередньо з процесом спілкування за фахом, яке індивідуальне, суб’єктивне, неперервне, якщо ми говоримо про постійність циркуляції виробничої інформації в середовищі професійної діяльності людини.

Таким чином, компонентами мовного професійного спілкування є:

- особистісний чинник у професійному спілкуванні;
- мова як засіб професійного спілкування, формування і розвитку професійного мовлення;
- текст або дискурс (зв’язаний текст у єдності з позамовними, зокрема прагматичними, соціокультурними, психологічними й іншими чинниками, або текст в аспекті подій чи мовлення як цілеспрямована соціальна дія чи компонент взаємодії людей і механізмів їх свідомості) як мовне втілення інформації під час професійного спілкування.

Зв’язок між способами організації дискурсу і здібностями особистості організовувати професійний дискурс, тобто дискурсними здібностями особистості фахівця, є взаємообумовленим. Якщо за вихідне взяти дискурсні здібності особистості, то з деякою часткою впевненості можна прогнозувати породження особистістю певного дискурсу за професійним спілкуванням. У

свою чергу спосіб організації конкретного дискурсу дозволяє передбачати певні здібності особистості, що реалізуються у професійному дискурсі. Особистість, яка має сукупність дискурсних здібностей на рівні всіх “фаз інтелектуального акту” (О. Леонтьєв), а саме: орієнтування і планування мовленнєвих і немовленнєвих дій, формування плану дії у мовленнєвій формі, контролю і коректування (за необхідності) мовленнєвих дій [3, с. 226-228], можна назвати мовною особистістю [2, с. 38, 243].

Поняття мовної особистості різні автори, такі, як О. Залевська, Ю. Караулов, В. Нерознак, Л. Крисін, Л. Паламар, А.Шахнарович та ін., трактують по-різному, але оптимальним визначенням можна вважати формулювання: “це сукупність здібностей і характеристик людини, які обумовлюють створення і сприйняття ним мовленнєвих творів, тобто текстів, які розрізняються за ступенем структурно-мовної складності, глибини і точності відображення дійсності, певною цілеспрямованістю” [4, с. 168]. У цьому визначенні поєднано здібності людини з особливостями текстів, які вона сама створює.

Не тільки вік, але й рівень освіти, знання інших мов, окрім рідної, володіння професійним мовленням є чинниками подальшого, вищого розвитку й удосконалення мовної особистості. У ході формування й удосконалення професійного мовлення розвиток і саморозвиток мовної особистості має відбуватися, на нашу думку, за трьома основними напрямками:

а) формування і розвиток професійної лінгвістичної компетенції за рахунок засвоєння знакової системи української мови і становлення лінгвістичної компетенції фахівця у своїй галузі діяльності;

б) удосконалення когнітивного стилю діяльності (спочатку навчальної, а потім професійної) шляхом засвоєння й розвитку нових форм сприйняття й інтерпретації різних явищ дійсності.

На формування мовної особистості впливають чинники як об’єктивні, незалежні від особи мовця, так і суб’єктивні.

До об'єктивних чинників належать:

- стан самої мови, її унормованість і наступна кодифікація, рівень розвитку і досконалість її підсистем, стилістична диференціація, отже, придатність мови як мовної картини особи і світу для забезпечення всіх мовних потреб громадянина;
- сприятлива для життя і розвитку певної мови суспільно-політична ситуація;
- традиція суспільного використання мови;
- повноцінне функціонування мови в усіх сферах життя: державницькій, політичній, правовій, економічній, науковій, освітній, культурно-мистецькій, творчій, виробничій, побутовій та ін.

До суб'єктивних чинників, що впливають на формування мовної особистості, відносимо:

- здатність мовця здобувати мовну освіту й досконало володіти мовою;
- внутрішню готовність мовця здобувати мовну освіту і мовне виховання та досконало оволодівати мовою;
- моральну потребу мовотворчо вдосконалювати і виражати свою особистість;
- розуміння мовних обов'язків громадянина і виконання їх;
- активне ставлення до мови, належний рівень мовної культури [5, с. 32-33].

Зауважимо, що до позитивної відповіді на питання, чи формують мовну особистість наша середня і вища школи так, як формують, скажімо, російську мовну особистість у Росії чи польську – в Польщі, ще далеко. Окрім згубної для української мови ідеологічної і практичної русифікації українського суспільства протягом століть, є ще й інші причини.

Передусім це неусвідомлення державними освітніми ідеологами того, що українська мовна освіта й виховання потрібні у вищій школі не тільки філологам і журналістам, а й студентам усіх без винятку фахів. Українська мова як державна мова України повинна бути у вищих навчальних закладах

не тільки навчальним предметом, а й мовою викладання і навчання всіх фахових дисциплін, засобом спілкування та оволодіння професійною майстерністю, культурним середовищем.

Література

1. Бацевич Ф. С. Філософія мови: історія лінгвофілософських учень: К., 2008.
2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. М., 1987.
3. Леонтьев А.А. Речевая деятельность // Хрестоматия по психологии. М., 1977.
4. Терещенко В. Мовна особистість як головний концепт авторського дискурсу // Гуманітарна освіта в технічних навчальних закладах: Зб. наук. Праць факультету лінгвістики Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету. К., 2007. Вип.14.
5. Чернявський К. Шляхи формування мовної особистості студента // Молодь і державна мова : Київ, молодіжна наук.-практ. конф., 19-20 трав. 2000 р. : Зб. матеріалів. К., 2000.

Шмаленко Юлія Іванівна

*доцент, кандидат політичних наук,
доцент кафедри українознавства*

ПОШИРЕННЯ МОВИ ВОРОЖНЕЧІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Поширення мови ворожнечі в інформаційному просторі України стає чинником дестабілізації політичної ситуації та використовується Росією для руйнування внутрішньої громадянської єдності та підризу міжнародних позицій держави. Однак в Україні досі не ведеться систематичний та цілісний моніторинг проявів мови ворожнечі у публічній сфері. Профільне законодавство має декларативний характер і не дозволяє здійснювати ефективну протидію пропаганді нетерпимості, зокрема у сфері міжетнічних взаємин.

Мова ворожнечі (нетерпимості) [1] – всі види висловлювань, які поширюють, підбурюють, заохочують чи виправдовують расову ненависть, ксенофобію, антисемітизм або інші форми ненависті, що ґрунтується на нетерпимості, що зокрема, виявляється як войовничий націоналізм та

етноцентризм, дискримінація та ворожість стосовно меншин, мігрантів і осіб іноземного походження (запропоновано рекомендацією Комітету міністрів Ради Європи № 97(20) [2] . На протидію мові нетерпимості спрямовані Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (ст. 4) [3], Міжнародний пакт про громадські та політичні права (ООН) (ч.2 ст. 20) [4], а також Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність та відповідний факультативний Протокол [5] до неї. Відповідно до положень профільних документів Ради Європи та ООН, держави-учасниці зобов'язуються засуджувати пропаганду та всі організації, які спираються на ідеї або теорії расової чи етнічної нерівності, намагаються виправдати чи заохочувати расову ненависть і дискримінацію в будь-якій формі. Крім того, такі держави зобов'язуються вжити негайні та позитивні заходи, спрямовані на ліквідацію будь-яких форм підбурювання до дискримінації та власне актів дискримінації. На додаток, у Рамковому рішенні ЄС задекларована необхідність зближення законодавства і підходів до протидії расизму та ненависті. У ст.1 зазначеного документу публічне підбурювання до насильства та ненависті віднесено до злочинів, що стосуються расизму та ксенофобії.

Згідно з оцінкою незалежних громадських організацій, які здійснюють моніторинг інформаційного простору, практика використання мови ворожнечі суб'єктами вітчизняної інформаційної сфери залишається доволі низькою. Мова ворожнечі переважно використовується у повідомленнях щодо агресії Російської Федерації та значно менше – для оцінки дій донбаських сепаратистів. Наявна також тенденція зниження використання мови ворожнечі у вітчизняному інформаційному просторі.

Основним напрямком використання мови нетерпимості у вітчизняному інформаційному просторі, передусім в Інтернет-ЗМІ, є пропаганда міжетнічної ворожнечі, націлена на розпалювання конфліктів щодо національних меншин та вразливих груп. Одним з прикладів такої пропаганди стала антиромська інформаційна кампанія у серпні-вересні 2016

р. після трагічного інциденту в селі Лощинівка Ізмаїльського району Одеської області. Подія мала негативне висвітлення засобами масової інформації, які виправдовували учасників самосуду. До проявів мови ворожнечі в даному випадку можна віднести: публічні заяви офіційних посадових осіб, рішення органів місцевої влади, що публічно зайняли позицію захисту тих, хто здійснив самосуд над ромською спільнотою; прямі дії (формування пікетів, протестних груп) членів окремих суспільно-політичних рухів радикального спрямування.

Показово, що конфлікт між українською та ромською спільнотою в селі Лощинівка був підхоплений російськими ЗМІ, які застосовували мову ворожнечі як головний інструмент інформування про цю подію. Так, активізувались зусилля деяких проросійських регіональних інформаційних ресурсів щодо нагнітання антиромської нетерпимості в українському суспільстві, панічних настроїв щодо зростання етнічної злочинності серед ромів та інших національностей. Подібна тактика застосовувалася російськими та сепаратистськими ЗМІ й під час висвітлення інших конфліктних ситуацій, в яких згадувалося про участь представників етнічних меншин чи вразливих груп.

Однією з основних цілей російських інформаційних атак з використанням мови ворожнечі, зокрема в Інтернет-просторі та соціальних мережах, є кримські татари. На відпрацювання цього напрямку налаштована низка проросійських, сепаратистських та російських інтернет-ресурсів.

В цілому, на думку незалежних спостерігачів, з розгортанням російської агресії відбулося безпрецедентне зростання кількості проявів мови ненависті в українському інформаційному просторі з боку російських та сепаратистських ЗМІ. І якщо на початку ці прояви були спрямовані на провокування розколу та ворожнечі між мешканцями різних регіонів України, у останній рік відбулося зміщення акцентів на розпалювання конфліктів між українцями та представниками різних національних меншин.

Відштовхуючись від європейського досвіду, можна стверджувати, що використання мови ворожнечі має на меті поширення в українському суспільстві ксенофобських настроїв з розрахунку на підготовку та виправдання вчинення злочинів проти особи чи групи осіб за етнічною, конфесійною, расовою чи іншою ознакою. У ширшому контексті постійне вживання мови ворожнечі нагнітає у суспільстві негативний психоемоційний стан, почуття ворожості, недовіри та нетерпимості, руйнує соціальні зв'язки між громадянами, що підриває суспільно-політичну стабільність. Аналіз наявних тенденцій поширення мови ворожнечі в інформаційному просторі України дає підстави кваліфікувати це явище як один із інструментів гібридної агресії Росії, який використовується з метою дестабілізації політичної ситуації в окремих регіонах та в Україні в цілому.

Використана література

1. Мова ворожнечі [Електронний ресурс] // noborders. – Режим доступу: <http://noborders.org.ua/category/sferidiyalnosti/mova-vorozhnechi/>
2. Рекомендация N R (97) 20 Комитета министров Совета Европы государствам-участникам по вопросам "разжигания ненависти" [Електронний ресурс] // ВРУ. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093
3. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації [Електронний ресурс] // ВРУ. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_105
4. Міжнародний пакт про громадські та політичні права (ООН) [Електронний ресурс] // ВРУ. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043
5. Дополнительный протокол к Конвенции о преступлениях в сфере компьютерной информации, об инкриминировании расистских актов и совершенного ксенофоба при помощи информационных систем. - Страсбург, 28 января 2003 года [Електронний ресурс] // РС . – Режим доступу: <http://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680081611>

МОВА ПРАВА, ЯК ПІДФУНКЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ЗАГАЛЬНОЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Мова права – функціональний різновид літературної мови з характерними лінгвостилістичними та структурно-жанровими ознаками, обумовленими специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Основними галузями функціонування сучасної правничої мови є законодавство (національне і міжнародне), судочинство, нотаріат і діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація.

Мова права характеризується набором певних лінгвостилістичних параметрів, які водночас слугують і вимогами до сучасного юридичного тексту: офіційність, ясність, точність, однозначність, повнота змісту, логічна послідовність, аргументованість, чіткість структури викладу, настановчо-інформативний (директивний) характер правових приписів, кодифікованість, узагальненість, суворона нормативність на всіх мовних рівнях, високий ступінь стандартизації (термінології і синтаксичних конструкцій: усталених зворотів, формул, кліше), стилістична однорідність, нейтральність (беземоційність), традиційність (стабільність) засобів вираження, відсутність індивідуально-авторських рис.

Будучи складною поліфункціональною підсистемою літературної мови, мова права виконує низку функцій, серед яких є базові (загальномовні) і специфічні: 1) номінативна (називання правових реалій і понять); 2) гносеологічна (знаряддя й спосіб правового пізнання, оволодіння суспільно-правовим досвідом); 3) аксіологічна (правової та морально-етичної оцінки); 4) комунікативна (спілкування); 5) регулювально-волюнтативна (правове регулювання людської поведінки та суспільних відносин через волевиявлення суб'єкта права та вплив на правосвідомість); 6) культурноносна (збереження й передачі правового знання та правової культури); 7) естетична

(мовностилістична довершеність тексту закону як еталон для усіх юридичних документів). Актуалізація певного набору базових і специфічних функцій на мовленнєвому рівні залежить від мети і призначення, змісту і форми, жанру і стильової приналежності юридичного тексту.

Відкритість мови права обумовлена не лише самою природою права, тенденцією до розширення сфери правового регулювання (майже усіх видів) суспільних відносин, але й внутрішньолінгвістичними чинниками – передусім постійною взаємодією загальнолітературної і власне юридичної лексики, адже юридичний словник постійно поповнюється термінами, утвореними на основі загальновживаних слів шляхом їх спеціалізації. Процеси термінологізації і детермінологізації спричиняють мінливість (рухливість) меж юридичної і загальновживаної лексики. Співвідношення загальновживаної і спеціальної лексики у юридичних текстах варіюється залежно від їхнього призначення і жанру.

Багаторівневість мови права як системи простежується насамперед на функціонально-стилістичному рівні. Маючи широку й відкриту сферу побутування, мова права характеризується функціонально-стильовою та жанрово-стильовою неоднорідністю. Послугується вона засобами різних функціональних стилів: офіційно-ділового (сфера внутрішнього і міжнародного законодавства, правозастосування, судочинства, нотаріату, діловодства); наукового (сфера правничої науки й освіти), публіцистичного (засоби масової юридичної інформації, правова освіта населення, судові промови) та розмовного (сфера усного професійного спілкування юристів). Ці основні функціональні різновиди згідно з тематикою і жанровою класифікацією юридичних текстів поділяються на підстили. Так, наприклад, в офіційно-діловому стилі виділяються чотири підстили, які характеризуються певним набором жанрів юридичних документів: законодавчий (конституція, постанова, указ, декрет, кодекс), дипломатичний (договір, угода, конвенція, декларація, меморандум, нота), судово-правовий (позов, апеляція, касаційне подання), адміністративно-канцелярський (акт, протокол, заява, ухвала,

контракт, доручення). Західноєвропейські вчені також структурують юридичну мову за відповідними функціональними галузями (структурами) права: Отто Вальтер (Otto Walter) – 1) мова законів (законодавчі, абстрактні правові норми, призначені законодавцем як для фахівців, так і неюристів); 2) мова юридичної науки та експертиз (коментарі та обговорення спеціальних питань фахівцями для фахівців); 4) мова відомчого писемного спілкування (формуляри, пам'ятки, повістки та ін.); 4) адміністративний жаргон (неофіційне обговорення спеціальних питань фахівцями); Л. Еріксен (Lars Eriksen) – законодавство, адміністрація, судочинство; Сандріні (Sandrini) – правотворчість (договори, устави), здійснення правосуддя (судові рішення, свідчення, експертизи, позови), адміністративні тексти (відомча мова та мова відомчої кореспонденції).

Кожен функціонально-стильовий різновид юридичної мови має свої специфічні ознаки, норми і правила використання мовних засобів залежно від ситуації та комунікативного завдання. Так, мова офіційно-ділових текстів, зокрема законодавчих актів, призначених регулювати суспільні відносини, характеризується офіційністю, узагальненістю, стандартизованістю, кодифікованістю, безособовістю, настановчо-інформативним характером, стилістичною нейтральністю, відсутністю індивідуально-авторських рис. Мова юридичної науки вирізняється логічністю, об'єктивністю й обґрунтованістю, фактологічною точністю, аргументованістю, узагальненістю та ін. Мова юридичної публіцистики, реалізуючи дві основні, нерозривно поєднані функції – інформативності і впливу, характеризується полемічною загостреністю, популярністю, образністю, експресивністю, відкритою оцінністю, поєднанням різностильових елементів у тексті, індивідуально-авторськими стильовими ознаками. Розмовний стиль у юридичному мовленні, маючи основною функцією комунікативну, реалізує її у двох видах усного професійного спілкування – офіційному і напівофіційному, або неофіційному. Останньому притаманні спонтанність

(непідготовленість), неповнота або надлишковість мовних засобів, експресивно-емоційна забарвленість тощо.

Отже, стилістичні поняття й категорії, знання юридичного дискурсу є надзвичайно важливими для вивчення як загальної специфіки мови права, так і окремих її функціональних різновидів. Визначення особливостей функціонування мови права, типологічної специфіки юридичних текстів, закономірностей використання мовних засобів у юридичних текстах різних видів і жанрів створює насамперед необхідну науково-теоретичну базу для вирішення низки актуальних прикладних завдань у сфері правотворчості і правозастосування, таких як: лінгвістичне забезпечення законодавчої діяльності; лінгвістична експертиза законопроектів; переклад юридичної літератури; створення юридичних словників та навчальної літератури; судові лінгвістичні експертизи (експертизи у документаційних та інформаційних спорах; експертизи конфліктних текстів, що слугують підставою для судових позовів на захист честі, гідності та ділової репутації; авторознавча та ідентифікаційна експертизи тощо.

Література

1. Артикуца Н.В. Мова права в її функціональних різновидах / Н.В. Артикуца// Сьогодення українського мовного середовища. – Кіровоград: Вид-во КДУ, 2008. – С. 23-32;
2. Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія: Навчальний посібник. - К.: Стилос, 2002. - 198 с.;
3. Прадід Ю. Ф. Вступ до юридичної лінгвістики: Навчальний посібник / За ред. чл.-кор. АПрН Ярмиша О. Н. - Сімферополь: Доля, 2 0 0 2 .-1 0 4 с.;
4. Прадід Ю. Ф. Юридична лінгвістика як наука і навчальна дисципліна // Право України. - 2002. - № 7. - С. 102-106.

Шупер Юлія Олександрівна
провідний фахівець відділення
навчально-методичної роботи
ОЦППП «Академія поліції»

ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ

Інтеграція України до світового співтовариства, налагодження та розширення політичних, економічних, культурних та ділових зв'язків набуває глобального масштабу. Більшість таких контактів неможливі без належного юридичного обслуговування. Таким чином зростає обсяг роботи з юридичними документами, складеними іноземними мовами, та все частіше постає потреба грамотно скласти документи іноземною мовою або перекласти їх з української.

Переклад юридичної термінології вважається одним із найскладніших видів перекладу. Це зумовлено тим, що при перекладі вузької юридичної термінології недостатньо навичок звичайного перекладача без знань у відповідній галузі права та без знання специфіки конкретного виду правовідносин. Обов'язково орієнтуватися у чинному законодавстві, володіти специфічною лексикою та знати про особливості використання певних слів у контексті іноземної мови. «Це особлива юридична мова, особлива манера побудови фраз і пропозицій, яка для осіб, необізнаних у тонкощах англійської юридичної термінології, часто здається позбавленою сенсу» [3; С. 132].

Але, не зважаючи на все це, для успішного перекладу недостатньо знати термінологію тієї чи іншої галузі. «Головним чином, проблеми у перекладача тексту юридичної спрямованості виникають через те, що в мові перекладу відсутні словесні конструкції, які досить точно могли б описати терміни вихідного мови» [1; С. 27]. Тобто, значне місце у

перекладі юридичної термінології займає контекст та грамотна заміна іноземних словосполучень досконалими еквівалентами.

Серед лексичних труднощів юридичного перекладу В.І. Карабан виокремлює "багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанту перекладу слова (терміна), особливості вживання загальнонародних слів в юридичних текстах, правильне застосування того чи іншого способу перекладу лексики. визначення межі припустимості перекладацьких лексичних трансформацій, переклад термінів-неологізмів, аббревіатур, такі "фальшиві друзі" перекладача, як псевдоінтернаціоналізми. лексикалізовані форми множини іменників та терміни-омоніми, етноспецифічна лексика і етнонаціональна варіантність термінів, іншомовні слова і терміни в англійських науково-технічних текстах, різного роду власні імена і назви (фірм, установ і організацій) тощо". До граматичних відмінностей автор відносить особливості граматичної будови мови, форми і традиції письмового наукового мовлення. "Так, в англійських фахових текстах значно частіше, ніж в українських, вживаються форми пасивного стану та не особові форми дієслова, дієприкметникові звороти й специфічні синтаксичні конструкції, особові займенники першої особи однини та одночленні інфінітивні й номінативні речення тощо".

У мові перекладу зберігається композиція оригіналу, та власне мовні штампи можуть різнитися за внутрішньою формою, співпадаючи по змісту. Англійській мові властива висока культура та стандартизація документів. В українській набагато менше сталих риторичних штамтів. Саме тому при перекладі часто доводиться використовувати дослівне трактування. Однак, це небезпечний спосіб досягнення адекватності, адже в юридичній документації кожне слово має важливе значення, а хибне трактування може призвести до зміни змісту [1, С.22].

Л.М. Черноватий зазначає, що переклад має точно відображати оригінал документа. Абсолютно усі написи, штампи, штемпелі та печатки необхідно зазначати у тексті перекладу юридичних документів, усі примітки беруться у дужки. Розташування таких приміток теж необхідно зберігати незмінним (в центрі, всередині тексту, після основного тексту тощо). [4;С.265].

Однак, ці правила не є абсолютними, переклад лишається творчим процесом передачі інформації засобами мови перекладу, що варіюються згідно з обставинами. Таким чином, у випадку оформлення двомовного документа, обидві версії розташовуються на одній сторінці, оригінал зліва, переклад справа, початки відповідних абзаців мають бути на одному рядку, текст підписів, печаток і штампів в такому випадку не перекладається.

Як відомо, право - одна з тих гуманітарних галузей, яка характеризується наявністю значної кількості національно-культурних специфічних рис, що відбивають вироблені норми взаємовідносин особистості з державою та іншими людьми. Юридичні тексти в силу свого призначення повинні бути точними і достовірними, вони наказують певну форму дій і формулюють принципи дозволу спірних ситуацій, виробляють правила соціальної поведінки в суспільстві.

На мій погляд, юридичний переклад є одним із найбільш провідних видів перекладу на даний момент, постійно зростає попит на послуги перекладачів, які спеціалізуються саме в цій галузі. Правова лінгвістика - відносно нова, ще не достатньо розвинена наука, тому специфіка юридичного перекладу висвітлена недостатньо в літературі і потребує більш глибокого аналізу і серйозних досліджень. Сподіваюсь, що моя робота стала певною лептою в актуалізації даного питання.

Література:

1.Алімов В. В. Юридичний переклад. Практичний курс. Англійська мова. - М.: КомКніга, 2005.

2. Виноградов В.С., Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001, – 224 с.

3. Власенко С. В. Переклад юридичного тексту: когнітивні особливості номінації та реалії-професіоналізми у мовній парі англійська-російська //Філологічні науки в МГІМО. Збірник наукових праць № 21 (37). М.: МДІМВ (У), 2005.

4. Черноватий Л. М., Карабан В. І., Іванко Ю. П., Ліпко І. П. Переклад англomовної юридичної літератури: навч. посіб. для студ. ВНЗ юрид. спец. та спец. "Переклад" / Л.М. Черноватий (ред.), В.І. Карабан (ред.). — Вид. 3-тє, випр. і доп. — Вінниця : Нова книга, 2006. — 655с.

Праці наукових початківців – студентів і курсантів

Алиев Аміл Кямілович
студент 1 курсу 1 групи
факультет №4
«Правоохоронна діяльність»
Науковий керівник: к.філол.н.,
доцент Шаповаленко Н.М.

«НАЦІЇ ВМИРАЮТЬ НЕ ВІД ІНФАРКТУ. СПОЧАТКУ ЇМ ВІДБИРАЄ МОВУ» (Л. КОСТЕНКО)

Мова... Скільки написано, скільки говорено про цей феномен, який об'єднує людей, робить їх нацією, народом. Учені доводять, що народ може втратити все: незалежність, військову могутність, рідну землю, — але він виживе, якщо збереже мову. Згадаймо могутні колись племена сарматів, скіфів, печенігів... Вони володіли обширами земель, величезними стадами, кожен чоловік був воїном, хани мали безмежну владу, золото. Кочівники нападали на слов'янські поселення, руйнували їх, забирали найцінніше, перетворювали хліборобів на рабів. Сотні років вони були повними володарями степів, але пройшов час — і ці племена зникли, розчинилися. Історики можуть назвати десятки причин цього, але, як на мене, головним чинником стало те, що кочівники не вберегли своєї мови, а значить, не стали нацією, народом.

А що ж ми, українці? Наші митці знали силу мови, закликали любити, цінувати, берегти цей спадок пращурів, який найцінніший за всі багатства світу. Наш народ, культура, мова пройшли складні випробування. Наприклад Голодомор 1932-1933 років, як геноцид українського народу.

Ця жахлива подія назавжди залишиться у пам'яті українців, як найстрашніша сторінка нашого минулого. Перш за все ми сприймаємо Голодомор на емоційному рівні, але слід зазначити, що все це мало конкретний час, конкретне місце і є наслідком дій конкретних осіб. Що ж стало причиною та, хто ж винивуватці цієї трагедії? Безумовно головною причиною став тоталітарний сталінський режим одночасно щодо українців як нації і щодо селян як класу. Архівні джерела – мають незаперечні докази створеного на той час штучного голоду в Україні.

Головною ж метою організації штучного голоду був підриг соціальної бази опору українців проти комуністичної влади для забезпечення тотального контролю над ними (але вважалося, що міський пролетаріат не створює проблем щодо їх контролю, тобто головною ціллю були селяни).

Розкриваючи тему Голодомору, ми повинні зрозуміти сам механізм створення штучного голоду. Відповідно до результатів досліджень, організаторам голодомору було використано наступний механізм:

1. В рік неврожаю зернових культур плани заготівля були значно підвищені.

2. Під прикриттям посиленої кампанії хлібозаготівлі було запроваджено «свідомо здійснювану конфіскацію продовольства»

3. Селянам України та Кубані (на той час заселеної етнічними українцями) радянський уряд свідомо і планомірно не давав можливості виїхати з територій уражених голодом. (Про, що свідчить Директива ЦК ВКПб).

Ще раз хочу підкреслити те, що голод у таких масштабах міг бути створений тільки штучно.

За той менш ніж календарний рік загинуло мільйони осіб (історики й досі не можуть визначити кількість загиблих осіб : 5,7 чи 10 млн?), мільйони безвинних жертв, мільйони наших пращурів, наших земляків.

Цей період в житті та історії України є справжньою перевіркою на людяність, спроможність вижити в екстремальних умовах та балансувати між тваринністю та людською гідністю. На долю людей випало неабияке випробування, битва не на життя, а на смерть, і ми сьогодні не вправі засуджувати їх. Ми можемо лише зробити свої висновки та усіма силами не допустити подібних явищ у майбутньому. Ми ні в якому разі не маємо забувати про ці страшні події початку ХХ століття, коли цілі сім'ї вимирали в селах від того, що їм нічого було їсти.

На превеликий жаль, ця тема сьогодні стає об'єктом піар-кампаній багатьох політиків, що спекуюючи на людському горі намагаються заробити собі більший рейтинг. Такими речами не можна спекулювати. Ця чорна смуга в житті українців, що торкнулася кожної сім'ї, не може бути предметом інформаційної або політичної торгівлі. Складається враження, що тест на людяність сучасники не пройшли, на відміну від тих, хто пережив голодомор та зумів залишитися людиною та не втратити гідність та людську подобу. Пам'ятаймо, вшануймо пам'ять загиблих від жорстокого геноциду українців, та залишимо це в минулому, не спекуюючи на чужому горі – залишаймося людьми!

Голодомор 1932-1933 років в Україні – це тяжкий злочин Сталіна, і тогогочасної радянської влади. Це цілеспрямована акція проти українців як нації і українських селян як класу. І тепер нам, українцям, та усій світовій спільноті треба визнати, що український народ став жертвою тяжкого злочину, який ніколи не повинен повторитися. Нам потрібно усвідомити, що ми є нащадками тих, хто загинув у тих тяжких муках, а нас, українців, могло бути й більше.

Література:

1. Василенко В. Голодомор 1932—1933 років в Україні як злочин геноциду: правова оцінка. — К. : Вид-во імені Олени Теліги, 2009. — 48 с. — К-2 [9(C2)25/B19].

2. Спротив геноциду. Книга-каталог виставки / Український інститут національної пам'яті. — Львів-Київ : Часопис, 2015. — 80 с. — ISBN 978-966-2720-17-4.

3. Український голокост. 1932—1933: Свідчення тих, хто вижив. ВД «Києво-Могилянська академія». 2005. с. 296.

*Баранов М. курсант 4 курсу, ф-ту №3
Науковий керівник: Мітіна О.М.,
завідувач кафедри іноземних мов,
к.філол.н., доцент*

РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Культурні надбання кожної нації – це безцінний скарб всієї людської цивілізації. Збережена та примножена протягом багатьох тисячоліть, культура становить унікальну історичну пам'ять кожної сучасної держави, забезпечує духовний зв'язок минулих, сьогоденних та майбутніх поколінь. Українському народу завжди була притаманна висока культурність, шанування звичаїв, традицій та своєї історичної спадщини. Після проголошення незалежності 1991 року, перед Україною постало важливе завдання захисту та розвитку національної культури, проведенні раціональної державної політики спрямованої на зміцнення світоглядних основ суспільства з урахуванням традиційних українських цінностей. На жаль, економічні кризи, політична нестабільність та відсутність політичної волі суттєво загальмували процес культурної модернізації. На сьогодні реформування культури – це закладення ідеологічного фундаменту для розбудови суспільства майбутнього на основі нашого історичного коріння, мови, звичаїв і традицій, а не запозичених стереотипів та імпортованих шаблонів.

Актуальні проблеми у сфері культури включають:

- низький рівень культури та духовності суспільства;
- низький рівень державного фінансування;

- занепад вітчизняного кінематографу, книгодрукування, мистецтва.
- охорона та популяризація історичних пам'яток;
- спекуляція питаннями мови, історії та релігії.

Відсутність чітких державних кроків з відродження української культури призвели до помітного занепаду суспільної моралі, втрату моральних цінностей, зміну світогляду від первинних основ духовного розвитку до безвідповідального споживання матеріальних благ, посилення соціальної байдужості, апатії та агресії. Більшість українців не бачить перспектив у майбутньому, не вірить у можливість покращення ситуації в державі, молодь не має моральних авторитетів та достойних прикладів для наслідування [6,150].

Подібний стан багато в чому зумовлений слабким державним фінансуванням галузі культури, яка самотійно не може протистояти загрозливим тенденціям до її утисків, створення загального відчуття байдужості до історичних традицій та утвердження стереотипу матеріального споживання над ідейним створенням, популяризація культу сили, багатства та влади. Через брак державних коштів закриваються музеї, мистецькі центри, книгарні та театри, приміщення яких потім незаконно приватизовуються [5,626].

Великий вплив на неможливість культурного об'єднання має штучна спекуляція політичними силами спірними питаннями: мови, історії, релігії. Шляхом маніпуляції суспільною свідомістю, підміною понять та викривлення фактів у суспільстві формуються ворожі настрої, коли в єдиній соборній державі існують різні народи, які мають своїх героїв, ворогів, історію та звичаї. Не треба довго думати, для того щоб зрозуміти, що спеціально створений перелік спірних питань, що нібито першочергово хвилюють суспільство, таких як: Велика Вітчизняна війна, радянська армія, ОУН-УПА, НАТО, націоналізм, релігійні розколи виноситься для публічного обговорення лише з однією метою – відволікти громадян від реальних економічних, соціальних та екологічних проблем в державі та

відповідальності влади. Адже більшість українців, впершу чергу, об'єднують цілком конкретні питання, що хвилюють кожну людину незалежно від місця проживання, віросповідання чи ставлення до історії. Це проблеми освіти, охорони здоров'я, працевлаштування, екологічного захисту, гідних зарплат та достойних пенсій.

Державна культурна політика має бути орієнтованою на забезпечення, підтримку та розвиток традиційних українських духовних цінностей. Основні завдання держави – проводити активну політику з пропаганди зміцнення інституту сім'ї та традиційних родинних цінностей: любові, взаємоповаги, доброти. Всебічно сприяти відновленню та утвердженню цінностей солідарності, взаємодопомоги і патріотизму, проводитимемо активну інформаційну політику з понять національного спадку (мови, звичаїв, традицій, цінностей).

Важливе значення має процес відродження української літератури та кіномистецтва. Добра традиція з проведення різноманітних книжкових ярмарок, виставок та форумів має бути продовжена і отримати гідну фінансову підтримку для популяризації та розповсюдження української книги. Особливо це стосується української літературної класики, художньої та науково-популярної літератури, сучасних письменників та молодих авторів, дитячих книжок [8,318].

Є переконання, що й український кінематограф за умови необхідного державного фінансування зможе посісти достойне місце у світовій кіноіндустрії. Українські історичні кінострічки про славні часи Київської Русі, козацької держави, боротьбу українського народу за свободу та власну державу будуть формувати відчуття гордості та патріотизму за свою вітчизну, змальовувати давню історію, культуру та побут українського народу. За державні кошти можна створити мережі невеликих кіноклубів, а приватні кінотеатри можна зобов'язати проводити пільгові прем'єрні покази державних кінострічок у рамках програми «Українське кіно XXI століття» [8,319]

Проте, що наш кінематограф має потужний нереалізований потенціал, переконливо свідчить той факт, що українські стрічки номінувалися на найпрестижнішу світову нагороду «Оскар»: фільми «Мамай» (2003) та «Ілюзія страху» (2008).

Культурний розвиток держави неможливий без охорони її історичної спадщини. Архітектурні пам'ятки минулих епох, що збереглися до нашого часу— є національною гордістю кожної нації. Україна багата на історично-архітектурні пам'ятки, що збереглися ще від часів сивої давнини. За офіційними даними, на державному обліку в Україні знаходиться понад 130 тис. Нерухомих пам'яток історії та культури, серед них: пам'яток археології — 57206; пам'яток історії — 51364; пам'яток монументального мистецтва — 5926; пам'яток архітектури і містобудування — 16800. До Списку всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО включено кілька українських об'єктів (як окремих, так і комплексів): Софійський собор та Києво-Печерська лавра в Києві (в 1990 р.); Історичний центр Львова (у 1998 р.); 4 об'єкти Геодезичної Дуги Струве (міждержавний проект, у 2005 р.); Букові праліси Карпат (у 2007 р.). Створено 63 історико-культурні (архітектурні, археологічні) заповідники (з них 13 — національні). Окремо затверджено Список історичних населених місць України (2001), до якого занесено 401 пункт. В Україні функціонує 437 державних (муніципальних) музеїв (із них — 22 національні), у фондах яких зберігається понад 11 млн. предметів (рухомих пам'яток) [7,29].

Бажано значно активізувати проведення просвітницьких заходів, спрямованих на популяризацію історично-культурних пам'яток України. Це сприятиме не лише пошуку вітчизняних культурних спонсорів та меценатів, але й зростанню інтересу до української культури з боку світової спільноти.

Список використаних джерел та література

1. [Конвенції ЮНЕСКО про охорону культурної спадщини](#) // [Юридична енциклопедія](#): [в 6-ти т.] / ред. кол. [Ю. С. Шемшученко](#) (відп. ред.) [та ін.]. — К. :Українська енциклопедія, 2001. — Т. 3 : К — М. — 792 с. :іл. — [ISBN 966-7492-03-6](#).

2. Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи 1985 // Юридична енциклопедія : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія, 2001. — Т. 3 : К — М. — 792 с. :іл. — ISBN 966-7492-03-6.
3. Культурна спадщина // Юридична енциклопедія : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія, 2001. — Т. 3 : К — М. — 792 с. :іл. — ISBN 966-7492-03-6.
4. Закон України Про охорону культурної спадщини від 08.06.2000 № 1805-III
5. Акуленко В. І. Реституція культурних цінностей // Державотворення і правотворення в Україні: Досвід, проблеми, перспективи. - К., 2001. - С. 626-650;
6. Каткова Т. Г. Поняття культурної спадщини за міжнародним та українським законодавством / Т. Г. Каткова // Право і безпека. – 2005. – Т. 4, № 5. – С. 148 –152.
7. Каткова Т. Г. Культурна спадщина України у Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО / Т. Г. Каткова // Наше право. – 2006. – № 3 (ч. 1). – С. 29 – 32.
8. Титова О. М. Деякі актуальні питання збереження культурної спадщини України // Праці Центру пам'яткознавства: зб. наук. пр. / [редкол.: О. М. Титова (голов. ред.) та ін.]. — К., 2009. — Випуск 16. — С. 318-320.

Безродна Анна Володимирівна

студентка 1 курсу 4 групи

факультету №4

"Правоохоронна діяльність"

Науковий керівник: Шаповаленко Н.М.

к.філол.н., доцент

АБРЕВІАТУРИ, ЗАГАЛЬНОВЖИВАНІ ТА ВУЗЬКОСПЕЦІАЛЬНІ У ЮРИДИЧНОМУ ТЕКСТІ

Абревіатура (від лат. скорочую) - іменник, утворений поєднанням початкових літер, звуків, частин слів, словосполучень. Абревіатура має граматичне оформлення (рід, число) і функціонує як на письмі, так і в усному мовленні: МОН, Мін'юст, ВНЗ, міськком, Держспоживстандарт.

Абревіатури - один із засобів заощадити місце на папері і час укладання текстів.

Правопис абревіатур залежить від типу їх утворення:

1) абревіатури ініціального типу (звукові, буквені, буквено-звукові):
неп (нова економічна політика), ДАІ, СНД (Союз Незалежних Держав), ОВС
(органи внутрішніх справ), МРЕВ;

2) складові абревіатури, утворені:

- поєднанням початкових складів слів: виконком (виконавчий комітет);

- поєднанням початкового складу і цілого слова: ошадкаса, техдокументація, держнагляд;

- поєднанням початкового складу з непрямим відмінком цілого слова: завкафедри (завідувач кафедри);

3) аббревіатури змішаного типу: міськвно (міський відділ народної освіти), виш (вища школа).

Рід аббревіатур відповідає роду основного слова: нова АЗС (станція), ДАІ попередила (інспекція). Проте в ряді аббревіатур відмічається родова варіантність: виш (київська/київський), вступив до вишу; неп (нова економічна політика), але період непу (закінчення чоловічого роду); ВАК ухвалила (вища атестаційна комісія), але рішення ВАКу (закінчення чоловічого роду).

Як засіб економії аббревіатура широко використовується в різних сферах, тому одне і те саме скорочення в різних текстах може тлумачитися по-різному: пор. ОРД - оперативно-розшукова діяльність / організаційно-розпорядча документація. Щоб уникнути непорозумінь та забезпечити адекватне сприйняття інформації, використовують пояснення в дужках при першому вживанні словосполучення в тексті: пор. оперативно-розшукова діяльність (далі - ОРД).

В юридичних текстах аббревіатури використовуються рідко, як правило як скорочені назви міністерств, установ, закладів: МВС, ОДУВС, ДДУВС.

В наукових текстах аббревіатури використовують для позначення основних часто повторюваних понять: пор. постанова Верховного Суду України - ПВСУ, правова система - ПС.

Не можна перевантажувати аббревіатурами будь-який текст. Декілька скорочень в одному реченні чи абзаці утруднює розуміння смислу повідомлення, тому що примушує читача витратити час на розшифровку.

Пояснення усталених аббревіатур окремих галузей дається у спеціальній довідковій літературі. Аббревіатури широко використовуються у ЗМІ, політичній, діловій сферах. Серед ініціальних аббревіатур найбільшу групу становлять назви установ та організацій. З відновленням незалежності України виникло багато партій, громадсько-політичних організацій, що мають два найменування: одне - повне, яке є словосполученням, інше скорочене - аббревіатура.

У документах слід використовувати загальноприйняті традиційні скорочення, наприклад: грн. (гривня), ст. (стаття), п. (пункт), р. (рік), обл. (область), р-н. (район) тощо.

Література:

1. Коваль А.П. Культура ділового мовлення. – К., 1975.
2. Словник скорочень в українській мові. – К., 1988.

*Біла Д.О., студентка 1 курсу 1 групи
факультету № 4 (спеціальність 081 Право)
Науковий керівник: доцент кафедри
українознавства Залужна О.М.*

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

В наші часи підлітки надто легко вдаються до запозичень, синтезування власного середовища та використання атрибуції, яка часто не притаманна її ментально-культурному простору. Тому «сленг» не є винятком в мовленні молоді 14-20 років, проблема якого стає все більш актуальною та викликає занепокоєння.

Так чому ж українські юнаки й дівчата активно використовують сленг?

Нерідко у спілкуванні використовують сленг для висловлення свої ідей, для вираження своєї особистості, або щоб повідомити яку-небудь інформацію. Крім того, іноді сленг використовується для влиття в ту чи іншу компанію, де панує той чи інший, відмінний від буденного, стиль мовлення. Тому значну кількість сленгових висловлювань можна почути під час спілкування окремих груп людей. Це зближує людей між собою, дозволяє

коротко і точно висловити свої враження та відношення стосовно тої чи іншої проблеми.

Актуальність даного питання полягає в тому, що в наші дні сленг набув широкого поширення і проникає не тільки в літературну розмовну мову, але й в друковані видання.

Вивченню явища «сленгів» у мові присвячена низка праць, серед них під авторством Н. Лебедевої, С. Дьяченко, Е. Хауген, А. Мартінет та інших дослідників.

Молодіжний сленг – це окремий пласт національної мови, який відображає певною мірою рівень культури, освіченості, розвитку суспільства. У наш час він контрольований маскультурою, під вплив якої потрапляють різні категорії молоді [3]

Молодіжний сленг являє собою ряд слів і виразів, властивих і часто вживаних молодими людьми, проте ці вирази не сприймаються "дорослими" в якості "хороших", загальноживаних або літературних. Ці слова і вирази стають сленговими не тільки завдяки їх нетрадиційному написанню або словотвору, але, перш за все, тому, що, по-перше, їх вживає більш-менш обмежене коло людей і, по-друге, ці слова і вирази приносять з собою в мову особливий смисловий відтінок або "аромат". При цьому молодіжний сленг – це лише один з рівнів мови.

Проте, ми не можемо стверджувати, що сленг у своєму мовленні використовують лише ті, хто належать до якихось молодіжних угруповань чи маскультур, адже значний відсоток молоді, будучи поза такими соціальними чи професійними угрупованнями, також використовують сленгізми. Зазвичай, такий відсоток складають неосвічені люди, які не знають норм літературної мови, хоча є і такі, котрі добре володіють літературною українською мовою, але свідомо використовують сленг для надання своїй мові певного стилістичного забарвлення.[5]

Ознаки сленгу:

- вживання сленгу переважно в усному спілкуванні, що перешкоджає своєчасній фіксації нових сленгінізмів в словниках;

- нестандартний характер сленгової лексики в порівнянні з літературною нормою;

- емоційна і експресивна забарвленість

- недовговічність лексичного складу сленгу - швидкий вихід сленгінізмів з ужитку (у зв'язку з появою нових, «модних» синонімів) і перехід найбільш яскравих, затребуваних одиниць сленгу у фамільярно-розмовну, а звідти і в літературно-розмовну мову [4].

Молодь намагається уподібнюватись улюбленим героям фільмів, серіалів, телепередач, а звідси – часто спостерігається механічне перенесення англійських лексем на мовлення українською, що і є прямим проявом лексичної інтерференції. Дослідниці Н. Лебедева та С. Дьяченко відзначають, що молодь як найбільш сприятлива спільнота активно використовує англійські запозичення у своєму мовленні. Однією із особливостей молодіжного дискурсу, на їх думку, є те, що молоді люди прагнуть бути стильними та оригінальними. Стильним стає певний тип поведінки, одягу, зрештою – мови. Так само як модно мати одяг від брендів виробників та сучасних кутюр'є, так само «круто» знати іноземні мови та «орнаментувати» своє мовлення чужорідними елементами. Про це свідчить той факт, що загальноновживаними сьогодні є такі слова: ОК! соррі, хай! Бай!, френд, бестовий, віп-персона, юзер, піпл, гайс, тічер, суперний, кульний, кул, крейзі [3].

Однією з причин використання сленгу може бути протест молоді проти норм та правил, вічний конфлікт «батьки-діти», непорозуміння зі старшим поколінням, незадоволення дійсністю. Усе це активно сприяє появі нових сленгів, які швидко розповсюджуються серед молоді.

З іншого боку, мова сленгу – це реквізит молодості, як і катання на роликових ковзанах, масові рок-концерти, легковажність і безтурботність. Це

своєрідна форма самовираження і свободи. Це, знову ж таки, різновид молодіжної культури [1;12].

Через вивчення іноземних мов у школі та закладах вищої освіти, підлітки також активно використовують запозичені іноземні слова. За своїм значенням та сферами застосування, сленги можна поділити на декілька тематичних груп, кожна з яких розглянути окремо.

1. Лексеми на позначення предметів повсякденного вжитку: базар – мовлення, боді – тіло, мані – гроші, здати на шару – легко скласти іспит, розчавити сливу – випити горілки, пінкі – рожевий, гнати біса – говорити нісенітницю, кисляк – біле сухе вино, генделик – їдальня, фігово – теж, що й галімо, галімо – погано, шара – міфічне створіння, що часом приходить до студентів під час сесії, спричиняючи здачу екзамену чи заліку із максимальним балом за мінімальних попередньо докладених зусиль (за народними уявленнями, це створіння біле та пухнасте).

2. Лексеми на позначення комп'ютерних технологій (переважно це слова, запозичені з англійської мови): вінда (Windows), постити (post), лептоп (Lap-top), браузер (browser), ноут (notebook), нет (i-net).

3. Вигуки, вітання, прощання та привітання: хелоу!, бай!, хепібьоздей, окей, ноупроблемс, сенкс, сорі.

4. Диференційовані назви людей: герла – дівчина, бой – хлопець, ботан – заучка – студент, який постійно все підряд зубрить, парнокопитні – студенти зооінженерного факультету, піпл – люди, шаровик – людина, до якої шара приходить часто, шльоцик – чувак, який злегка дивакуватий і смішний, юзер – користувач комп'ютера [5].

Отже, сленг не залишається постійним. Зі зміною одного модного явища іншим, старі слова забуваються, їм на зміну приходять інші. Цей процес відбувається дуже стрімко. Якщо в будь-якому іншому сленгові слово може проіснувати декілька десятків років, то в молодіжному - лише за минуле десятиліття бурхливого світового прогресу з'явилася і пішла в історію неймовірна кількість слів.

Тому, можна сказати, що сленг був, є і буде в нашій лексиці. Тому, що він – невід’ємна частина нашого спілкування.

Список використаних джерел:

1. Баранник. Д. Х. Українська мова на межі століть. // Мовознавство. – №3. – 2001. – С. 12.
2. Голдованський Я. П. Словник англіцизмів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovnyk.lutsk.ua>
3. Діолог О. В. Загальна характеристика складу новітніх англіцизмів в українській мові [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=251>
4. Лебедєва М. В., Прохорова М. В. Сленг в неформальному спілкуванні американських юристів // Молодий вчений. – 2016. – №21. – С. 1006-1012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moluch.ru/archive/125/34778>
5. Молодіжний сленг як прояв лексичної інтерференції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naub.ua.edu.ua/2015>

Бабін Марко студент 2курсу
факультету № 4

«Правоохоронна діяльність»

Шмаленко Ю.І. доцент кафедри
українознавства, к. політ.н., доцент

МОВНА ПОЛІТИКА ТА МОВНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

Мова – душа народу, його суть, історія, та майбутнє. І для збереження мови держава в особі державних органів повинна проводити чітку цілеспрямовану на збереження та розвиток мовну політику. Проте не тільки державні органи повинні докладати всіх сил задля збереження статусу української мови, кожен хто цінує рідну мову повинен вкласти свою часточку в її збереження розвиток та поширення, адже великі діла це не справа рук «великих людей» це робота великого народу.

Отже: «Мовна політика - це система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин в державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі» [1]. Виходячи з даного визначення, можна зрозуміти що головним функціями держави це створення та виконання чіткої нормативно-правової бази, яка б регулювала мовну політику в державі, будь то ратифіковані Верховною Радою

міжнародні договори та угоди, закони, чи місцеві підзаконні нормативно-правові акти. Аналізуючи чинне законодавство України, можна визначити, що єдиним законом, що регулює мовну політику в державі, є Конституція України, відповідно до ч 1 ст 10 КУ «Державною мовою в Україні є українська мова»[2], попри це в ч 2 ст 10 описується статус інших мов на території України «Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України»[2], виходячи з цих двох тез постає питання, в яких саме сферах обов'язкове використання державної мови?

Відповідь на дане питання дає рішення Конституційного Суду України Nv010p710-99 від 14.12.1999, де чітко прописано де і в яких сферах повинна використовуватись державна мова: «Публічними сферами, в яких застосовується державна мова, охоплюються насамперед сфери здійснення повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування (мова роботи, актів, діловодства і документації, мова взаємовідносин цих органів тощо). До сфер застосування державної мови можуть бути віднесені також інші сфери, які відповідно до частини п'ятої статті 10 та пункту 4 частини першої статті 92 Конституції України визначаються законами. Зокрема, відповідно до чинних законів питання застосування української мови визначено щодо розгляду звернень громадян; діяльності Збройних Сил України та Національної гвардії України; видання друкованої продукції, призначеної для службового та ужиткового користування» [3].

На перший погляд все чітко та ясно, проте якщо звернутись до ч 3 ст 2 Закону «Про Регламент Верховної Ради України» «Мова ведення засідань Верховної Ради України визначається статтею 9 Закону України "Про засади державної мовної політики"»[4], яка містить в собі бланкетну норму права та відсилає нас до визнаного не конституційним від 28.02.2018, по підставі - v002p710-18 [5] Закону «Про засади державної мовної політики». Таким чином виникає своєрідна прогалина в праві, оскільки рішення

конституційного суду носять в собі лише роз'яснювальний характер, і отже жодного закону, який би регулював мовні питання в ВР не існує. Саме на цьому прикладі можна чітко зрозуміти на якому рівні зараз знаходиться мовна політика в Україні.

Поряд з цим і загальна мовна ситуація в країні залишає бажати кращого, адже залишений пост радянський спадок з його русифікацією до сьогодні, майже повністю за русифікованих містах Південної та Східної України, де проживає більшість російськомовних громадян, а нечисленні намагання влади змінити дану ситуацію не принесло бажаних результатів, що очевидно, адже не можливо за декілька років змінити те, що насаджувалось десятиліттями, для цього потрібен час, та стійка нормативна база яка б, сприяла поширенню та більш стійкому утвердженню Української мови.

Використана література

1. Мовне законодавство та мовна політика в Україні? Державна мова в Україні? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://studfiles.net/preview/5265227/>.

2 ВРУ. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] / ВРУ // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

3 РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ [Електронний ресурс]. – 1412. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99>

4 ЗАКОН УКРАЇНИ Про Регламент Верховної Ради України [Електронний ресурс] // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 14-15, № 16-17, ст.133) – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>.

5 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>

Весельська Марина Валентинівна

*студентка 4 курсу, факультету № 4
Одеського державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Тарасенко Лідія Борисівна

*к.і.н., доцент, професор кафедри теорії
та історії держави і права Одеського
державного університету внутрішніх
справ*

ВАЛУЄВСЬКИЙ ЦИРКУЛЯР ТА ЕМСЬКИЙ УКАЗ ЯК ЗАСОБИ ВИТІСНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Українська мова відноситься до тридцяти найпоширеніших мов світу. Наше письменство має тисячолітню історію – від хронік Нестора і «Слова о полку Ігоревім» до Григорія Сковорода, від Івана Котляревського, Тараса Шевченка й Івана Франка до сьогодення.

Українська мова – це не просто спосіб спілкування. Це наша історична пам'ять, невичерпна духовна та культурна скарбниця. Це живий зв'язок між тисячолітнім минулим, теперішнім і майбутнім великих людей та народу.

В історії українського народу рідна мова завжди зіграла особливу роль: це був головний чинник створення нації, об'єднувала нас в один незламний народ, хоча наші землі були розтерзані між іноземними імперіями. Саме зі слова і почалося наше національне відродження, яке завершилося відновлення української державності.

Імперські сили добре знали, що Україна не буде завойована, поки українська мова не загине. Тому лінгвоцид протягом довгих століть – у формі "Валуєвських" і "Емських" заборон, таємних постанов ЦК КПРС, масових репресій проти інтелігенції, нав'язування комплексів неповноцінності та поступового витіснення української мови з суспільного життя, намагалися

придушити наш народ та націю. Але ми вистояли й перемогли, бо врятували свою мову й створили велику європейську літературу.

Лінія на витіснення української мови знайшла офіційне закріплення у таємному Валуєвському циркулярі 1863, що відмінив видання української церкви і науково-освітньої літератури. В Емському ж акті 1876 року заборонялося видавати українською мовою будь-які тексти (окрім історичних документів), ставити театралізовані вистави, викладати українську мовою у школах та зберігати в шкільних бібліотеках українську літературу тощо. Тобто на теренах української держави почалося цілеспрямоване витіснення української мови як такої, а отже, і загублення нації в цілому, адже в ній наша сила, бо в ній – наша особлива, не схожа ні на кого іншого вічна українська чиста сутність.

Лінгвоцид (також: мововбивство) – навмисне, цілеспрямоване знищення певної мови як головної риси етнічної групи – нації, народності, культу. Лінгвоцид спрямований в першу чергу проти письмової форми певної мови.

Отже, сам факт лінгвоциду української мови почався у 1863 році після таємного розпорядження міністра внутрішніх справ Російської імперії Петра Валуєва до територіальних цензурних комітетів, в якому наказувалося призупинити видання значної частини книг, написаних українською мовою – Валуєвський циркуляр. Згідно з цим указом заборонялась публікація релігійних, учбових і освітніх книг, однак дозволялась публікація художньої літератури. Мотивом до видання циркуляру став страх царської влади, що публікації книг українською мовою стимулюють зростання сепаратистських, пропольських та антицарських настроїв.

Серед інших подібних актів російської держави Валуєвський циркуляр вирізнявся тим, що забороняв друкувати українською мовою саме релігійну літературу та шкільні підручники.

В історії трактують декілька причин появи, дві розповсюджених з яких це: перша причина появи Валуєвського циркуляру вважають Січневе

повстання 1863 року, в якому до поляків, литовців і білорусів приєдналася і частина українців, а іншою причиною називають переклади на українську мову чотирьох Євангелій, надіслані на розгляд Синоду для отримання дозволу на друк відставним інспектором Ніжинського ліцею Пилипом Морачевським.

Деякі дослідники вважають, що Валуєв передбачав тимчасову дію циркуляру, але заборона розтяглася на довгі роки, а, головне, логіка державоохоронної політики царизму не передбачала будь-яких поступок українству. Циркуляр міг мати коротку історію лише в тому випадку, коли б остаточно знищив українофільство, але цього так не сталося.

Сам же Валуєв аргументува свої дії так: «приверженцы малороссийской народности обратили свои виды на массу непросвещенную, и те из них, которые стремятся к осуществлению своих политических замыслов, принялись, под предлогом распространения грамотности и просвещения, за издание книг для первоначального чтения, букварей, грамматик, географий... В числе подобных деятелей находилось множество лиц, о преступных действиях которых производилось следственное дело в особой комиссии.». Після чого було додано «Киевский генерал-губернатор находит опасным и вредным выпуск в свет рассматриваемого ныне духовною цензурой перевода на малороссийский язык Нового Завета.», а найголовнішим моментом була постанова Валуєва «пропуск же книг на малороссийском языке как духовного содержания, так учебных и вообще назначаемых для первоначального чтения народа, приостановить... Никакого особенного малороссийского языка не было, нет и быть не может.» яка зазначалася безпосередньо в циркулярі [1, с. 69].

Гальмівний ефект Валуєвського циркуляру для українців був відчутним. У 1864-1869 рр. число українських книжок зменшилося до 24. Перестали діяти недільні школи, послабилась праця в громадах, частина членів яких була заарештована й заслана.

Валуєвський циркуляр був ударом по усьому загалу українофілів, однак за його рядками дослідники «розпізнають» й декілька конкретних імен. Це Володимир Антонович (поляк, що став українцем), Микола Костомаров (організовував видання дешевих книг українською мовою для народу) та Пилип Морачевський (подав на розгляд переклад Нового Заповіту).

Після остаточного знищення царатом української державності (ліквідація гетьманського правління, зруйнування Запорізької Січі, самотійності правової системи в Україні, запровадження загальноросійського адміністративно-територіального устрою тощо) Валуєвський циркуляр засвідчив колоніальне політичне становище України. Почавши з утисків щодо української культури (підпорядкування української церкви московському патріархатові, фактична заборона українського книгодрукування, сприяння занепаду Києво-Могилянської академії та ін.), самодержавна Росія Валуєвським циркуляром продовжила політику зросійщення і репресій, фактично поставивши українську літературу поза законом [1, с. 73].

Дію Валуєвського циркуляру було закріплено та розширено шляхом видання Емського указу імператора Олександра II (1876 рік), який практично повністю забороняв видання і ввезення на територію імперії книг українською мовою.

Емський указ – розпорядження російського імператора Олександра II у 1876 році, спрямоване на витіснення української мови з культурної сфери і обмеження її побутовим вжитком. Указ забороняв ввозити на територію Російської імперії з-за кордону книги, написані українською мовою, видавати нею оригінальні твори і робити переклади з іноземних мов, тексти для нот, театральні вистави і публічні читання. Заборонено навіть навчання українською мовою в закладах освіти.

Виданий Емський указ у зв'язку з меморандумом, надісланим цареві помічником попечителя Київського учбового округу М. Юзефовичем, в якому українців звинувачено в тому, що вони хочуть "вільної України у

формі республіки з гетьманом на чолі"., і тому Емський указ й доповнював основні положення так званого Валуєвського циркуляра 1863 року. А саме указ забороняв [2, с. 32]:

- Ввозити на територію Російської імперії з-за кордону книги, написані українською мовою, без спеціального дозволу;
- Видавати українською оригінальні твори і робити переклади з іноземних мов, тексти для нот;
- Друкувати будь-які книги українською мовою;
- Ставити українські театральні вистави (заборону знято у 1881 р.);
- Влаштовувати концерти з українськими піснями;
- Викладати українською мовою в початкових школах.

Але дозволялося видавати українською історичні літературні пам'ятки та художні твори, але лише за умови їх написання згідно з загальноросійською орфографією та отримання попереднього дозволу на публікацію від Головного управління у справах друку. Місцевій адміністрації наказувалося посилювати нагляд, щоб у початкових школах не велося викладання українською мовою, та щоб з бібліотек були вилучені книги українською мовою, що не відповідають зазначеним вимогам.

Наслідками дії Емського указу є закриття Південно-Західного Відділу Російського Географічного Товариства у Києві, припинено видання «Київського телеграфа», ліквідовано Громади, звільнено ряд професорів-українців з Київського університету (М.Драгоманова, Ф.Вовка, М. Зібера, С.Подолінського та ін.), а у 1878 році на Паризькому літературному конгресі М. Драгоманов виступив на захист української мови і культури і різко засудив Емський указ [2, с. 33].

Після заборони друкувати українською мовою у Російській імперії багато авторів (І. Нечуй-Левицький, М. Драгоманов) стали видавати свої твори в Галичині, що знаходилася під владою Австро-Угорської імперії. Це підсилило позиції українофільських сил та об'єднало українців, що

проживали по різні боки кордону. Саме тоді Галичина дістала назву "українського П'ємонту".

Емський указ не був скасований офіційно, однак втратив чинність 17 жовтня 1905 року з виданням так званого "Маніфеста громадянських свобод" імператором Миколою II. З кінця 1905 р. почали з'являтися українські періодичні видання. У 1906 р. у Києві, Харкові, Одесі, Катеринославі, Лубнах та інших містах України, а також у Петербурзі та Москві виходило 18 українських газет і журналів.

Як бачимо, обидва правові акти придушували українську мову, а як наслідок – і українське культурне життя. Але основні та головні відмінності між ними були [3, с. 188-189]:

- Валуєвський циркуляр розповсюджував свою дію лише на видавничу справу. Він призупиняв видання частини книг, написаних українською мовою, але дозволяв друк художніх творів.

- Емський указ забороняв не лише друк творів українською мовою, а й ввезення їх з-за кордону.

- Емський указ зачіпав також сфери культурного та освітнього життя. Відтепер ставити вистави, писати тексти до нот та навчатися українською мовою теж було заборонено.

Заборону скасували лише в 1905 році, коли Російська академія наук визнала, що українська мова є самостійною і окремою від російської.

Отже, розглядаючи данне питання у висновок можна сказати, що обов'язок нинішнього покоління – відновити історичну справедливість щодо української мови, вона повинна як повноправний господар природно увійти в усі суспільні сфери. Для цього мові потрібна як державна підтримка, так і солідарність усіх українців. Державна українська мова як фактор міжнаціонального спілкування в Україні має створити ту атмосферу толерантності, яка дасть змогу гідно, без утисків і принижень розвиватися усім мовам нашого суспільства, особливо тим, які також постраждали від

політики мовної уніфікації. бо в ній наша сила, бо в ній – наша особлива, не схожа ні на кого іншого вічна українська сутність.

Література:

1. Казакевич О. Валуєвський циркуляр 1863 року в історіографічних оцінках. Етнічна історія народів Європи. 2013. № 40. С. 69-74.
2. Красніцька Г.М. Геноцид української культури во второй половине XIX в. Гилея. 2015. № 96. С. 30-33.
3. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. Дрогобич: Відродження. 1997. С. 187-198.

*Гаврилюк А.В. студентка 1 курсу
1 групи факультету №4 (спеціальність
081 Право)
Науковий керівник: доцент кафедри
українознавства Залужна О.М.*

ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Словниковий склад української мови дедалі більше поповнюється іншомовними словами. Процеси еволюції лексики відбуваються невинно, безперервно й особливо інтенсивно, тому вивчення змін словникового складу є одним із найактуальніших напрямів мовознавчих досліджень. Нові явища зживаються із нашою дійсністю вже з наявними іншомовними назвами, закріпленими за ними. Оскільки, вони не встигають отримати найменування на національній українській основі, не встигають знайти адекватного відповідника. А молодь вживає слова іншомовного походження, тому що вони імпонують їм більше ніж слова рідної мови. Через активне поповнення цими словами, мова починає змінювати свій словниковий склад.

Запозичення з інших мов – природний процес, притаманний кожній розвиненій національній літературній мові, а, відповідно, й мові науки, оскільки процес формування наукової мови безпосередньо залежить від загальних процесів розвитку національної мови [2].

Запозичення – це елементи чужої мови (слова, словотворчі афікси, синтаксичні конструкції і ін.), перенесені з однієї мови в іншу в результаті мовних контактів. Найчастіше запозичуються слова, рідше – фразеологізми і синтаксичні конструкції [4]. Вони і збагачують рідну мову, і водночас засмічують її. Нерідко запозичені слова настільки засвоюються, що розрізнити їх від власних можна лише з допомогою етимологічного аналізу.

Розрізняють кілька причин засвоєння іншомовних слів. По-перше, часто вони запозичуються разом із поняттям. Такі слова звичайно не мають українських відповідників, наприклад, іменники політика, спортсмен, футбол, тунель, пальто, університет, корабель, театр, курорт, бухгалтер. Другою причиною запозичень є прагнення деталізувати уявлення про предмет, назва якого вже існує в мові. Наприклад, слово джем означає різновид варення, десерт — це солодощі, які подають після обіду; бар — невеликий ресторан або закусочна, госпіталь — медичний заклад для лікування військовослужбовців, лайнер — велике швидкохідне судно, імпорт — ввіз товарів з-за кордону, спринтер — бігун на короткі дистанції, стаєр — бігун на довгі дистанції. Третьою причиною запозичення є прагнення замінити описовий вираз, словосполучення одним словом: транспорт — замість "засоби пересування", мотель — замість "готель для автотуристів", круїз — замість "подорож на пароплаві", турне — замість "подорож по круговому маршруту", вакансія — замість "вільна посада"[1;47].

Причини запозичень іншомовних слів настільки ж різноманітні, наскільки багатолікий і багатогранний сам процес. Основними факторами які сприяють запозиченню слів є: історичний взаємозв'язок між державами; потреба визначення нових понять; відкриття та досягнення певної нації в якійсь галузі; доступність туризму; всесвітня мережа Інтернет; популярність слова [5].

Отже, лексика української мови складалася століттями. Слова, які приходили з інших мов при певних подіях були неминучими. Навіть, коли рідна мова мала аналог, запозичене слово давало новий відтінок і нове життя

цьому предмету або явищу. До словникового складу української мови входить значна кількість запозичених слів, які міцно засвоєні українською мовою, не потребують коментарів чи перекладу [3]. Тому *обійтися зовсім без слів іншомовного походження не можливо.*

Запозичення – це невід’ємна і дуже важлива частина лексики української мови, особливо у сфері науки, техніки, мистецтва. Але до запозичень слід ставитись розумно. Неправильне і надмірне вживання слів іншомовного походження шкодить мові, засмічує її лексику, створює в ній зайві дублети [4]. Ще однією з головних проблем є й те, що запозичення часто вживаються у неправильному значенні, що не просто вказує на незнання власної мови, а й на некомпетентність мовців.

Позначаючи реалії швидко мінливого світу, навряд чи мова може обійтися без запозичення. У цьому вся його унікальність. Поки триває взаємопроникнення культур і прогрес людства, цей процес ніяк не можна зупинити.

Список використаних джерел:

1. Волкотруб Г. Й. Стилистика ділової мови: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2002. – С. 47.
2. Жалко Т. Запозичена лексика сучасної української мови як інноваційна форма маркованої лексики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/5994/1/16.pdf>
3. Левицька О. Запозичення в українській мові: норма чи проблема? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21738/2/X_VSNTK_2017v2_Levytska_O-Borrowings_in_the_ukrainianlanguage_187-188.pdf
4. Українська мова: Словник-довідник / А. П. Загнітко [та ін.]. – Донецьк : Центр підготовки абітурієнтів, 1998. – 143 с.
5. Чи може мова обійтися без запозичень? Приклади запозичених слів з інших мов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jur-academy.kharkov.ua/news/5635>

Говорова Ганна, курсант I курсу факультету №1
Науковий керівник: **Тягнирядно Є.В.**, професор
кафедри українознавства, к.п.н., доцент

Питання державної мови України в даний час є особливо актуальним. Дискусії щодо питання мовної політики точилися на державному рівні з часів незалежності нашої держави. Проте, прийняття Конституції України 28 червня 1996 року, а особливо, статті 10: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов України гарантується Конституцією України та визначається законом», [2, с. 6] на певний період часу призупинило ці дискусії. Особливо гостро це питання загострилося, після внесення на розгляд до Верховної Ради України законопроекту «Про засади державної мовної політики», а потім і підписання його 03 липня 2012 року Президентом України

У рішенні Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення статті 10 Конституції України подано визначення державної мови: "Під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового спілкування у публічних сферах суспільного життя".

Мовна політика - це система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин в державі, зміни чи збереження мовної ситуації в державі.

Державна мовна політика на сьогодні має зосереджуватися на таких пріоритетних напрямках:

- 1) внесення на розгляд Верховної Ради України проекту закону України про розвиток і застосування мов в Україні;
- 2) приведення мовного законодавства і практики його застосування у сувору відповідність з Конституцією України та Рішенням Конституційного Суду України;

- 3) утвердження української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України;
- 4) створення незалежної нормативної бази підтримки і пільг для україномовних ЗМІ;
- 5) вироблення дієвих засобів захисту від актів зовнішньої мовно-культурної експансії та публічної дискредитації української мови;
- 6) поліпшення якості українського на теле- і радіоканалах України;
- 7) сприяння розвитку мов національних меншин;
- 8) запобігання дискримінації за мовною ознакою;
- 9) сприяння підвищенню загальної культури громадян України;
- 10) створення системи контролю за дотриманням мовного законодавства;
- 11) врегулювання питань, пов'язаних з удосконаленням юридичної відповідальності за порушення законів, які регулюють питання використання державної мови.

Звичайно, вирішенням цих питань не вичерпується державна мовна політика. Держава має робити реальні кроки, щоби мовний резонанс став реальністю.

Багато науковців підіймало питання щодо мовної політики в Україні.

Володимир Кулик розглядав вплив на мовну політику помаранчевої революції і намагався проаналізувати перспективи на майбутнє — на базі інтерв'ю з політиками із провідних партій країни. Цікаво, що заяви та ухвали політиків щодо мовних питань майже завжди виявляють певні риси недосконалої української демократії — демократії, яка поєднує елементи демократичного й авторитарного устроїв. У політичній практиці, зокрема в царині мови, цей змішаний лад є дуже далеким від демократичного. Пан Кулик, однак, вважає, що одним і найпомітнішим аспектів української політики останніх двадцяти років була суперечка щодо статусу російської мови. Але хоча позиції головних партій залишаються різко відмінними, істотних зусиль на досягнення компромісу вони не докладають. Варто

особливо відзначити, що питаннями мови політики опікуються начебто «від імені громадян» — масові рухи або впливові громадянські організації, які б цим займалися, в країні відсутні. Дійсно впливати на державу намагаються тільки ті, чий бізнес залежить від законів про мову. Пан Кулик ще пише, що головною характеристикою мовної політики був її низький пріоритет в ієрархії завдань влади, а також подальше використання адміністративних, а не законодавчих методів у сфері мовних проблем. Адже, попри сподівання своїх прихильників, держава не вдалася до рішучих кроків задля розширення вжитку української мови в різних сферах суспільного життя.

Лариса Масенко наводить цікаві дані опитувань, які віддзеркалюють ставлення громадян до мовних проблем. Ось одна з відповідей: «Проблема не в українській мові — проблема в українцях, у їхній психології, в комплексах меншовартості й тому подібних речах. Більшість киян можуть розмовляти українською мовою, я думаю, це більш ніж 70%, а розмовляють чомусь російською. Я знаю багатьох людей, які вдома розмовляють українською мовою, а тільки вийдуть на вулицю — починається!».

Загалом, на думку Лариси Масенко, до актуальних завдань державної мовної політики належить впровадження мовного планування, спрямованого на захист і підтримку державної мови, на перспективу майбутнього подолання деформацій постколоніального мовно-культурного розвитку країни.

У книзі «Мовна політика в Україні: антропологічні, лінгвістичні аспекти та подальші перспективи» науковці завершили свої пошуки списком, у якому відзначені позитивні набутки України в царині мови:

«Ще 1991 року Україна була зразком розв'язання проблеми громадянства. Держава не вимагала мовного іспиту і намагалася уникнути появи осіб без громадянства.

Сьогодні Україна є прикладом для інших колишніх радянських республік, оскільки вона характеризується толерантністю в мовних питаннях. В Україні можна звернутися на вулиці із запитанням, отримати відповідь

іншою мовою, і при цьому ніхто не відчуває себе ображеним. Конфлікти здебільшого провокують політики, особливо у зв'язку з виборами.

Україна підтримує за рахунок державного бюджету освітні й культурні заклади багатьма недержавними нормами. Ця практика зовсім не є загальноприйнятою у світі й гідна наслідування.

Заслуговує поваги прагнення України дотримуватися міжнародних правових зобов'язань та впроваджувати відповідні акти і механізми Ради Європи, — попри ще помітну спадщину радянської доби».

Література

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 15 квітня 2011 року (офіційний текст), Київ: Палавода А.В., 2011. 56 с.
2. Масенко Л. Мова і політика.- К.,1999.
3. З. Розенталь. Д., Теленкова М. Словарь-справочник лингвистических терминов.— М., 1985.— С. 271.

*Дьоміна Валерія, курсант 1-го курсу
факультету №3 ОДУВС
Науковий керівник: к.п.н., доцент
Тягнирядно Є.В.*

ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Найвищою формою організації суспільства, яку виробило людство в процесі свого розвитку, є нація. Одна з основних ознак нації – її мова (поряд із культурою, спільною історичною долею, територією, економічним життям). Національна мова українського народу – українська.

Правовий статус української мови в Україні сьогодні визначає Конституція України, прийнята Верховною Радою 28 червня 1996 року. У статті 10 Конституції записано: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного

спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.».

Окрім того ще шість статей Основного закону України — 11, 12, 92, 103, 127 та 148 — теж певною мірою стосуються функціонування української та інших мов в Україні та мовних потреб українців, що мешкають поза межами України. Сферу вживання української мови також окреслює рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України.

Мовні відносини в Україні регулює, крім Конституції, Закон про мови, який був прийнятий Верховною Радою України 28 жовтня 1989 року. Більшість статей Закону було введено в дію з 1 січня 1990 року, проте окремі статті набували чинності через три, п'ять, навіть сім років після прийняття документа. Найбільше значення в Законі має стаття, що надає українській мові державного статусу.

Основними передумовами прийняття Закону про мови були:

по-перше, усвідомлення українським суспільством ролі мови в процесі національного відродження в нових суспільних умовах;

по-друге, багаторічна політика лінгвоциду щодо української мови, наслідки якої не викорінені повністю і сьогодні.

У 2018 р. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №156/2018 передбачає заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом”.

Термін “державна мова” виник у добу утворення національних держав. За загальноприйнятим визначенням, державна мова – це офіційно проголошена законодавчою владою мова сфери офіційного спілкування, мова спілкування держави з її громадянами і навпаки (мова всіх гілок державної влади – законодавчої, виконавчої, судової, засобів масової інформації, освіти, культури, науки, документації і т. п.).

На позначення мови, що виконує роль державної, уживають також терміни “офіційна мова”, “національна мова” або просто “мова певної держави”, наприклад: мова Французької Республіки – французька; офіційна мова Італії – італійська.

Загалом у зарубіжному законодавстві переважає термін “офіційна мова”, в останні роки цей термін часто використовується і в Україні, тому слід чіткіше окреслити його зміст.

В юридичному аспекті поняття “офіційна мова” близьке до поняття “державна мова”. Відмінність між ними полягає лише в тому, що для статусу державної мови обов’язковим є його офіційне законодавче закріплення, відповідне нормативне оформлення, у той час як статус офіційної мови не передбачає обов’язкового проголошення законодавчою владою.

Щодо української мови застосовували різні форми лінгвоциду, зокрема лінгвоцид через заборону мови чужою державою.

За підрахунками науковців, за всю історію української мови було прийнято понад 200 законодавчих актів, які різною мірою обмежували права української мови. Цей жорстокий мартиролог започаткував Петро I, видавши в 1720 році указ про заборону друкувати в Малоросії будь-які книги, крім церковних, правопис яких слід було узгоджувати з російським. У 1753 році указом Катерини II було заборонено викладати українською в Києво-Могилянській академії, у 1808 закрито Руський (слово “руський” використовувалося як синонім до слова “український” до середини 19 століття) інститут Львівського університету, на двох факультетах якого було викладання українською мовою.

У 1863 році з'являється сумнозвісний циркуляр міністра внутрішніх справ Валуєва про заборону друкування літератури українською мовою, якої “не было, нет и быть не может”. Навіть у таких умовах українська інтелігенція знайшла вихід: літературу друкували за кордоном і ввозили в Україну. Але Емський указ 1876 року поклав цьому край.

Політику законодавчих обмежень української мови продовжив радянський уряд. Так, у 1938 році виходить постанова про обов'язкове вивчення російської мови в національних республіках СРСР, а всього через 20 років з'являється малопомітне положення про вивчення другої мови за бажанням батьків і учнів. Положення не відміняло постанови 1938 року, а отже, фактично робило російську мову обов'язковою для вивчення, українську ж – необов'язковою навіть для корінних українців.

Щодо української мови використовувалися й інші форми лінгвоциду:

Лінгвоцид через освіту. Відома стара істина: чия освіта, того й мова. Микола Костомаров ще в шістдесятих роках 19-го століття писав: “Народ повинен учитися, народ хоче учитися; якщо ми не дамо йому умов і засобів учитися своєю мовою – він стане вчитися чужою і наша народність загине...” Ті, хто керував освітою в Україні за сто років до слів Костомарова і сто після них, добре це усвідомлювали.

Лінгвоцид через науку. Результати практично всіх наукових досліджень, що проводилися в Україні, публікували російською мовою. Українською в УРСР в 70-80-х роках виходило лише 5% науково-технічної літератури – переважно підручники для профтехосвіти та науково-популярні видання.

Лінгвоцид через оголошення мови неприродною. Українську принизливо називали то “наріччям” російської, то “зіпсованою польською”, то “сумішшю польських і російських слів”. Ці твердження намагалися навіть обґрунтувати як наукові.

Лінгвоцид через привілеї для панівної мови та її носіїв. Не знаючи російської, практично не можна було зробити кар'єру. У першій половині 80-х років було навіть запроваджено положення, за яким учителі російської

мови одержували зарплату на 15% більшу, ніж учителі української мови, при цьому клас ділили на підгрупи.

Лінгвоцид через втручання у внутрішню структуру мови. Це був особливий винахід радянської системи: із мови свідомо усували самобутні, специфічні ознаки, деформації був підданий правопис, фонетика, граматики і особливо лексика. З української мови робили бліду, незграбну копію російської. Деякі російсько–українські словники цього часу фактично є російсько–російськими, оскільки вони подають переклад російських слів на кальки російських слів. Святослав Караванський назвав ці словники “могильниками української лексики, що збиватимуть з пантелику не лише сучасників, а й прийдешні покоління”. Унаслідок такої мовної політики українська мова зводилася до примітивного газетного словника. Таких самих втручань зазнала й українська термінологія.

Лінгвоцид через приниження престижу мови. Протягом століть українську оголошували мовою “холопською”, “селянською”, згодом “колхозною”, одним словом, непрестижною. Цей стереотип формувався багатьма засобами і є надзвичайно стійким: комплекс меншовартості української мови не вдалося викоринити дотепер.

Лінгвоцид через боротьбу з друкованим словом. Забороняли видання українських книжок, часописів; в останнє десятиліття тенденцію скорочення українськомовних друкованих видань (книжок, газет, журналів) зумовлюють уже не законодавчі заборони, а економічні чинники.

Література

1. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. – Дрогобич, 1994.
2. Конституція України. – К., 1996.
3. Масенко Л. Мова і політика. – К., 1999.
4. Тараненко О.О. Українська мова і сучасна мовна ситуація в Україні // Мовознавство. – 2001. – № 4.

*Душенюк Дарина В'ячеславівна
курсант 104 взводу ОДУВС
Науковий керівник: к.п.н., доцент
Тягнирядно Є.В.*

РОЛЬ МОВИ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Людська спільнота лише тоді може називатися народом, коли в неї з'являється самобутній засіб спілкування – мова. Мова є найпотужнішим й необхідним засобом культуротворчого процесу й, мабуть, головним комунікаційним началом передачі знань, інформації, емпіричного досвіду цінностей наступним поколінням.

Важко переоцінити значення мови у житті людини і суспільства в цілому, як засобу передачі знань і досвіду, накопиченого людством, як засобу духовного розвитку, виховання, освіти, як засобу спілкування, впливу один на одного.

Значення мови в житті людини і суспільства, функції, які він несе — це дуже важлива сторона існування соціуму. Він зберігає в собі духовні та культурні цінності людей. За допомогою мови народ висловлює свої думки, висловлює емоції. Слова видатних людей цитують і перетворюють їх особистого надбання в людське, створюючи духовне багатство суспільства.

Відомо, що 70–80 % того часу, коли людина не спить, вона слухає, говорить, читає, пише, тобто займається мовленнєвою діяльністю, пов'язаною зі змістовим сприйняттям мовлення та його створенням (продукуванням). Саме тому, можна свідчити про те, що мова займає неабияке значення у житті кожної людини.

Відомий український дослідник І. Огієнко писав: «Мова – це не тільки простий символ розуміння, бо вона витворюється в певній культурі, в певній традиції. У такому разі мова – це найясніший вираз нашої психіки, це найперша сторожа нашого психічного я. Звичайно, не сама по собі мова, а

мова як певний орган культури, традиції. У мові наша стара й нова культура, ознака нашого національного визнання. І поки живе мова – житиме народ як національність. Не стане мови – не стане й національності: вона геть розпорошиться поміж дужчим народом». [1]

Мова допомагає розвиватися людському суспільству, а значить і кожній людині зокрема.

По-перше, мова, на відміну від жестів, здавна дозволяла краще порозумітися людям. По-друге, об'єднувала родами для спільного ведення господарства, так згодом утворилися народи. По-третє, спочатку усно, а потім письмово, зберігався досвід та передавався наступним поколінням, що сприяло розвитку науки та винахідництва, загальному прогресові. По-четверте, завдяки мові з культурних джерел можна дізнатися про історію народу.

Швейцарський лінгвіст Фердинанд де Сосюр (1857—1913) виділив два модуси існування явищ мови: власне мову — потенційну систему об'єктивно існуючих, соціально закріплених знаків, які співвідносять поняттєвий зміст і типове звучання, а також систему правил їх сполучуваності й уживання, і мовлення — конкретну реалізацію одиниць і категорій мови; говоріння, яке має плин у часі й звукову, писемну або внутрішню форму вияву. Під мовленням розуміють як власне процес говоріння (писання, обдумування), так і його результат (дискурси, тексти, їхні частини тощо), які фіксуються пам'яттю або на письмі. Мова і мовлення утворюють єдиний феномен людської мови. Мовлення є реалізацією мовного коду; воно вводить мову в контекст уживання. Ці два поняття нерозривні. [2]

Безумовно, усі вищезазначені свідчення дають змогу розуміти, що мова є головним засобом спілкування людей, одним з компонентів духовної культури суспільства, продуктом соціального розвитку.

Мова є абстрактною та відтворюваною. Вона нерозривно пов'язана з мисленням і служить не тільки засобом вираження думок, а й знаряддям думки, засобом формування й оформлення думки.

Отже, мова виконує багато функцій:

1. Комунікативна функція. Суть її в тому, що мова використовується для інформаційного зв'язку між членами суспільства. Ця функція є надзвичайно важливою як для суспільства, так і для самої мови: мова, якою не спілкуються, стає мертвою; народ, який втрачає свою мову, зникає.

Спілкування – це процес задоволення однієї з найбільш ранніх і найважливіших суспільних потреб, а саме потреби людини в іншій людині. Це не просто міжособистісний, а соціальний процес.

2. Експресивна функція. Вона полягає в тому, що мова є універсальним засобом вираження внутрішнього світу індивіда. Вона дає можливість перетворити внутрішнє, суб'єктивне в зовнішнє, об'єктивне, доступне для сприйняття. «Говори – і я тебе побачу», – стверджували мудреці античності. Кожна людина – це цілий неповторний світ, сфокусований у її свідомості, у сферах інтелекту, емоцій, волі. Але цей світ скритий від інших людей, і тільки мова дає можливість розкрити його для інших. Чим досконаліше володієш мовою, тим виразніше, повніше, яскравіше постаєш перед людьми як особистість.

3. Ідентифікаційна функція. Мова є засобом спілкування, але – тільки для тих, хто її знає. Для тих, хто її не знає, вона є засобом роз'єднання, сепарації, відокремлення своїх від чужих. Спілкуватися за допомогою якоїсь мови можуть лише носії цієї мови. Тільки для них вона є засобом ідентифікації, ототожнення в межах певної спільноти.

4. Гносеологічна, тобто пізнавальна, функція мови. Вона полягає в тому, що світ людина пізнає не тільки з власного досвіду, а й через мову, бо в ній накопичено досвід попередніх поколінь, сума знань про світ.

5. Мислетворча функція. Вона полягає в тому, що мова є засобом формування думки – людина мислить у мовних формах. Є мислення конкретне (образно-чуттєве) і абстрактне (понятійне). Суто людське мислення, понятійне, – це оперування поняттями, які позначені словами і які не могли б без слів існувати. Крім того, у процесі мислення ці поняття

зіставляються, протиставляються, поєднуються, заперечуються, порівнюються тощо, для чого в мові існують спеціальні засоби. Тому мислити – означає оперувати мовним матеріалом.

6. Естетична функція. Мова є знаряддям і водночас матеріалом створення культурних цінностей. Вона – першоеlement культури. Фольклор, художня література, театр, пісня тощо – усе це дає підстави стверджувати, що мова – становий хребет культури, її робітня, її храм.

7. Культурноносна функція мови постійно і виразно проявляється передусім у суспільстві носіїв цієї мови: через мову відбувається засвоєння кожною людиною культури свого народу і естафета духовних цінностей від покоління до покоління.

8. Номінативна функція. Це функція називання. Мовні одиниці, передусім слова, служать назвами предметів, процесів, якостей, кількостей, ознак тощо. Усе пізнане людиною одержує свою назву і тільки так існує в свідомості. Цей процес називається лінгвалізацією, “омовленням” світу.

9. Магічно-містична функція мови збереглася з доісторичних часів, коли люди вірили у слово як реальне дійство, здатне зупинити небажаний хід дій, побороти злі сили, підкорити природу своїй волі.

10. Регулятивна функція виконує роль планування поведінки, вчинків тощо.

Мова – явище системне. Її функції виступають не ізольовано, вони проявляються у взаємодії. Відсутність чи неповнота використання якоїсь із них згубно впливає на мову в цілому, а це, своєю чергою, відбивається на долі народу.

В процесі розвитку мови формуються особливості мислення й характер людини. Українець мислить, розмовляє саме так, а не інакше, тому що саме такими були й є умови і характер його життєдіяльності.

Кожне суспільство зацікавлене в збереженні своєї мовної та етнокультурної самобутності, що є досить непростим завданням в добу активних транснаціональних глобалізаційних впливів.

Мова – це найкращий засіб взаємних зносин окремих осіб між собою, засіб їх духовного об'єднання і взаємного впливу. Без мови нема народності, рідна мова найкраще відбиває в собі думки й почуття окремої людини, суспільності всього народу. В мові, її історії, розвитку й виробленні відбилися перші ознаки проявів самостійного духовного життя в майбутньому окремого народу. Найголовніші індивідуальні ознаки народу – це його мова, література, мистецтво, пісні, усна творчість.

Мова – скарбничка культури. Вона зберігає культурні цінності – у лексиці, у граматиці, в ідіоматиці, у прислів'ях, приказках, у фольклорі, у художній і науковій літературі, у формах письмового й усного мовлення. Мова – передавач, носій культури, вона передає скарби національної культури, що зберігається в ній, з покоління в покоління. Опановуючи рідну мову, діти засвоюють разом з цим і узагальнений культурний досвід попередніх поколінь.

Мова – знаряддя, інструмент культури. Вона формує особистість людини, носія мови, через нав'язані йому мовою і закладені в мові бачення світу, менталітет, відношення до людей тощо, тобто через культуру народу, що користується даною мовою як засобом спілкування.

Отже, мова не існує поза культурою як соціально успадкованої сукупності практичних навичок і ідей, що характеризують наш спосіб життя. Як один з видів людської діяльності, мова виявляється складовою частиною культури, обумовленої як сукупність результатів людської діяльності в різних сферах життя людини: виробничої, суспільної, духовної. Однак як форма існування мислення і, головне, як засіб спілкування мова постає в одному ряді з культурою.

Література

1. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / Упорядник М. С. Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 2001. – 480 с.
2. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики / Ф. де Соссюр; переклад з франц. А. Корнійчук. – К.: Основи, 1998. – 324 с.

*Забельський Олександр,
курсант 104 взводу ОДУВС
Науковий керівник: Тягнирядно Є.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ТЕРМІНОЛОГІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ЯК ОБ'ЄКТ МОВОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Юридична лексика неодноразово була предметом лінгвістичних досліджень українських та російських мовознавців як в історичному (Н.В.Артикуца, М.Я.Бріцин, М.Б.Вербенець, О.Ф.Юрчук), так і в сучасному (Р. І. Паїсьєва) аспектах її вивчення. Однак лексика кримінального права (далі КП) як один із складників юридичної термінології в українському термінознавстві фактично не досліджена.

Так, Б. Р. Стецюк у дисертації “Юридична лексика кримінально-процесуального права Гетьманщини” присвятив цілий розділ термінології КП. Аналізуючи такі джерела, як Статут Богдана Хмельницького, гетьманські універсали, дослідник виокремлює лексико- семантичні групи цього масиву термінології: “злочин, правопорушення”, “злочинець- правопорушник”, “покарання за злочин”. Лексико-семантичну групу термінів “злочин, правопорушення” поділено на 6 підгруп, залежно від характеру злочину: 1) назви злочинів і злочинних дій, спрямованих проти життя людини (убійство, побої, поранення, муки, гвалт, насиліє, забити, изувкчити, побити, замордувати; спросний учинок, телесний гркхь, панства збавити, до забойства вотувати); 2) найменування злочинів, спрямованих проти честі та гідності особи (зневага, озлобленіє, опороченіє, доле- гливость, утиск, кривда, клепати, лжити); 3) назви злочинів, пов’язаних із крадіжкою чи присвоєнням чужої власності (злодкйство, грабіж, розбой, шарпанина, обичай, разбойний) та лексеми на позначення злочинної діяльності (красти, ограбити / зграбовати, обрати; злодкйско бавитися); 4) юридичні терміни на позначення порушення звичаїв, норм етики, церковних догматів (своевольство, рокошь, бунть, ексьсьцесы, зрада, отмкнность, задираться,

втручаться, кощунствовать надъ заказъ, умысль злый, підданства не отдавать, турбація, заводъ вщияти);

5) назви злочинів, пов'язаних із діяльністю посадових осіб (вимагати, перенагабанье, надъ слушность видирати, подачки неслухне, безправне, даток, продовженіє суда); 6) загальні найменування правопорушень (кривда, турбація, утискъ, шкода).

Лексико-семантичну групу "злочинець, правопорушник" репрезентовано такими підгрупами: 1) лексика на позначення злочинців і порушників, які зазіхають на життя і гідність людини (разбойникъ, забойца, гвалтівник);

2) назви злочинців, які зазіхають на чужу власність (злодкй, злодкятель, прибыш, воровские люди, вор); 3) найменування злочинців, учинки яких спрямовані на підрив або порушення встановлених норм етики, церковного життя, державних засад (зрайца, своевольникъ, раскольникъ, хулигель, непослушный); 4) загальні найменування злочинців (злочинець, принципаль, приводець, выкрочный, преступникъ, колодникъ, арестантъ). До лексики на позначення покарань дослідник відносить: загальні назви (вина, штраф, навязка, головщи́зна, куна, нагороджена утрата, шкод нагородження); назви, що організовуються навколо поняття "смертний вирок" і рішень суду, пов'язаних з присудженням тілесних покарань (повкшати, вксити, вкшати, кінчати життя на шибениці, спровадити на шибеницю, горлом карати, мечемъ на горле скараний, ускченіемъ голови, четвертування, огнем казнить, уцербок на члонках, уркзанке уха, бити / вибити, киовая каръност, дати канчуками хлисту, отримать посторонками); лексику на позначення судового покарання через позбавлення волі або вигнання (взяеня, арестъ, тюрьма, секвестръ, карцер, інфамія, покаяные пустити)

Б.Р. Стецюк вважає, що розглянута лексико-тематична група є неоднорідною за своїм походженням. Найбільшу її частину складають власне українські лексеми забити, поранення, муки, насиліє, озлобленіє, безчестя,

потваръ, поносити, лжити, розбои, своєвольство, задираться, кощунствувати, вимагати, уркзанье уха, кривда, разбойник, злодкятель та ін. Дослідник аналізує також похідні утворення від праслов'янських основ (злодійство, красти, издирство, даток), запозичення (замордувати, турбація, секвестръ, карцеръ, шкода, штрафъ, арестъ, гвалтъ, зрада), віднаходить випадки розширення семантики (вбивство, мордувати, поранення, муки, насильно, красти, вина, зневага, клепати, розбои, гвалтівник, злодій, наказ), констатує факти пасивізації та архаїзації слів (куна, головщизна, четвертування, панства збавити, спросний учинок, телесний гріхъ, лжити, рокошъ, забойна, навязка), а також зміни фонетичної і словотвірної структури слів, що й досі продовжують функціонувати в українській мові (опороченіє - опорочення, своєвольство - свавілля, зрайца - зрадник, раскольник - розкольник, приводець - привідник, повкшання - повішання). Зазначається, що лексема вирок відновила своє функціонування в сучасній українській мові з відповідним термінологічним значенням [9 : 101 - 146].

А. М. Ляшук у дисертації “Семантична структура юридичних термінів української та англійської мов” досліджує внутрішню структуру реєстрових одиниць тлумачного словника української мови на позначення понять права на основі компонентного аналізу та методу опозицій. Авторка виділяє семи, які стали основою побудови системи парадигматичних зв'язків лексичних одиниць та підґрунтям утворення різних за обсягом і структурою груп термінів, що формують семантичне поле юриспруденції української мови. Щодо термінології КП, йдеться про семантичні групи одиниць на позначення поняття “злочин”, “покарання”. Аналізуючи системні відношення одиниць на позначення суб'єкта права, авторка описує такі терміни КП: злочинець, рецидивіст, злодій, зловмисник. Використовуючи компонентний аналіз семантичної структури досліджуваної лексики, дослідниця на основі семантичного компонента “особа” виокремлює підгрупу термінів

підроблювач, підбурювач, пособник, злодій, грабіжник, хуліган, шантажист, співучасник, зловмисник, палій, хабарник, зломщик.

Явище поліморфізму на матеріалі термінів КП у російському мовному просторі дослідила Е. В. Неженець у дисертації “Варіантність російських термінів юриспруденції в системному та комунікативно-прагматичному аспектах”. Розглядаючи співвіднесеність значення та дефініції терміна в аспекті теорії варіантності, авторка зазначає, що у терміносистемі юриспруденції поліморфізм є доволі поширеним явищем (крупный ущерб, хищение в особо крупных размерах, особо опасный рецидивист, вина, вымогательство, заблуждение, кража, халатность). Поліморфізм може породжуватись і некоректним вживанням мовних виразів, відсутністю належних тлумачень, залежністю мови права від соціальних факторів тощо. У праці зазначається, що самі юристи, які досліджують законодавчі акти в лінгвістичному плані, відзначають небажаність вживання в тексті законів поліморфних виразів. Проте, незважаючи на це, явище поняттєвого поліморфізму неправильно було б визначати як категорично негативне. Дослідниця приєднується до думки С. Шелова, який вважає, що жорсткість семантики терміна має принципове значення при поясненні найважливіших явищ мови науки, зокрема явища сумірності / несумірності наукових теорій, тому повністю виключити поліморфні визначення термінів із числа термінологічних дефініцій, і тим більше, поліморфні терміни зі складу термінологій, неможливо [5 : 13].

О.Б. Єршова в дисертації “Термінологія кримінального права (лексико-семантичний та функціональний аспекти)” на основі аналізу термінів КП, які функціонують у науковій та навчальній літературі, подає загальну характеристику цієї термінології, визначає її склад, аналізує семантичні особливості й структуру термінів. Авторка зазначає, що аналіз логіко-поняттєвих відношень термінів дозволив виділити в термінології КП різні логічні структури: ієрархічні (родо-видові й партонімічні) та неієрархічні (ланцюги, цикли, парадигми, фрейми) [3 : 9].

Фрагментарно аналіз лише деяких термінів КП представлено в дисертаціях О. Сербенської “Розвиток української юридичної термінології після Великої Жовтневої соціалістичної революції” (у дослідженні описано основні терміни кримінально-процесуального та цивільно-процесуального права; проаналізовано з етимологічною розвідкою термін свідок; фрагментарно згадано про такі терміни, як карний, кримінальний; проаналізовано загальноюридичний термін право) [7], Г. А. Сергєєва “Англомовні запозичення в українській правничій термінології” (як приклади запозичень названо терміни коруп-ціонер, хуліган, корупція; як приклади функціонування англомовних термінів у словотвірній системі української мови проаналізовано лексеми: рекетирство, хуліганство, корупція - корупційний, антикорупційний, ганстер - гангстеризм, гангстерський) [8 : 85 - 145]; С. А. Толста “Правнича термінологія в законодавчих актах України” (як приклади аналізу основних дериваційних механізмів творення правничих термінів в українській мові і, зокрема, термінів КП наведено такі: хабарник, корупція, амністія, вбивство, дезертирство, насильство, хуліганство, каліцтво, хабарництво, шпигунство, шахрайство, бандитизм, вандалізм, рецидивіст, потерпілий, підозрюваний, самогубство, самооборона, самоправство, самосуд, правопорушення; проаналізовано семантичне значення загальноюридичних термінів право та закон) [10 : 34 - 69]; М. Б. Вербенець “Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування” (роботу присвячено аналізу юридичної термінології як такої; деякі терміни КП побіжно згадані як приклади до аналізу лексико-семантичних процесів у сучасній юридичній термінології, а саме: тяжкі тілесні ушкодження, злочинець, злочин, очевидець, злочин громадського порядку) [1 : 89-138].

Окремі аспекти вивчення термінології КП розкрито в працях: Д. І. Граб (аналізуючи систему юридичних термінів французької мови у порівнянні з українською у структурно-семантичному та словотвірному аспектах, автор наводить також найактивніші способи поповнення словникового фонду в

аспекті його термінотворення, і серед термінів КП, як-от: кримінальне право, хабар, хабарник, фальсифікація результатів виборів, сліди боротьби, незаконна торгівля наркотиками, торгівля рабами, багаторазовий рецидивіст) [2 : 119-121]; Г. П. Їжакевич (авторка висловлює думку про те, що динаміка мовних процесів, які розвиваються в обох мовах, призводить до витіснення чужих, не властивих рідній мовній системі утворень; на прикладі кореляції термінів КП рос. отягчающие / смягчающие вину обстоятельства - укр. обставини, що обтяжують / пом'якшують вину показує більш природну для структури української мови заміну дієприкметників у складі низки правничих терміносполучень підрядними реченнями) [8 : 71], М. В. Овчинникова (зазначаючи, що розвиток термінології XVIII ст. іде шляхом ускладнення відношень між одиницями, що пов'язано з розвитком родових і синонімічних відношень, дослідниця аналізує семантику термінів: преступление, лихое дело, воровство, преступник, злодей, зломыслитель, лихие люди, вор, злодей, грабитель, угроза, грожение, угрожение, описує нормативні та загальновживані у цю епоху терміни убийство, убивство, смертное убивство, убийца, виявляє новотвори, утворені за словотворчою моделлю церковнослов'янської мови, зокрема смертноубивство, смертноубивство, мошенничество, дезертирство, шпионство, зазначає запозичення у сфері номінації злочинних діянь - кримінал, шпі- он, дезертир) [6 : 71-75].

Отже, термінологія КП в мовознавчих працях аналізується в таких аспектах: функціональному, словотворчому, семантико-структурному, історичному.

Метою наших подальших пошуків є віднаходження та розкриття нових аспектів комплексного дослідження термінології КП в контексті формування нового напрямку мовознавства - юрислінгвістики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербенець М.Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування: Дис ... канд. філол. наук: 10.02.01. - К., 2004.

2. Граб Д.І. Основні тенденції термінологічного словотвору в юридичних системах французької та української мов // Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія: Всеукр. зб. наук. пр. - Черкаси: ЧПІ, 2001. - Число п'яте. - С. 118-121.
3. Ершова Е.Б. Терминология уголовного права (лексико-семантический и функциональный аспекты). - Автореф. ... канд. филол. наук: 10.02.01. - Л., 1990. - 13 с.
4. Ляшук А.М. Семантична структура юридичних термінів української та англійської мов: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17. - Кіровоград, 2007. - 335 с.
5. Неженець Е. В. Варіантність російських термінів юриспруденції в системному та комунікативно-прагматичному аспектах: Автореф. ... канд. філол. наук: 10.02.02. - Дніпропетровськ, 2003. - 23с.
6. Овчинникова М.В. Закономерности формирования терминологии уголовного права XVIII века // Филологические науки. - 2008. - №5. - С. 70 - 77.
7. Сербенська О. Розвиток української юридичної термінології після Великої Жовтневої соціалістичної революції: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. - Л., 1965. - 278 с.
8. Сергєєва Г.А. Англомовні запозичення в українській правничій термінології: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. - Х., 2002. - 250 с.
9. Стецюк Б.Р. Юридична лексика кримінально-процесуального права Гетьманщини: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. - Запоріжжя, 1999. - 192 с.
10. Толста С.А. Правнича термінологія в законодавчих актах України: Дис. . канд. філол.наук: 10.02.01. - К., 2006. - 229 с.

*Загородній Кирило, курсант 104-го взводу
факультету №3 ОДУВС*

Науковий керівник:

Тягнирядно Є.В., к.п.н., доцент

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

Мовна політика - це система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин в державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі.

Мовна політика є частиною національної політики, органічною складовою певного політичного курсу держави. Національна комісія зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права розробила концепцію державної мовної політики.

У англомовній політичній і науковій традиції для позначення статусу мови зазвичай використовується термін "офіційна". Така ж тенденція спостерігається і в багатьох інших країнах світу. Наприклад, в Туреччині одна офіційна мова – турецька, в Сінгапурі чотири офіційні мови – англійська, китайська, малайська і тамільська, в ЮАР 11 офіційних мов. Але в жодній із вказаних країн немає державної мови. З 12 країн Східної Європи лише одна використовує в конституції поняття "державна мова", 9 –

"офіційна", а дві формально не встановлювали в своїх конституціях статус мов. У 5 країнах мови меншин мають офіційний статус в регіонах їх компактного проживання.

У пострадянських державах склалася власна логіка формування мовної політики, пов'язана з необхідністю визначити статус в першу чергу російської мови. У державах, що взяли різкий курс на "відокремлення" від радянського минулого, російська мова на офіційному рівні визнається нелегальною і стає об'єктом дискримінаційної політики (країни Прибалтики). Держави, що прагнуть підсилити власні конкурентні переваги, пов'язані з чинниками національної ідентичності, використовують модель єдиної державної (корінної) мови плюс однієї офіційної або мови міжнаціонального спілкування (російської) мови. Проте деякі країни надалі вилучали з національного законодавства положення про статус російської мови (Казахстан, Узбекистан).

Деякі мови національних меншин вводяться як офіційні. Мовна політика даного типу, як правило, вибирається суспільствами, "обтяженими" "Великою традицією", яка є надійним фундаментом для підтримки соціально-культурної і політичної єдності. При цьому мовна політика може орієнтуватися одночасно на обидві мети – "націоналізм" і "державність". Чисті приклади такої політики зустрічаються в Португалії, Ефіопії та ін.

Спираючись в своїй політиці на переважний розвиток ефективних мов (а це в першу чергу світові мови), держави роблять вибір на користь активнішої і продуктивнішої участі в міжнародних процесах і світовому розподілі праці. В той же час культури з локальним або маргінальним статусом, роблячи ставку на підтримку власної мовної автентичності і жертвуючи конкурентоспроможністю зараз, зберігають за собою право бути носієм культурної альтернативи, яка завжди має шанс стати основою нової моделі конкурентоспроможності в майбутньому.

Ряд дослідників дістає висновку, що в українському суспільстві поширена українсько-російська двомовність. Вона має крізний характер,

тобто представлена у всіх регіонах країни, у всіх типах поселень, у всіх соціальних і демографічних групах. Існує взаємне поважне ставлення українців і росіян до російської і української мов: за деякими даними, 77% українців вважають за необхідне, щоб їх діти і внуки вивчали російську мову, а 83% росіян виражають відповідні побажання відносно української мови.

Проте, українська мовна ситуація обтяжена наявністю чіткої роздільної лінії між географічними зонами переважного використання російської і української мов. За даними дослідження Інституту соціології НАНУ, виключно українською мовою в своєму повсякденному житті користуються 82,2% жителів західних областей України, виключно російською говорять 80,4% жителів Донецького регіону і АР Крим. Причому, як показують результати щорічних національних моніторингових досліджень Інституту соціології НАНУ, мовна ситуація в Україні є стабільною і в цілому не зазнала істотних змін з 90-х років минулого століття.

Здійснення державної мовної політики забезпечує система органів, яку складають:

1. Національна рада з мовної політики при Президенті України.
2. Урядовий орган з мовної політики, визначений чи сформований Кабінетом Міністрів України .
3. Національна комісія з питань правопису та мовних норм Національної Академії наук України.
4. Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення.

Національна рада з мовної політики при Президенті України (НРМП) як головний дорадчий орган виконавчої влади, два рази на рік на своєму засіданні розглядає, затверджує і подає Президентові України аналітичну доповідь про мовну ситуацію в державі та першочергові заходи для реалізації державної мовної політики. НРМП взаємодіє з органами виконавчої влади, закладами науки, освіти та культури, засобами масової інформації, громадськими організаціями тощо для своєчасного виявлення і

різнобічного та об'єктивного висвітлення проблемних питань у галузі мовної політики.

Національна комісія з питань правопису та мовних норм НПКи Національної академії наук України повинна стати постійним органом, діяльність якого триватиме й після затвердження сучасної редакції Українського правопису.

До її компетенції мають бути віднесені такі питання:

- внесення доповнень та змін до українського правопису;
- вироблення та затвердження правил іншомовного відтворення українських власних назв та національних реалій (назв грошової одиниці, одиниць адміністративно-територіального устрою, посад тощо);
- контроль за дотриманням нормативів транслітерації географічних і власних назв України для передачі таких назв латиницею;
- розв'язання спірних питань української наукової та виробничої термінології;
- затвердження нормативних вимог, експертиза якісного рівня мови засобів масової інформації, реклами, інструкцій та інформаційних написів на товарах широкого вжитку тощо.

Сучасна мовна ситуація в Україні є насамперед результатом тривалої війни проти української мови, української ідентичності та української державності, яку Росія розпочала після 1654 року та яка продовжується і нині у формі мовно-культурної експансії.

Після короткочасного припинення політики асиміляції України внаслідок розпаду Російської імперії у 1917 року її було відновлено комуністичним режимом Радянського Союзу на податку 30-х років ХХ століття.

На відміну від попереднього періоду насильне зросійщення України здійснювалось інтенсивно, планомірно й системно, у незрівнянно ширших масштабах та із застосуванням найжорсткіших і найвитонченіших методів аж до зумисного знищення мільйонів носіїв української мови, систематичного

викорінення української національної еліти та державного втручання у внутрішні закони мови з метою її деукраїнізації шляхом позбавлення її самобутності. Водночас об'єктом русифікації стали і національні меншини України. Напередодні Другої світової війни в Україні було зліквідовано мережу культурно-освітніх закладів, що забезпечували потреби національних меншин. Під час і після війни окремі національні меншини були піддані репресіям і вислані поза межі України.

У повоєнний період в Україні відбулися певні позитивні зрушення у ставленні до національних меншин. Однак політика русифікації українського етносу, особливо у східних регіонах, продовжувалась. Поступово шляхом запровадження російської мови у всіх вищих навчальних закладах в орбіту асиміляції було втягнуто і західні регіони України.

У роки, що передували розпаду Радянського Союзу, за допомогою жорстких адміністративних і дискримінаційних заходів було асимільовано значну частину українського етносу передусім у великих промислових центрах східної, південної і частково центральної України. В умовах помітного скорочення людності у сільських місцевостях України та агресивного здійснення комуністичним режимом політики злиття народів СРСР в єдиний "радянський народ" мовна асиміляція українців набула загрозливих масштабів.

То ж нинішню мовну ситуацію в Україні слід розглядати як результат незавершеного асиміляційного процесу примусового перетворення україномовної спільноти на російськомовну, що здійснювався з метою цілковито розчинити український етнос в російський і знищити українську Україну.

У зв'язку з тим, що процес витіснення української мови є керованим і набув системного характеру, українська держава має діяти відповідно, вживаючи рішучих заходів підтримки української мови як мови титульної нації і державної мови. Такі заходи не спрямовані проти мовних прав осіб, що належать до національних меншин, вони є лише засобом утвердити

українську мову, захистити мовні права українців і зберегти Україну як незалежну державу із своїм самобутнім обличчям. Успіх відродження національних мов і культур, що пережили тривалий період пригнічення, залежить від поєднання двох чинників: колективної волі до незалежності і свідомих зусиль національної еліти, яка впроваджує в державі мовну політику протекціонізму своїй культурі. Солідарність суспільства формує передусім масове усвідомлення громадянами країни приналежності до єдиного мовно-культурного простору. Тому поширення в унітарній державі однієї державної мови є запорукою її політичної стабільності.

Використана література:

1. Кадомцева Л., Білодід О. Мова, екологія, етнодидактика // Мова і духовність нації: Тези доповідей регіональної наукової конференції. — Львів, 1989. — С. 4
2. Стрельников Ю. О различиях в плаче новорожденных разной национальности и пола // Экспериментально-фонетический анализ речи.— Л., 1984 (пр.),— Вып. 1.
3. Розенталь. Д., Теленкова М. Словарь-справочник лингвистических терминов.— М., 1985.— С. 271.
4. Матіяш Б. Проблеми функціонування та розвитку державної мови в Україні: 90-ті роки XX століття//Державність української мови і мовний досвід світу. - К., 2000. - С. 273.

*Загранична Віолетта, курсант 104 взводу
факультету №3 ОДУВС
Науковий керівник: Тягнирядно Є.В.,
к.п.н., доцент*

УКРАЇНСЬКА МОВА НА ЗЛАМІ КІНЦЯ 19-ПОЧАТКУ 20 СТОЛІТТЯ

90-ті роки XIX ст. — перші два десятиліття XX ст. багаті знаменними подіями, які сприяли розвитку і зміцненню соціального престижу української мови. Отож слідом за В. Чапленком роки від утвердження реформованого в 1893 р. НТШ (Наукове товариство Шевченка) до видання першого офіційного українського правопису 1918 р. розглядаються тут як окремий дуже бурхливий і разом з тим дуже плідний період в історії нашої

мови. Ці роки неповторні ще й у тому відношенні, що їх наповнювала творчість корифеїв української літератури, чий талант виявив себе уже в XIX ст. — І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, Б. Грінченка, А. Тесленка, П. Грабовського, а також тих письменників, які почали свій творчий шлях у ці роки, а закінчили його в 30-50-х роках XX ст. — М. Вороного, В. Винниченка, С. Васильченка, О. Кобилянської.

Наукове товариство ім. Шевченка після 1893 р. значно активізувало видавничу діяльність: воно видавало «Записки», збірники секцій, етнографічні збірники та ін. 1

На цей час припадає і російська революція 1905 р., наслідком якої стало тимчасове ослаблення урядових обмежень щодо вживання української мови, а також перенесення діяльності НТШ на чолі з М. Грушевським до Києва і видання зредагованого Б. Грінченком «Словаря української мови» в 4-х томах 1907-1909 рр. До цього періоду належать і три роки відносної самостійності української держави.

Змужніла у цей час українська публіцистика і її мова. Великий внесок у розбудову української наукової мови зробив, як про це вже йшлося, М. Драгоманов. Швидко розвивалася українська масова преса. До середини 1906 р. виникло до 35 періодичних видань.

Ніколи раніше не розвивалася з такою активністю українська літературна мова, як у період виборювання українським народом власної державності. Як не дивно, цього не відчула в масі своїй російська інтелігенція. Як писав пізніше Г. Федотов, «...ми, як і раніше, вперто продовжували вважати малоросійську мову лише обласним наріччям російської, хоч славісти всього світу включно з Російською Академією наук давно визнали це наріччя самостійною мовою. Те, що ця мова з мови фольклорної поезії стала мовою абстрактної думки, якою вже існує велика наукова література, остаточно розв'язує питання про українську націю. Грушевського можна визнати її творцем» .

Українська літературна мова першої чверті ХХ ст. мала вже вироблену суспільно-політичну термінологію, з допомогою якої можна було повністю передати характер суспільно-політичних рухів як тодішнього часу, так і попередніх епох. Усталилися політичні терміни, уживані для позначення політичних змагань: вільність, громадянство, держава, державність, добробут, існування, незалежність, права, самостійність, самодіяльність (ХТУ); розвинулася термінологія, пов'язана з управлінням, адміністративно-територіальним поділом, функціонуванням державних установ і под.: виборче право, доходи, , повіт, потреби самоохорони, суд, судівництво, скарб, спілка, устрій (ХТУ), громадяни, громадське життя, держава (Дон.), законопроект, самопорядкування (ПУМ); майже повністю усталилася лексика, стосовно сфери етики: відносини, жаль, згода — незгода, пімста, честь, шаноба, шкода (Груш.), вимоги, доручення, досада, надія.

Беручи до уваги молодість української наукової і публіцистичної мови, а головне — майже повну відсутність україномовного шкільництва, автори не завжди мали певність, що вживана ними термінологія буде повністю зрозуміла. Тому майже кожен із них удавався до пояснень, які наводилися переважно в дужках після не зовсім зрозумілого широкій читацькій аудиторії слова. Варто зазначити, що об'єктами пояснень є запозичена лексика. Ось кілька прикладів першого типу: Зійдіть з політичної, з громадської арени; сігетерогенні, чужорідні тіла; Гетьманщина задержала де в чім тільки демократичні порядки, але в відносинах економічних (хазяйських) і соціальних (громадських) вона відійшла від демократичності (ХТУ); Не уникає цього навіть Є. Тимченко, який на словах засуджував подібні тенденції. Ось зразок: «...Коли є такі бурси при гімназіях, то цікаво, чи дорого там беруть за пансіон (утримання)»

Оскільки українські історики й публіцисти пройшли певний вишкіл у Львові, то в їхній мові, природно, вживалося чимало слів західноукраїнського походження. Серед них насамперед треба відзначити ті, що набули вже поширення у Східній Україні і, зокрема, зафіксовані відомим

словником за ред. Б. Грінченка. Це зокрема безличність (Дон.) — словник фіксує прикметник безличний у значенні «позбавлений совісті», злий (Дон.) у значенні «поганий», навзаєм (ХТУ), посідання (Дон.) — словник фіксує дієслово посідати зі значенням «володіти». Серед незвичних як на сьогодні слів трапляються, природно, й авторські неологізми, утворені за українськими словотвірними моделями. До них можна було б віднести вживані Донцовим стреміти («прагнути»), урівноправлення, розріст (можливо, й від польського *rozrost*), незгоди. До неологізмів Є. Тимченка, мабуть, належать такі уживані ним слова, як тіснозоріпатріоти, московизм, какословіє.

Проте і стародавніх слів та форм публіцисти і вчені не цураються. Це такі, як добропочате діло, одшедші борці, наш ісход на Волинь, ненагородимий «непоновлюваний» (ХТУ) та ін.

Так, М. Грушевський користується словом просторінь, яке Б. Грінченко пояснював як синонім слова простір. Усталеному сьогодні слову самовизначення в мові М. Грушевського відповідає самоозначення. У реченні «Сікозацькі пункти були подані на обраду царської думи» ужито слово обрада в значенні «обговорення», «вирішення». Шкода, що сьогодні про нього забуто. У словнику за ред. Б. Грінченка воно подане, наводиться навіть похідна пестлива форма обрадонька.

У літературі початку ХХ ст. значно вільніше, ніж у сучасному суспільствознавстві, уживалися діалектні, локальні слова й вирази — як західні, так і східні. Напр.: Вияснивши се питання, і по дорозі також і загальне число... членів Ген. Секретаріату; хапалися оборонити; сливе весь час; забаганка; сюдою (ХТУ) і под.

Незважаючи на величезну роботу в плані вироблення української суспільно-політичної термінології та абстрактної лексики, у мові публіцистики першої чверті ХХ ст. все ще багато росіянізмів. Чомусь повільно приживається слово уряд — переважає правительство, порівняймо ще область, статя, рукопись, літопись і т. ін.

Постійний зв'язок з адресатом — носієм народної мови — підтримує досить багата фразеологія. Порівняймо у М. Грушевського: науки як кіт наплакав, відбивати охоту, задні пасе, теля не реве — корова не чує, українське письменство стало ставати на ноги; у Є. Тимченка: м'яти чуба, не дійдем ладу. М. Грушевський досить часто вдається до крилатих слів з класичної латинської літератури, які він подає інколи в оригіналі й перекладі, частіше ж — тільки в оригіналі, напр.: *Dulceotdecorumpropatriamori* (Солодко і гарно вмерти за отчизну); *captandoaurampopularem*; *quantumsatis*; *homohominiressacra* (ХТУ). Є. Тимченко наводить усталені в європейській літературі класичні звороти типу *embarrasderichesse* (клопіт з багатства).

Серед граматичних рис треба відзначити прихильність публіцистів до активних дієприкметників теперішнього часу як східнослов'янського, так і церковнослов'янського походження, тобто і з суфіксом -ч- і з суфіксом -щ-: хотящих; панування деморалізує, вироджує самого пануючого (ХТУ). Донцов вважає за можливе — звичайно, під впливом російської мови — використовувати навіть пасивні дієприкметники теперішнього часу із суфіксом -м-: невилічимий.

Усі віддієслівні іменники середнього роду з абстрактним значенням мають у називному відмінку однини флексію -є; при цьому попередній м'який приголосний здебільшого — за галицькою вимовою — не подовжується (знанє, вигнанє, обробленє, пророкованє).

Отже, магістральний шлях розвитку мови й стилю гуманітарної науки і публіцистики, які позначені на початку ХХ ст. великим поступом, збагатили українську мову всім необхідним для дальшого прогресу.

Використана література:

1. Чапленко В. Названа праця. — С. 175. .:
2. Баб'як П. Листи Євгена Тимченка до В. Гнатюка // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка.
3. Праці філологічної секції. — Львів, 1992. — С. 312.
4. Грінченко Б. Тяжким шляхом. — К., 1907. — С. Див.:
5. Вісник АН України. — 1992. — № 9. — С. 62-8142.

Захоба Анастасія Валентинівна
студентка 1 курсу 2 групи
факультету №4 «Правоохоронна
діяльність»

Науковий керівник: к.філол.н., доцент
Шановаленко Н.М

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРАВНИЧОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Методологія — це система методів пізнання і практики, тобто система принципів, правил, прийомів, способів і засобів організації та побудови теоретичної і практичної діяльності, а також вчення про цю систему. Виходячи з цього визначення: методологія наукової діяльності — це система методів (принципи, правила, прийоми, способи і засоби), зокрема, пізнання (відбиття) об'єктів зовнішнього світу та організації (формування) систем наукових знань; методологія практичної діяльності - це система методів (принципи, правила, прийоми, способи і засоби) впливу на об'єкти, організації практичної діяльності як одного з об'єктів; вчення про систему методів наукової і практичної діяльності — це сукупність наукових знань щодо змісту, структури наукових і практичних методів, умов та правил їх застосування.

Іншими словами, можна сказати, що методологія реалізує три основні функції: одержання, створення нового знання; структурування цього знання у вигляді нових понять, категорій, законів; організація використання нових знань в суспільно-практичній діяльності.

Функції наведені вище дають можливість зробити наступний висновок: методологія — це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища.

Методологічна основа дослідження, як правило, не є самостійним розділом дисертації, або іншої наукової праці, однак, від її чіткого визначення значною мірою залежить досягнення мети і завдань наукового

дослідження. Під методологічною основою дослідження слід розуміти основне, вихідне положення, на якому базується наукове дослідження. Методологічні основи даної науки завжди існують поза цією наукою, за її межами і не виводяться із самого дослідження.

Методологія як вчення про систему наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності, має наступну структуру: фундаментальні, загальнонаукові принципи, що становлять власне методологію, конкретно - наукові принципи, що лежать в основі теорії тієї чи іншої дисципліни або наукової галузі, і систему конкретних методів і технік, що застосовуються для вирішення спеціальних дослідницьких завдань.

З методології науки виходить її методика, під якою розуміють як сукупність прийомів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом.

Методика – це конкретизація методу, доведення його до інструкцій, алгоритмів, чіткого опису способу існування. Найчастіше використовується у словосполученнях, наприклад: методика розрахунку, методика оцінки, методика і т.п.

Методика як конкретизація заходів та способів виконання робіт зазвичай містить опис процедур, приладів, форм первинних документів, способи обробки одержаної інформації та форми її подання. У науковій та організаційній стадії складається методика дослідження. Така методика повинна включати три складові: загальні положення, основні положення та висновки.

Метод- це спосіб, прийом або система прийомів для досягнення якої-небудь мети, для виконання певних операцій, спосіб дослідження явищ, який визначає планомірний підхід до вивчення, їх наукового пізнання та встановлення істини. Залежно від конкретних умов досліджень, особливостей конкретної науки в практиці використовуються багато різних методів (статистичні, експериментальні, математичні тощо).

Щодо методології юридичної лінгвістики Ю. Ф. Прадід подає такі методи дослідження: *діалектичний* (за допомогою якого державно-правові та мовні явища визначаються у взаємозв'язку); *історичний та логічний* (шляхом розгляду та аналізу історичного процесу, розвитку державно-правових та мовних явищ, відтворити систематику формування та функціонування лексики юриспруденції у всій багатогранності; натомість, логічний метод дозволяє виявити в історичному процесі і найсуттєвіше, і закономірне, реалізуючи його у наукових категоріях); *методи аналізу та синтезу* (дозволяють визначити структуру об'єкта, який вивчається, шляхом поділу цілого на частини; натомість, синтез – це процес поєднання частин, властивостей, ознак, відношень, вирізнених шляхом аналізу. Синтез доповнює аналіз і знаходиться з ним у нерозривному зв'язку); *системний метод* (використовується з метою дослідження державно-правових та мовних явищ як цілісної структури); *статистичний метод* (передбачає вивчення кількісних характеристик державно-правових та мовних явищ); *метод моделювання* (допомагає у пошуку найкращих схем визначень наукових понять, якими оперує юридична лінгвістика); *соціологічний метод* (сутність полягає в аналізі, опрацюванні й підборі необхідної достовірної інформації про важливі сторони юридичної та мовної практики); *порівняльний метод* (передбачає порівняння державно-правових та мовних явищ із метою вирізнення в них спільних та відмінних рис)

Останнім часом виникла необхідність розширення теоретичного підґрунтя лінгвістичного аналізу законодавчих актів: використання не лише логічних та нормативно-стилістичних критеріїв оцінки текстів, але й положень загального мовознавства, які стосуються референції (співвіднесеності мовного знака з позамовною дійсністю), а також – використання методів психолінгвістики і теорії комунікації з метою адекватного сприйняття правознавчих текстів.

Проблематикою, яка стосується мови та права, юристи і лінгвісти займаються вже давно. Ще у Стародавньому Римі було сформовано

положення про те, що «право може і повинне бути визначеним». У цьому положенні Юстиніана відображене те завдання, яке покликана розв'язувати юридична лінгвістика. А саме зробити юридичний текст точним за змістом і одночасно зрозумілим. Юридична лінгвістика порушує проблеми аналізу лінгвоправового простору, зокрема охоплює лінгвістичну експертизу юридичних документів, створення рекомендацій з розробки текстів законів та решти нормативно-правових актів, теоретичного і практичного дослідження у сфері юридичного перекладу, криміналістичного дослідження у визначенні мовної стратегії та багато інших.

Дослідження юридичної лінгвістики в основному охоплює такі проблеми: 1) створення певних лінгвістичних стандартів у сфері законодавчих дискурсів, які будуть мати відповідний рівень доступності для сприйняття реципієнтами різних рівнів (М. Д. Голєв); 2) юридична експертиза в судовому процесі, проблеми комунікації на стадії дізнання, які застосовують протилежні комунікативні стратегії (В. М. Баранов); 3) роль юридичного перекладача на різних стадіях слідства.

Спираючись на класифікацію науково-дослідницької групи з вивчення мови права Берлінсько-Бранденбурзької академії наук, можна виділити наступні найважливіші галузі дослідження сфери мови і права в науці:

1. Комунікація в суді – мовна поведінка сторін перед судом. Це широкий напрям досліджень включає, зокрема, питання риторики, стилістики, лінгвістики тексту, а також різні чисто мовні аспекти, наприклад, соціальні і діалектні відмінності в мовній поведінці учасників комунікації;

2. Юридична аргументація - способи і можливості вираження юридичних аргументів «засобами природної мови з урахуванням його багатозначності, варіантності і невизначеності». Юридична логіка розглядається тим самим через призму можливостей і властивостей мови;

3. Судова лінгвістика - вивчення і розробка у правовій практиці технічних прийомів розслідування за допомогою лінгвістики та ін.;

4. Мовні норми у праві - «правові приписи щодо мовлення в суді, вимоги до юридичних перекладів, питання мовних позначень, наприклад, у сфері права на ім'я, права торгових знаків;

5. Правова сила мовних дій – дійсність законів і правових норм, «види їх мовної маркованості» , а також окремі випадки мовних дій, наприклад, «критерії інвективним» .

6. Критерії трактування текстів - «взаємодія власне мовних закономірностей і позамовних критеріїв», що дозволяють уточнити значення тексту, таких як правова культура, комунікативна ситуація, обсяг знань учасників комунікації і т.п.;

7. Мовні вимоги до юридичних формулювань, зокрема, у зв'язку з вимогою зрозумілості і однозначності. «Систематична розробка мовних критеріїв співвідношення мовної форми юридичного тексту і його зрозумілості і однозначності»

Висновок: Саме по собі поняття «лінгвістика» надзвичайно широке, оскільки ця наука включає в себе цілу безліч різноманітних напрямків, кожне з яких має свою специфічну тему досліджень. Приміром, фонетика вивчає звукову складову мови, графіка — відповідно, графічну, семантика — смислове навантаження, яке носять ті чи інші мовні елементи. Існує також граматика, що описує правила вживання частин мови, морфологія, яка розглядає властивості слів, і синтаксис, який вивчає структуру пропозицій. І всі ці дисципліни становлять лінгвістику, або мовознавство.

Література:

1. Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія / Н. В. Артикуца. - Київ : Стилос, 2004. - 266 с.
2. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику : [учебное пособие] / А. Н. Баранов. - М. : Эдиториал УРСС, 2001. - 360 с.
3. Дорда С. В. Сучасний стан правничої лінгвістики (короткий нарис) / С. В. Дорда // Правовий вісник української академії банківської справи : науково-теоретичний журнал. - 2011. - № 1 (4). - С. 188-195.
4. Прадід Ю. Ф. Юридична лінгвістика (проблематика дослідження) / Ю. Ф. Прадід // Мовознавство. - 2002. - № 45. - С. 21-25.

5. Прадід Ю. Ф. У царині лінгвістики і права / Ю. Ф. Прадід. - Сімферополь : Ельньо, 2006. - 256 с.

6. Проценко Г. П. Правнича лінгвістика : [навч. посібник] / Г. П. Проценко, Л. М. Шестопалова, О. Ф. Прохоренко та ін. - К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. - 312 с.

7. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. - Полтава : Довкілля. - К, 2010. - 844 с.

*Іонов А. студент 2 курсу
магістратури факультету №4
«Правоохоронна діяльність»*

*Шмаленко Ю.І. доцент
кафедри українознавства, к.
політ.н., доцент*

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ МОВИ ВОРОЖНЕЧІ В УКРАЇНІ

Мова ворожнечі – поняття оціночне, оскільки в міжнародному праві прав людини не існує загальноприйнятої концепції. Критерії для визначення мови ворожнечі також є досить суперечливими через те, що міжнародні та регіональні документи передбачають різні стандарти. Варто зазначити, що велика кількість ознак мови ненависті формувалась як реакція на специфічні соціальні явища та інциденти, а також адаптувалась відповідно до вітчизняного законодавства. Також Тобі Мендель у своїй статті «Hate speech rules under international law» наголошує, що заборона мови ненависті базується на принципах прав на рівність, а також свободи від дискримінації.

Ефективне реагування на актуальний ризик поширення проявів мови ворожнечі має включати як діяльність органів державної влади, так і активність громадянського суспільства та свідому позицію власників і творчих колективів ЗМІ.

Насамперед, протидія мові ворожнечі має спиратися на розвинуту нормативно-правову базу. В Україні окремі складові протидії використанню інформації для розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі закріплені у законах України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII у ст. 28) [1], «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 № 3759-XII, стаття 3, п. 7 [2], «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в

Україні» від 16.11.1992 № 2782-XII [3]. Цими документами закріплено зобов'язання держави не допускати систематичного цілеспрямованого розпалюванні расової, національної та релігійної ворожнечі; неприпустимість зловживання правом на інформацію та її використання для розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі. Проте визначення самого поняття «мова ворожнечі» відсутнє у вітчизняному законодавстві. Певні елементи цього поняття використовуються у ч. 1. ст. 161 Кримінального Кодексу України, де встановлюється відповідальність за «розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті» [4]: «Умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності, або образа почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками – караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого».

У 2006 році Україна ратифікувала факультативний Протокол [5] до Конвенції про кіберзлочинність, що стосується криміналізації актів расистського та ксенофобського характеру вчинені з допомогою комп'ютерних систем. Однак, його практичне застосування в Україні досі не врегульоване. На думку омбудсмана, залишається невирішеним питання законодавчого врегулювання притягнення до відповідальності за поширення мови ворожнечі [6]. Застосування статті 161 Кримінального кодексу України не є ефективним засобом протидії мові ворожнечі, оскільки ускладнене не лише формулюванням складу злочину, а й тією обставиною, що відкриття кримінального провадження за ознаками порушення цієї статті можливе

лише в порядку приватного обвинувачення. Це означає, що кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення може бути розпочате слідчим чи прокурором лише на підставі заяви потерпілого, а не за власною ініціативою.

Залишається недієвим механізм здійснення судових позовів жертвами мови ворожнечі та злочинів на ґрунті нетерпимості. Так, попри те, що прояв мови ворожнечі, за своєю сутністю, не є злочином на ґрунті нетерпимості, «расистські або упереджені висловлювання до, під час та після скоєння злочину можуть слугувати доказом наявності мотиву упередження та повинні враховуватись у будь-якому кримінальному розслідуванні» [7]. Однак, необов'язковість норми закону призводить до її декларативності та поширеної практики її ігнорування.

Важливим кроком для реалізації державної політики у сфері протидії проявам мови ворожнечі у вітчизняному інформаційному просторі є прийняття Закону України від 01.11.2016 № 1715-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення»» [8]. Внесені зміни збільшують повноваження Національної Ради з питань телебачення та радіомовлення у сфері протидії мові ворожнечі та покладають на цей регуляторний орган повноваження накладати штрафи на телерадіоорганізації і провайдерів програмної послуги за порушення галузевого законодавства. Проте для успішної імплементації документу вагоме значення має здійснення ґрунтовного моніторингу проявів мови ворожнечі у вітчизняному інформаційному просторі.

Отже, законодавство України не містить чітких критеріїв визначення та ідентифікації проявів мови ворожнечі в інформаційному та публічному просторі. Це створює певні проблеми для налагодження протидії цьому явищу, особливо в умовах реагування на російську агресію.

Важливою умовою успішності протидії мові ворожнечі є діяльність органів саморегуляції ЗМІ та ведення системного моніторингу проявів мови ворожнечі. Окремі спроби відіграти роль регулятора політики протидії мові

ворожнечі та дотриманні стандартів журналістської етики здійснюються Незалежною медійною радою ініційованою низкою вітчизняних медійних організацій у грудні 2015 р.

Спробу запровадити моніторинг проявів мови ворожнечі також здійснено в рамках реалізації проекту Ради Європи з подолання мови ворожнечі. Однак, впроваджений моніторинг не набув системного характеру і не здобув підтримку з боку держави. Іншим механізмом протидії мові ворожнечі є просвітницька діяльність держави, громадських організацій та міжнародних організацій. Зокрема, в січні 2014 року в Україні розпочалася кампанія Ради Європи «Рух проти ненависті», в рамках якої низку заходів з цієї тематики в різних регіонах країни. А також, виданий посібник з протидії мові ненависті та освіти з прав людини он-лайн «Bookmarks». Тим часом, в Україні досі відсутні заходи на рівні державних органів влади у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс] // ВРУ. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
2. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» [Електронний ресурс] // ВРУ. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>
3. Закон України «Про друковані засоби масової інформації в Україні» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>
4. Кримінальний Кодекс України [Електронний ресурс] // ВРУ. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page5>
5. Верховна Рада України ратифікувала Додатковий протокол до Конвенції про кіберзлочинність, який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи [Електронний ресурс] // ВРУ. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/news/Povidomlennya/7457.html>
6. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної ради України з прав людини «Про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні, Київ, 2016 [Електронний ресурс] // Уповноважений Верховної ради України з прав людини. – Режим доступу: file:///E:/My%20Documents/Downloads/Dopovid_2016_final.pdf
7. Законодавство у сфері боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті [Електронний ресурс] // ОБСЄ – Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/node/180131?download=true>
8. Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» [Електронний ресурс] // ВРУ. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1715-19>

*Ковалюк Богдан, студент 1 курсу 2 групи
факультету №4 "Правоохоронна діяльність"
Науковий керівник: Шаповаленко Н.М.,
к.філол.н., доцент*

МОВА ЗАКОНУ

Мова закону – функціональний різновид літературної мови з характерними лінгвостилістичними та структурно-жанровими ознаками, обумовленими специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Основними галузями функціонування сучасної законної мови є законодавство (національне і міжнародне), судочинство, нотаріат і діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація.

Мова закону характеризується набором певних лінгвостилістичних параметрів, які водночас слугують і вимогами до сучасного юридичного тексту: офіційність, ясність, точність, однозначність, повнота змісту, логічна послідовність, аргументованість, чіткість структури викладу, настановчо-інформативний (директивний) характер правових приписів, кодифікованість, узагальненість, суворості нормативності на всіх мовних рівнях, високий ступінь стандартизації (термінології і синтаксичних конструкцій: усталених зворотів, формул, кліше), стилістична однорідність, нейтральність (беземоційність), традиційність (стабільність) засобів вираження, відсутність індивідуально-авторських рис.

Юридична мова як соціально та історично сформована сукупність мовних засобів (лексичних, фразеологічних, граматико-стилістичних) являє собою поліфункціональну, відкриту і багаторівневу систему. Будучи складною поліфункціональною підсистемою літературної мови, мова закону виконує низку функцій, серед яких є базові (загальномовні) і специфічні: 1) номінативна (називання правових реалій і понять); 2) гносеологічна (знаряддя й спосіб правового пізнання, оволодіння суспільно-правовим

досвідом); 3) аксіологічна (правової та морально-етичної оцінки); 4) комунікативна (спілкування); 5) регульовально-волюнтативна (правове регулювання людської поведінки та суспільних відносин через волевиявлення суб'єкта права та вплив на правосвідомість); 6) культуроносна (збереження й передачі правового знання та правової культури); 7) естетична (мовностилістична довершеність тексту закону як еталон для усіх юридичних документів).

Актуалізація певного набору базових і специфічних функцій на мовленнєвому рівні залежить від мети і призначення, змісту і форми, жанру і стильової приналежності юридичного тексту.

Відкритість мови закону обумовлена не лише самою природою права, тенденцією до розширення сфери правового регулювання (майже усіх видів) суспільних відносин, але й внутрішньолінгвістичними чинниками – передусім постійною взаємодією загальнолітературної і власне юридичної лексики, адже юридичний словник постійно поповнюється термінами, утвореними на основі загальноновживаних слів шляхом їх спеціалізації.

Процеси термінологізації і детермінологізації спричиняють мінливість (рухливість) меж юридичної і загальноновживаної лексики. Співвідношення загальноновживаної і спеціальної лексики у юридичних текстах варіюється залежно від їхнього призначення і жанру. Багаторівневність мови закону як системи простежується насамперед на функціонально-стилістичному рівні. Маючи широку й відкриту сферу побутування, мова закону характеризується функціонально-стильовою та жанрово-стильовою неоднорідністю. Послугується вона засобами різних функціональних стилів: офіційно-ділового (сфера внутрішнього і міжнародного законодавства, правозастосування, судочинства, нотаріату, діловодства); наукового (сфера правничої науки й освіти), публіцистичного (засоби масової юридичної інформації, правова освіта населення, судові промови) та розмовного (сфера усного професійного спілкування юристів). Ці основні функціональні різновиди згідно з тематикою і жанровою класифікацією юридичних текстів

поділяються на підстили. Так, наприклад, в офіційно-діловому стилі виділяються чотири підстили, які характеризуються певним набором жанрів юридичних документів: законодавчий (конституція, постанова, указ, декрет, кодекс), дипломатичний (договір, угода, конвенція, декларація, меморандум, нота), судово-правовий (позов, апеляція, касаційне подання), адміністративно-канцелярський (акт, протокол, заява, ухвала, контракт, доручення).

Кожен функціонально-стильовий різновид юридичної мови має свої специфічні ознаки, норми і правила використання мовних засобів залежно від ситуації та комунікативного завдання. Так, мова офіційно-ділових текстів, зокрема законодавчих актів, призначених регулювати суспільні відносини, характеризується офіційністю, узагальненістю, стандартизованістю, кодифікованістю, безособовістю, настановчо-інформативним характером, стилістичною нейтральністю, відсутністю індивідуально-авторських рис. Мова юридичної науки вирізняється логічністю, об'єктивністю й обґрунтованістю, фактологічною точністю, аргументованістю, узагальненістю та ін. Мова юридичної публіцистики, реалізуючи дві основні, нерозривно поєднані функції – інформативності і впливу, характеризується полемічною загостреністю, популярністю, образністю, експресивністю, відкритою оцінністю, поєднанням різностильових елементів у тексті, індивідуально-авторськими стильовими ознаками. Розмовний стиль у юридичному мовленні, маючи основною функцією комунікативну, реалізує її у двох видах усного професійного спілкування – офіційному і напівофіційному, або неофіційному. Останньому притаманні спонтанність (непідготовленість), неповнота або надлишковість мовних засобів, експресивно-емоційна забарвленість тощо. Актуальність. Вивчення історії, складу, функціонування мови права, типологічної специфіки правових текстів, закономірностей використання мовних засобів у юридичному тексті з урахуванням його функціонально-стилістичних особливостей створює необхідну науково-теоретичну базу для вирішення низки багатьох

прикладних завдань у сфері правотворчості і правозастосування: лінгвістичне забезпечення законодавчої діяльності; лінгвістична експертиза законопроектів; комп'ютерна обробка юридичних текстів, з метою створення повного реєстру термінів і термінологічних словосполучень, їх уніфікації, стандартизації та лексикографічного опису; розроблення науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо удосконалення, уніфікації мови, стилю й оформлення законодавчих актів; підвищення якості юридичних документів; розв'язання численних мовно-термінологічних проблем у сучасному писемному та усному юридичному мовленні; здійснення судових лінгвістичних експертиз; забезпечення автентичності перекладу юридичних текстів та ін. Ось чому введення у навчальні програми юридичних спеціальностей у вищих закладах освіти спеціалізованих мовних курсів для майбутніх правників є надзвичайно важливим як в аспекті виконання актуальних суспільних і наукових завдань, так і підготовки висококваліфікованих, на рівні сучасних професійних вимог, спеціалістів.

Література:

1. Баранник Д.Х. Мова нормативно-правових актів і система функціональних стилів літературної мови//Право і лінгвістика.У двох частинах. Частина 2.-Сімферополь,2003.с.115.
2. Академічна юридична думка.-К.:Ін Юре,1998.-500 с.
3. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія.- К.,2004.

***Колос Катерина Анатоліївна**
курсант 104 взводу ОДУВС
Науковий керівник, професор кафедри
кандидат педагогічних наук, доцент
Тягнирядно Євгенія Василівна*

ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Трагічна історія Української держави зумовила гостроту мовного питання в сучасній Україні. 16 царських указів про заборону нашої мови,

шкіл, церковних відправ, книг, преси, перекладів, театральних вистав... Згодом радянські постанови та розпорядження обмежували сферу її використання. «Керівна і спрямовуюча» комуністична партія ніколи не дотримувалась власних проголошених законів. Галасливо рекламований інтернаціоналізм насправді нічим не відрізнявся від російського великодержавного шовінізму. Офіційно створювана двомовність на практиці зводилася до російської одномовності. Насувалася глобальна і всеохоплююча національна катастрофа. Руйнувалася віра, знищувалася мова, нав'язувалася брехлива історія, культивувалися більшовицькі псевдоцінності, деформувалася народна душа.

Відлучення українців (як і багатьох інших народів СРСР) від своєї мови, а значить, і від культури, створювало у них почуття меншовартості, котре лише посилювало нігілізм серед населення. Радянське суспільство деградувало не тільки економічно, а й морально, хоч і будувалися нові промислові підприємства, лікарні, школи, вищі навчальні заклади, кінотеатри, спортивні зали, будинки відпочинку. У цьому парадокс комуністичної системи, що призвів її до краху, від якого не могла врятувати ані найпотужніша у світі армія, ані найбільші запаси нафти, газу й іншої сировини. Послаблення режиму — загальна ознака «ери Горбачова» — спричинило значний підйом боротьби за національні права практично в усіх республіках СРСР. Так сталося 1917 року, коли було проголошено Українську Народну Республіку, це ж повторилося і через 70 років. Чи не першою вимогою до комуністичної влади з боку мільйонів українців була вимога вжити заходів на захист української мови. Це яскраво свідчило про могутній процес національного пробудження в Україні, котрий набув такого масштабу, що влада змушена була поступитись. Розроблено проект Закону «Про мови в Українській РСР». У його обговоренні взяли участь десятки тисяч людей, зокрема об'єднаних у такі організації, як Товариство української мови ім. Тараса Шевченка, створене на початку 1989 року. Врешті-решт, закон про мови було прийнято.

Сталася ця важлива для суспільно-політичного і духовного життя України подія наприкінці того ж 1989 року. Нині можна стверджувати, що цей закон став знаменитим актом, прийнятим Верховною Радою УРСР. Ст. 2 вперше проголошувала українську мову в Україні державною. При цьому закон не обмежувався декларацією на кшталт Конституції УРСР, а містив конкретні вимоги щодо запровадження української мови в усі сфери суспільства, зобов'язував органи влади і посадових осіб забезпечити проведення дошкільного виховання, навчання у закладах освіти усіх видів та рівнів, ведення ділової документації в усіх установах, на підприємствах, в органах управління державною мовою. На виконання закону Рада Міністрів розробила і прийняла спеціальну «Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року»

На жаль, влада не зреагувала на це впровадження й всіляко спростовувала закон і відтягувала програму розвитку. Дочекалися, коли спала хвиля національного піднесення і проблема української мови як державної ніби відійшла на другий план, на деякий час стала неактуальною. Така навмисна пауза призвела до нехтування українцями, за прикладом владної верхівки, власною рідною мовою, що вже тоді здобула довгоочікуваний статус державної. Нині ми постали перед такими мовними проблемами, як двомовність, послуговування українською мовою, її правильність. Так, ми вільно володіємо російською, подекуди англійською, а українську вивчають і вживають хіба що іноземні студенти чи діаспора за кордоном. Правильну українську мову іноді сприймають недоброзичливо. Отже, мовне питання є важливою складовою національної ідеології і повинно вирішуватися комплексно на державному рівні.

Важливість мовного фактора в розбудові Української держави добре розумів уряд гетьмана Скоропадського. За якихось півроку в Україні було відкрито майже 150 українських гімназій, два державні університети, Українську Національну Бібліотеку, Національну Галерею мистецтв, засновано Державний Український архів тощо. Масовими тиражами

видавались українські підручники, україномовна белетристика, українізовувалося військо. Добре розуміли важливість українізації в усіх сферах життя Радянської України Микола Скрипник, Олександр Шумський, Андрій Річицький та інші націонал-комуністи, які наївно сподівалися мирно співіснувати з імперським російсько-більшовицьким тоталітарним молохом .

Модернізація українського суспільства на новій системі ідеологічних координат немислима без державної мовної політики, пріоритетом якої має бути розвиток української мови як консолідуючої духовної сили українського суспільства. Українська мова повинна забезпечувати всі сфери життєдіяльності державного організму, нею мають послуговуватися інтелектуальні та політичні верстви України.

Чому ж досі не вдалося цього досягти?

Бракує не лише здорового політичного глузду, а й політичної мужності почати нещадну боротьбу проти антиукраїнських, антидержавних сил у вищих ешелонах влади, бракує сили волі усвідомити себе українським народом, а не безрідним «народом України», бракує української ідеї, української мрії, якими б перейнялися не лише письменники, окремі науковці, політики й державні мужі, а весь український народ.

Бракує бажання послуговуватися українською мовою на державному рівні. Така політична короткозорість не просто дискредитує, а й підриває віру багатьох громадян у перспективу України як справді суверенної, демократичної країни. На цей неприпустимий для будь-якого цивілізованого суспільства прецедент звернув увагу відомий американський політолог Збігнєв Бжезінський, який небезпідставно висловив занепокоєння таким станом речей в країні, котра постійно заявляє про бажання стати правовою, демократичною державою. Політика нехтування нинішніми владними структурами державотворчих функцій української мови може призвести до її зникнення .

В Україні немає міського сленгу, що перешкоджає утвердженню української мови в усіх сферах суспільного життя. Саме мова міста,

насамперед столиці, має стимулювати функціональну та соціально-стильову диференціацію української мови. На думку авторитетного українського мовознавця, «треба, щоб у Києві українська мова стала модою, а вже ця столична мода, престижна, як усе столичне, почне нестрімко поширюватися і в регіональних провінційних центрах». Принципово важливим є той факт, що проблема мови українського міста виникла у зв'язку з ідеєю утвердження української мови як державної, адже без повноцінних урбаністичних форм комунікації годі говорити і про повноту соціальної бази, і про комунікативну потужність української мови.

Що ж потрібно для авторитету мови?

По-перше — мова політики. Аби мовний ренесанс у країні став реальністю, необхідно мати справді українську владу на всіх рівнях.

Ми повинні категорично вимагати від уряду зміни правил гри на мас-медійному ринку, телебаченні, радіо, у пресі. Перед медіаолігархами мають бути поставлені умови: або вони діють за національними правилами, або їх усувають із ринку інформації.

Необхідно перейти на мономовне теле- і радіомовлення з 80-відсотковим пріоритетом української мови. Ринок часописів має стати домінантно українським, а україномовний продукт повинен мати додаткові пільги. Необхідно ліквідувати практику паралельного випуску часописів двома мовами, різко збільшити ринок україномовної атракційної інформації у сфері сенсацій, політики, розваг, охорони здоров'я. Це впливатиме на масового реципієнта, досягатиметься мовно-усвідомлюваний ефект.

Держава має зробити реальні кроки для збільшення службового мовокористування через атестації службовців і покарання за порушення мовного законодавства.

По-друге. Вирішальним для піднесення авторитету української мови є формування національно свідомої еліти. Відомо, що еліта — інтелектуальне ядро нації — має непересічне значення для мовної консолідації.

По-третє. Чинником, який зможе зміцнити авторитет української мови, є наявність певного соціокультурного типу — справжнього міцного господаря, який і в місті, і в селі почуватиметься впевнено.

Отже, державна мова — це не тільки і не стільки мова керівництва: чиновників, можновладців, політиків. Це насамперед мова люду, яка охоронятиме його інтереси і задовольнятиме культурні потреби. Рідна мова має бути батьківщиною і оселею буття людини, де вона мешкає не тимчасово чи «для офіціозу», а постійно, витворюючи мовні мікросвіти скрізь і з усіма: у магазинах, кафе, ресторанах, перукарнях тощо. Нинішнє становище української мови сприяє тому, що українець відчувається емігрантом на власній землі, — у чужомовному оточенні, розрекламованими іноземними закладами, товарами. Ліна Костенко назвала українську націю раритетною, самотньою на власній землі у своєму великому соціумі. А в одній із поезій проникливо зауважила: «Ми вже як тіні на своїй землі. Хто зрозуміє нашу ностальгію?» Ностальгія за батьківщиною у себе на батьківщині, безперечно, відлунює в отій щемливій ностальгії за рідною мовою, що по-справжньому мусить стати державною.

Література :

1. Романчук О. Знаки української агресії // Урок української. — 2004
2. Романів О. Мовне відродження чи прикінцеві стадії етноциду? // Урок української. — 2004
3. Романчук О. Чи потрібна Україні українізація?// <http://www.universum.org.ua>

*Левченко О.О., курсант 205 взводу
факультету №2
Науковий керівник: Антуф'єва В.А.
викладач кафедри іноземних мов ОДУВС*

ПРАВОВИЙ СТАТУС МОВИ В УКРАЇНІ

Мова – найважливіший об'єднувальний суспільство чинник, що дозволяє йому самовизначитися, усвідомити й встановити культурну своєрідність, відмінність від інших. Мова є головним комунікаційним інструментом у налагодженні економічних, політичних, правових відносин. Мова є й засобом передання змісту законів держави, здобутків науки, сутності культури. Отже, вона забезпечує культурну спадкоємність і національну своєрідність, формування національної культури. Кожна розвинута держава має державну мову. Статус державності дозволяє мові отримати офіційне визнання й гарантії її захисту з боку держави. Закріплення мови як державної не лише слугує політичним, загальнонаціональним інтересам, але й встановлює певний взірець, на який має орієнтуватись кожний свідомий громадянин цієї держави, кожний повноцінний учасник національної культури. Людина, котра не знає державної мови, не лише обмежується в соціальному розвитку, але й є духовно неповноцінною, такою, що не усвідомила себе частиною національної культури[1, 12].

Нормативно-правовою основою утвердження української мови як державної в Україні став Закон про мови в Українській РСР (далі - Закон про мови), який було ухвалено 28 жовтня 1989 р. і уведено в дію з 1 січня 1990 р. Саме Закон про мови став одним із перших кроків на шляху становлення державного суверенітету України. Проголошення України незалежною державою зумовило повернення національної мови у структуру офіційного та неофіційного спілкування. За цим Законом (ст. 3) Україна створює необхідні умови для розвитку і використання мов інших національностей при офіційному статусі української мови.[2,15].

28 червня 1996 р. було прийнято основний закон – Конституцію України, за яким статус державної мови надано українській мові [3, 16].

Важливим кроком на шляху утвердження української мови як державної стала ст. 10 Конституції України. Важливість цієї статті полягає у тому, що вона дає суспільству (організаціям, установам, громадським товариствам тощо) чітку орієнтацію щодо розв'язання мовних проблем та напряму мовного розвитку. У цій статті розкривається зміст терміна «державна мова», всебічний розвиток функціонування якої в усіх сферах суспільного життя і на всій території України забезпечується державою. Крім того, у статтях 103, 127, 148 Конституції України зазначається, що володіння державною мовою є однією з обов'язкових умов для того, щоб обіймати відповідні посади.

Кабінет Міністрів України 2 жовтня 2003 р. затвердив Державну програму розвитку і функціонування української мови на 2004 – 2010 роки. Її метою було створення належних умов для розвитку і розширення сфери функціонування української мови, виховання шанобливого ставлення до неї, формування патріотизму у громадян України. [4, 17]

Сьогодні продовжує діяти Закон України «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012р. Провідні українські та зарубіжні експерти оцінили закон, як такий, що суперечить Конституції України, спрямований на витіснення української мови з ключових сфер суспільного життя і загрожує не лише стабільності, але і цілісності України. Різко негативні висновки до закону дала Венеціанська комісія Ради Європи та Верховний комісар ОБСЄ у справах національних меншин.

Навіть назва такого закону викликає застереження. Закон не може визначити засади державної політики, тому що вони вже сформульовані в Основному Законі. У ст.92 Конституції України зазначено: виключно законами України визначається порядок застосування мов, а не засади державної політики.

Коли йдеться про підтримку державної мови, закон обмежується декларативними положеннями про «обов'язкове застосування» «на всій

території України при здійсненні повноважень органами, виконавчої та судової гілок влади», а також про «сприяння використанню» частина друга ст.6 закону. При цьому обов'язковість застосування української мови в зазначених сферах нівелюється частинами першими ст.9,11,14 закону.

Результати проведеного аналізу засвідчують, що зазначений закон суперечить положенням як Конституції України, так і положенням Декларації прав національностей, Європейській хартії регіональних мов або мов меншин, підписаний від імені України 2 травня 1996 р. у м. Страсбург і ратифікований Законом України від 15 травня 2003 р. №802

Саме за часів окупації ми боролися за право вживати українську мову, яка зазнавала утисків. І ця боротьба за право на свою мову на той момент була актуальною. Сьогодні ж, після здобуття незалежності, українська мова, як єдина державна, є мовою всього народу України. Тобто ми маємо якісно новий статус української мови, яка є офіційною мовою на всій території держави та в усьому публічному просторі.

Державна мова – надбання всіх українців, незалежно від етнічного походження, це – один з базових інструментів функціонування держави

На жаль, ментальна метаморфоза, попри уже 26 років існування незалежної держави, в українському суспільстві досі не відбулася. І в цьому корінь проблем, чи не основна причина нашого тупцювання на місці.

З року в рік в мовному законодавстві України, як перекотиполе – від законопроекту до законопроекту – мігрує ідея про право на використання державної мови. Своє відображення вона знайшла і у щойно прийнятому Законі про освіту, за яким держава має гарантувати кожному громадянину України право на здобуття освіти державною мовою в державних і комунальних закладах. Нібито правильно і зовні навіть красиво, адже у такий спосіб «захищається» українська мова! Але право – це не обов'язок, і громадянин може відмовитися від його реалізації. Не може бути «права здобути освіту державною мовою»! Це те саме, що надати людині право

стояти на ногах. Або уявіть собі, що в Податковому кодексі стверджується, що «Держава гарантує кожному громадянину право сплачувати податки»...

Сьогодні українська мова є державною, і її треба послідовно, чи навіть уперто утверджувати саме як державну мову, як мову суспільного єднання, як один з головних маркерів української держави, не йдучи на різні безглузді політичні компроміси, які все одне нічого не дають, крім консервації абсурду.

Громадяни України не потребують жодного права на використання державної мови. Конституційний Суд України сформулював це однозначно: «Під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя.» (Рішення Конституційного Суду № 10-рп/99 від 14.12.99).

Час припинити культивування комплексу мовної меншовартості, недолугі загравання та намагання задовольнити всіх і вся. Час навести лад у власному менталітеті та почати діяти з позиції повноцінної Держави.[5]

Література:

- 1.Українська мова (за правозгавчим спрямуванням): навчальний посібник/О.А. Лисенко,В.М. Пивоваров,Л.М. Сідак та инш.,Нац.юрид. ун.т ім. Ярослава Мудрого, 2014 – С.12
- 2.Українська мова (за правозгавчим спрямуванням): навчальний посібник/О.А. Лисенко,В.М. Пивоваров Л.М. Сідак та инш.,Нац.юрид. ун.т ім. Ярослава Мудрого, 2014 – С.15
- 3.Українська мова (за правозгавчим спрямуванням): навчальний посібник/О.А. Лисенко,В.М. Пивоваров,Л.М. Сідак та инш.,Нац.юрид. ун.т ім. Ярослава Мудрого, 2014 – С.16
- 4.Українська мова (за правозгавчим спрямуванням): навчальний посібник/О.А. Лисенко,В.М. Пивоваров,Л.М. Сідак та инш.,Нац.юрид. ун.т ім. Ярослава Мудрого, 2014 – С. 16-17.
- 5.Ярослав Лесюк, народний депутат України;Володимир Шаповал, суддя Конституційного Суду України у відставці.

Марчук Євген Олександрович
курсант 103 взводу факультету №2, ОДУВС.
Науковий керівник: Тягнирядно Є.В.
к. п. н., професор кафедри українознавства

ПОХОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Генеалогічно українська мова належить до індоєвропейської мовної сім'ї. Спільно з російською і білоруською мовами вона входить до східнослов'янської підгрупи слов'янської групи мов (до західнослов'янської підгрупи входять словацька, чеська, польська, кашубська, верхньо- і нижньолужицька мови (Німеччина), до південнослов'янської- словенська, македонська, болгарська, сербська, хорватська і старослов'янська мови).

Історію української мови починають від праслов'янської (спільнослов'янської) мовної єдності, яка виділилася з індоєвропейської прамови приблизно в III тис. до н. е. Праслов'янська доба тривала близько 2000 років.

Безперервність історичного розвитку етносу на українських землях від середини I тис. н. е. до нашого часу може свідчити про те, що після розпаду праслов'янської мовної спільності в цьому ареалі почав формуватися український етнос і відповідно — українська мова. Вона перейняла від праслов'янської значний специфічний лексичний фонд і чимало фонетичних та граматичних (насамперед, морфологічних) рис, які в інших слов'янських мовах замінилися новими, а в українській мові вони склали найдавнішу групу мовних особливостей.

Разом з християнством до Київської Русі прийшла старослов'янська (або церковнослов'янська) мова, створена на базі давньоболгарських діалектів Кирилом і Мефодієм (одних з перших слов'янських культурних діячів). Нею писалися релігійні та офіційні тексти. Старослов'янська мова довгий час виконувала функції писемної мови.

З XIV по XVIII ст. на теренах України побутувала староукраїнська мова, яка активно використовувалася як писемна.

Поява новоукраїнської мови, яка згодом стала сучасною літературною, датується XIX ст. Її зачинателем вважається письменник І.Котляревський, а основоположником – Т.Шевченко. В основі сучасної літературної мови лежить система полтавсько-наддніпрянських говірок.

Дещо відмінну періодизацію історії української мови на основі даних про фонологічні зміни пропонує Ю. О. Карпенко (Українська гіпотеза) (Мовознавство.— 1993. — № 5. — С. 3 — 8). Він виділяє такі періоди:

Кінець II тис. до н. е. — II ст. н. е. — праслов'янська мова .

II ст. н. е. — IV ст. — спільна мова східних і південних слов'ян.

IV — X ст. — спільносхіднослов'янська мова.

IV — VII ст. — антська мова; VIII — X ст. — давньоруська.

XI — XIV ст. — давньоукраїнська мова.

XV — XVIII ст. — староукраїнська мова.

XIX — XX ст. — нова українська мова.

Українська мова є спадкоємицею мов тих слов'янських племен, що належали території сучасної України, — полян, древлян, тиверців, угличів та ін. Минули довгі історичні етапи формування регіональних мовних утворень, періоди інтеграцій діалектів у живу давньоруську мову, на основі якої й формувалася українська мова.

Сама назва української мови походить від топоніма «Україна», який уперше зустрічається в Київському літописі 1187 р. для позначення земель на межі Переяславського князівства й Степу, в якому кочували половці.

Пізніше, у XVI — XVII ст., Україною стали називати Середнє та Нижнє Подніпров'я. Мешканці цієї території називалися українцями, а їхня мова — українською або козацькою. Українськими іноді називали й інші землі, де жили українці, — Київщину, Поділля, Покуття, Волинь та деякі інші території.

Ставлення і розвиток української мови — це відображення історичного буття українського народу, органічна, найсуттєвіша частка цього буття. Українська мова розвивалася століттями.

Початковий етап розвитку нашої мови відбувався ще за доісторичних часів. Саме тоді зароджувалося те живе створіння, яке згодом набуде всіх ознак добре організованої і багатой мови. Словниковий запас української мови почав формуватися ще тоді. У мову наших предків увійшли слова, спільні для всіх слов'ян: “сонце”, “вода”, назви рослин, тварин тощо. Пізніше українці почали запозичувати слова в сусідніх народів і створювати свої, що також позначилося на словниковому складі нашої мови, тому нині можна стверджувати, що вона найбагатша і найрозвиненіша мова світу. Вивчаючи давні письмові пам'ятки, можна зробити висновок, що вже тоді почалося формування діалектів української мови, таких яскравих і різноманітних.

Становлення української літературної мови — окрема тема. Вона тісно пов'язана з такими славетними іменами, як Іван Котляревський, Григорій Квітка-Основ'яненко, Тарас Шевченко, Борис Грінченко та іншими. Попри всі негаразди, пережиті українським народом, розвиток мови продовжувався не лише завдяки труду інтелігенції, а й за діяльної участі самого народу. Кожен українець ставав співтворцем власної мови. Ця тенденція збереглась і в ХХ столітті.

Сьогодні українська мова розвивається вільно, але це не означає, що все йде так просто. Є труднощі з уніфікацією правопису і вимови, правильним використанням найбільш сучасних лексичних запозичень.

Спостерігаючи за подальшим розвитком рідної мови, ми бачимо, як найцінніше, що в ній є, нарешті стає набутком мільйонів. І дуже добре, що ніхто не завадить нам спілкуватися рідною мовою.

Поступово українська мова відроджується, набуває свого довгоочікуваного положення в суспільстві. Саме від нас, громадян України, залежить її майбутній розвиток. Тільки за таких умов ми будемо існувати як нація. Хай розквітне наша мова солов'їна!

Література:

1. <https://ukrtvoru.info/yak-rozvyvalas-ukrajinska-mova/>

2. <http://ukrtvir.info/yakim-buv-rozvitok-ukra%D1%97nsko%D1%97-movi.html>
3. <https://www.ukrlib.com.ua/sochm/printout.php?id=1640>
4. <https://tigryonka.livejournal.com/7889.html>

Мельник Наталія Сергіївна
курсант 104 взводу, фак.. №3
ОДУВС
Науковий керівник: к.п.н., доцент
Тягнирядно Є.В.

КУЛЬТУРА ПИСЕМНОЇ ДІЛОВОЇ МОВИ

Формування офіційно-ділового стилю починається ще за часів Київської Русі. Підтвердженням цьому є документи тих часів, а також наступних епох: доби Великого князівства Литовського, часів козаччини (документи гетьманських канцелярій), акти міських урядів XV - XVII ст. тощо. Цей стиль зазнав лексикограматичного впливу російської канцелярської мови та мови австро-угорських і польських канцелярій. Проте, якщо на російську літературну мову свого часу відчутно вплинула канцелярська сфера, то українська літературна мова ближча до народної.

Офіційно-діловий стиль обслуговує сферу ділових (місцевого, галузевого, державного діловодства) та юридично-правових, виробничо-економічних і дипломатичних відносин. Офіційно-діловий стиль використовується у процесі спілкування в державно-політичному й економічному житті, законодавстві, адміністративно господарській діяльності.

Основне призначення офіційно-ділового стилю – регулювати ділові відносини мовців у державно-правовій і суспільно-виробничій сферах, обслуговувати громадянські потреби людей у типових ситуаціях.

Тексти офіційно-ділового стилю характеризуються такими рисами: точність, послідовність і лаконічність викладу фактів, чіткість у висловленні; однозначність формулювань; несуперечлива аргументація викладеного в документі; відсутність образності, емоційності й індивідуальних авторських

рис (хоча службові листи можуть мати окремі індивідуальні авторські риси); уживання усталених мовних одиниць – кліше, що забезпечують певну стандартизацію ділових текстів; повторюваність окремих мовних одиниць; наявність реквізитів.

Обов'язкові реквізити, без яких документ не має юридичної сили (дата і підпис); уживання стилістично нейтральної лексики (слів) у прямому значенні; використання залежно від мети суспільно політичної, професійно-виробничої, науково-термінологічної лексики; діловий текст може поділятися на розділи – 1, на параграфи (§) – 1.1., пункти (п.) – 1.1.1., підпункти (пп.) – 1.1.1.1; найуживаніші синтаксичні одиниці – прості поширені речення з прямим порядком слів, складнопідрядні з причиновонаслідковими відношеннями частин.

Основний елемент документа – це текст, який має такі ознаки:

- об'єктивність і достовірність змісту -викладені факти мають відображати справжній стан речей;
- точність- в документі не допускається подвійне тлумачення слів і висловів переконливість текст документа має сприяти прийняттю адресатом пропозиції або виконанню прохань, викладених у документі
- нейтральність тону -стилістично нейтральне забарвлення фрази (в усному мовленні) – речення (в писемному мовленні)
- повнота інформації -зміст документа має відображати всі обставини справи
- максимальна стислість- у документі не допускаються зайві слова та смислові повтори, надмірно довгі міркування не по суті справи

На ефективність ділового спілкування значною мірою впливає вміння його учасників використовувати лексичне багатство, виражальні можливості мови. Уміння правильно обрати інтонацію , слово, репліку є важливим аспектом культури мовлення особистості.

Культура мовлення – володіння учасниками усного і писемного літературного мовлення, уміння використовувати зображувальні засоби

мовного коду в різних умовах і сферах спілкування відповідно до мети і змісту комунікації.

Виявляється культура мовлення в умінні говорити і писати так, щоб реципієнт правильно сприйняв інформацію і здійснив дії, яких очікує від нього автор висловлення чи тексту.

Мова завжди співвідноситься з людиною, тобто є засобом передавання думок, ідей, почуттів і для відправника, і для одержувача інформації. Особа, яка говорить або пише, обирає, розміщує, комбінує, і трансформує слова та інші мовні одиниці, виходячи із сутності предмета спілкування та ситуації, в якій відбувається процес спілкування. Мова пов'язана з мисленням. Для того щоб усно чи письмово висловитись, необхідно зважати на такі якості мови, як точність (значення слів співвіднесені зі змістом та обсягом висловлюваних понять), логічність (зв'язок значень, властивих словам, словосполученням і реченням у структурі мовлення, не повинен суперечити законам логіки і мислення). Мова виражає і передає не лише думки, а й почуття, волю, стани свідомості, естетичні потенції особистості, умови спілкування (місце, час, коло співрозмовників тощо). Кожна мова, в тому числі й українська, у процесі свого розвитку послуговується категоріями й поняттями, пов'язаним з новими суспільними релігіями. Звичайними стали такі терміни, запозичені з англійської мови у зв'язку з трансформацією соціально-економічних відносин в Україні : «менеджмент», «маклер», «дилер».

Культура мовлення юриста вимагає відмови від жаргону, уникнення слів, зміст яких невідомий або не зовсім зрозумілий для користувача, уміння зрозуміло висловлюватись

Стислість і уніфікованість забезпечується використанням кліше – усталених словесних форм, закріплених за певними ситуаціями.

Культура мовлення починається з уміння слухати, правильно, точно і логічно висловити свою думку в писемній та усній формах державною мовою, бажання спілкуватися, правильно використовуючи засоби української мови у будь-якій комунікативній ситуації професійної діяльності.

Культура ділового мовлення характеризується такими комунікативними ознаками: правильність, точність, логічність, послідовність, багатство, чистота, доречність, виразність.

Література

1. Богдан С.К. Мовний етикет українців, традиції і сучасність / Відп. ред. Л.О. Пустовіт. – К. : Рідна мова, 1998.
2. Вихованець І.Р. Граматика української мови / І.Р. Вихованець. – К., 1993.
3. Глущик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В. Сучасні ділові папери / С.В. Глущик, О.В. Дияк, С.В. Шевчук. – К., 1998.
4. Ділова українська мова : Посіб. для студ. вузів / Н.Д. Бабич, К.Ф. Герман, М.В. Скарб та ін.; Н. Бабич (ред.). – Чернівці, 1996.
5. Зарицька І.М., Чикаліна І.О. Українське ділове мовлення / І.М. Зарицька, І.О. Чикаліна. – Донецьк, 1997.

Маслова Карина Володимирівна
студентка 1 курсу, 3 групи,
факультету №4 «Правоохоронна діяльність»
Науковий керівник : **Шаповаленко Н.М.**
к.філол.н., доцент

УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Юридична термінологія розвивається з розвитком держави. Розглядаючи питання про джерела права східного слов'янства, вчені, вважають, що в епоху первіснообщинного ладу правові відносини регулювались нормами звичаєвого права, які передували закону.

Найдавніші писемні пам'ятки зберегли деякі норми звичаєвого права, які існували за первіснообщинного ладу, напр.: кровна родова помста, судові докази, викрадання тощо. Найяскравіше ці норми знайшли відображення в короткій редакції Руської Правди.

Для найменування правопорушень безвідносно до того чи іншого виду злочину використовувались інші лексеми, юридичне застосування яких

відображується у найдавніших правових збірниках східних слов'ян. До них належали такі терміни, як: вина, проступити, проступок, лихо, кривда тощо.

Поняття «провинність» у мові східних слов'ян позначалося спільнослов'янським словом «вина», яке до цього часу, крім східнослов'янських мов, вживається у болгарській, македонській та західнослов'янських мовах (На основі значення цієї лексеми утворились похідні слова «вибачення», «пеня за провинність»).

На позначення поняття «образу словом або вчинком» у східних слов'ян використовувалась спільнослов'янська лексема «обіда», яка до цього часу збереглася в ряді слов'янських мов.

До юридичної термінології, пов'язаної із злочинами проти особистості, відносилися й дієслова насилити, насилувати, утворені за допомогою префікса на - від спільнослов'янських дієслів силити, силовати, похідних в свою чергу від слова сила, яке має паралелі в інших індоєвропейських мовах. У давньоруській мові вони мали 2 значення:

- 1) «пригноблювати, утискати»
- 2) «насилувати, гвалтувати»

Гвалт - це загальне, родове поняття посягання на особистість та майно, поєднане з насиллям.

У сучасній літературній мові терміну гвалт властиве значення "шум", "крик". У білоруській мові за допомогою цього слова передаються такі поняття: 1) «насилування, насильство»; «розорення, грабіжництво, розбій»; 2) «шум, крик»; 3) «волення»; 4) «скликання на допомогу».

Сучасна українська мова (як і білоруська) характеризується багатством похідних від даного слова. Зокрема, поняття «насилувати», «насилування» передаються термінами, утвореними від гвалт.

Серед інших слов'янських мов термін гвалт поширений у польській мові, куди він потрапив з німецької, з останньої у мовну практику українського та білоруського народів, а звідси - в сучасну російську мову, але

тільки із значенням «крик», «шум». У пам'ятках писемності епохи Київської Русі це слово не зустрічається.

Тематична група термінів на позначення правопорушень проти особистості та її власності об'єднує лексеми: розбои (разбои), розбивати, які побутували у мові східних слов'ян до XV ст.

— терміни в загальноприйнятому значенні, наприклад, будинок, документ, будівля, природа, довкілля та ін.;

— терміни, що мають значення у галузі спеціальних знань — техніки, медицини, економіки, соціології, біології, наприклад, депозит, безробітний, страйк ;

— терміни, що мають особливе юридичне значення, яким виражається своєрідність того чи іншого правового поняття, наприклад, застава, володіння, переведення боргу, колективний договір.

Термінами називаються слова, що є спеціальними назвами наукових, технічних, сільськогосподарських, суспільних понять. Сукупність термінів певної галузі науки, виробництва становить її термінологію. Існує, наприклад, термінологія технічна, біологічна, географічна, математична, філологічна, філософська, хімічна тощо.

Для термінології не властива багатозначність. Якщо ж термін має кілька значень, кожне із значень належить до різних термінологій. Як приклад можна навести значення термінів стопер та стела стопер — 1) машина для буріння свердловин, спрямованих уверх; 2) захисник у футболі та деяких інших спортивних іграх. Стела — 1) вертикальна кам'яна плита чи стовп з рельєфним зображенням чи написом; 2) центральна частина стебла й кореня вищих рослин, у яких міститься провідна система всіх осьових органів.

У межах конкретної галузевої термінології термін в ідеалі має бути однозначним, щоб забезпечити точність передачі названого поняття. Однак існують випадки порушення цієї вимоги, наприклад: караул — 1) збройна варта, сторожа; 2) збройний підрозділ для охорони військових об'єктів або

для віддання військових почесей; 3) несення охорони; 4) місце, де розташована варта, сторожа. Репертуар — 1) сукупність творів, які виконуються в театрі за певний час; 2) ролі, в яких виступає актор; 3) добір музичних, літературних творів тощо, з якими виступають актор, співак, музикант, читець. Контроль — 1) перевірка, облік, спостереження за чим-небудь; 2) установи, особи, що перевіряють діяльність будь-якої іншої організації або відповідальної особи, звітність тощо; 3) заключна функція управління.

Наявність багатозначних термінів у межах однієї наукової галузі є виявом невпорядкованості конкретної термінології. До недоліків термінології відносять також синонімію термінів: мовознавство — лінгвістика, алфавіт — абетка, орфографія — правопис, багатозначність — полісемія, значення — семантика. Про досконалість термінології можна говорити у тому випадку, коли дотримується таке правило: кожен термін називає одне поняття, кожне спеціальне поняття позначається одним терміном. Синонімія і багатозначність у термінології порушують вимогу однозначної відповідності між терміном і позначуваним ним поняттям.

Технічний переклад - це вид інформаційної діяльності, використовуваний для обміну науково-технічною інформацією між людьми, які спілкуються різними мовами. Особливості технічного перекладу полягають у насиченості текстів термінами, спеціальною інформацією (часто – якісно новою і майже нікому невідомою). Науково-технічна інформація, як правило, оформляється в письмовому вигляді, отже, для якісного перекладу потрібна термінологічна підготовка, бо незважаючи на спорідненість, зокрема, російська та українська мови мають суттєві (а часом навіть і принципові) відмінності у синтаксисі та фразеології.

Наприклад, для російських науково-технічних та ділових текстів характерно вживати конструкції з віддієслівним іменником, що надає викладові канцелярського відтінку. В українській же мові перевага надається дієслівним елементам: требовать применения решительных мер – вимагати

вжити рішучих заходів, требует коренного улучшения контролю за деятельностью – вимагає докорінно поліпшити контроль за діяльністю

Юридичний термін - це слово чи словосполучення, що вживається у законодавстві, є узагальненим найменуванням юридичного поняття, має точний і визначений зміст, вирізняється змістовою однозначністю та функціональною стійкістю; це словесні визначення державно-правових понять, за допомогою яких виражається та закріплюється зміст нормативно-правових приписів держави. Наприклад: Убивство на замовлення - позбавлення життя людини, вчинене за певну матеріальну чи грошову винагороду, в інтересах третьої особи. Посвідчення особи - офіційний документ установленого зразка, що посвідчує особу власника, кому він виданий. Порушення кримінальної справи - процесуальна дія, акт компетентного органу, з якого починається офіційне розслідування кримінальної справи; перша обов'язкова стадія кримінального процесу. Кримінальна відповідальність - це різновид ретроспективної відповідальності, що полягає у застосуванні до винної у вчиненні злочину фізичної особи виду і міри кримінального покарання. Правопорушення - це суспільно-небезпечне, протиправне, винне діяння деліктоздатного суб'єкта, за яке чинним законом передбачена кримінальна відповідальність. Основними ознаками юридичного терміна є: - адекватність відображення змісту поняття; смислова однозначність; - логічне співвідношення його з іншими родовими термінами даної галузі; - більшість термінів мають дефініцію. Є, що не мають. Дефініція - це коротке логічне визначення, яке встановлює істотні відмінні ознаки предмета чи значення поняття, тобто його зміст і кордони; - стилістична нейтральність; - професійний рівень практичного вживання; - закріплення кожного терміна за спеціальним поняттям. Поняття - це відображення явища об'єктивної дійсності в його суттєвих ознаках, думка, яка виражає сутність явища. Термін - це поняття у відповідній знаковій формі, є його носієм, зовнішнім символом. Поняття єдине, а термін може позначатися різними поняттями. Термін може залишатися тим самим, в той

час як визначене ним поняття з часом може зазнати тих чи інших змін, іноді досить суттєвих. Поняття може існувати і не оформленим у законі відповідним терміном, однак ознаки юридичного воно не позбавлене так само, як не позбавлений такої ознаки і термін, що його визначає. Слід розрізняти юридичні поняття, закріплені законодавчо, і юридичні поняття, що використовуються у правовій науці. Останні не обов'язково фіксуються у законі (законодавчий процес, підзаконні нормативно-правові акти, правова поведінка, правоздатність, юридична відповідальність, диспозиція юридичної норми, правосвідомість тощо). Формування понять об'єктивно в юридичній термінології викликає подальший розвиток термінологічного значення, а саме: його збагачення у зв'язку з відображенням нових ознак позамовної дійсності. Важливою рисою юридичних термінів є їх тісний зв'язок із світоглядом та ідеологією пануючого класу, з різними політичними і юридичними теоріями, суспільними традиціями, правовим досвідом. Класифікація юридичних термінів. Розкриваючи зміст будь-якого поняття, створюють класифікацію, яка визначає місце цього поняття й усіх інших понять, пов'язаних з ним. Класифікація - це розподіл термінів за їх узагальненими ознаками споріднення та відмінності. Класифікація термінів, які використовуються у законодавстві, важлива для впорядкування правової інформації, її автоматизації. Основні класифікації юридичних термінів такі: - за вживанням (загальні та спеціальні); - за вираженням явищ (терміни, що відображають моменти або частини судочинства, номінації певних процесуальних дій, юридичних та фізичних осіб; терміни, що вказують на джерело доказів); - за походженням (власне українські та запозичені); - за творенням (прості, складні, терміносполуки).

Термінологію, яка використовується у законодавстві, автор книги «Язык закона» А.Піголкін класифікує за вертикальним та горизонтальним принципами. На вершині вертикалі є термінологія, закріплена в Конституції України, Основах законодавства. Це загальноправова термінологія, яка системно об'єднує терміни, що функціонують в усіх галузях законодавства,

виражають і позначають поняття широкого значення (державний орган, посадова особа, суспільна організація, компетенція, законодавство, закон, рішення, недоторканність особи, законні інтереси). Горизонтальна термінологія охоплює різноманітні види міжгалузевої та галузевої термінології. Міжгалузева термінологія — це термінологія, яка використовується у деяких галузях законодавства (матеріальна відповідальність, завдана шкода, проступок тощо). У наш час відсутні виразні, науково-обґрунтовані принципи і критерії логічної специфікації юридичних термінів з урахуванням їх практичного значення в тій чи іншій сфері правових відносин, без чого будь-яка класифікація є досить умовною.

Література

1. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія. - К., 2004.
2. До питання мови в юриспруденції // Держава і право. 36. наук, праць. Випуск 36 - К., 2007.
3. Доценко О. Правове регулювання статусу української мови // Українознавство. - Номер 1 - 2006. - С. 153 - 168.

Молдавчук Ганна Анатоліївна
студентка I курсу 3 групи
факультету №4 «Правоохоронна діяльність»
Науковий керівник: **Шаповаленко Н.М.**
к.філол.н, доцент

УКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКОГРАФІЯ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Лексикографія (від гр. *lexikos* "словниковий" або *lexicon* "словниковий запас *igrapho* «пишу») - розділ мовознавства, який займається теорією і практикою укладання словників.

Це наука, яка має практичне застосування. Словники необхідні для вивчення рідної та іноземної мов, для піднесення культури усної та писемної мови і загалом інтелекту людини. Культурний рівень нації та рівень розвитку мови часто оцінюють за кількістю виданих словників.

У мовознавчій літературі повоєнного періоду питання історії лексикографії висвітлювались лише в поодиноких працях. Так, дуже стислий огляд української лексикографії дає «Курс сучасної української літературної мови» (т. I, К., 1951), де в окремому розділі «З української лексикографії» розглядаються українсько-російські і російсько-українські словники кінця XIX- початку XX ст. І характеризується словникова робота в українському мовознавстві після Жовтня. Цей короткий огляд української лексикографії, майже зовсім обминає лексикографічну роботу в колишній Західній Україні.

Таким чином, досі ще немає узагальнюючої праці не тільки про українську лексикографію, а й навіть про окремі періоди її розвитку з кінця XVI ст. і до наших днів.

Велике значення для розгляду і оцінки праць з української лексикографії мають відзиви й рецензії на них, що друкувалися в різних виданнях, починаючи з перших десятиріч XIX ст., наприклад у «Малороссийских песнях» М. Максимовича (1827), в журналі «Основа» 1861-1862рр., та інших сучасних періодичних виданнях.

Лексикографічна робота має своїм об'єктом основний елемент мови- слово. Адже всякий словник, незалежно від його типу і розміру, містить більшу чи меншу кількість слів з усього словникового складу даної мови.

Вважається, що українська лексикографія виникла в самому кінці XVI ст., коли вийшов «Лексис» Лаврентія Зізання (Вільна, 1596), в якому другою мовою, мовою, що пояснює «словенські» слова, був «діалект руський». Б.Грінченко, як і інші автори, зв'язує з цим словником початок української лексикографії.

Розрізняють теоретичну і практичну лексикографію. Теоретична лексикографія опрацьовує загальну теорію словників: розробляє принципи відбору лексики, розташування слів і словникових статей, структуру словникової статті. Практична лексикографія забезпечує навчання мови (рідної та іноземних), описує й унормовує рідну мову, систематизує лексичний матеріал. Для сучасної лексикографії характерні: розуміння

лексики як системи; діалектичний погляд на значення слова (його змінність, відсутність чітких меж між значеннями полісемантичного слова тощо); визнання тісного зв'язку лексики з граматиною. Словникарство як окремий жанр наукової роботи має певні методологічні основи, на яких воно ґрунтується.

Словник — це перелік слів або інших мовних одиниць, розташованих у певній послідовності.

Усі словники, незалежно від різновиду, містять у заголовку словникової статті слово (або словосполучення), яке називається реєстровим. Принципи розташування словникових одиниць і характер інформації про них безпосередньо зумовлені типом і призначенням відповідної лексикографічної праці. Залежно від адресата словники поділяють на: академічні — це словники для фахівців, де інформація подана ґрунтовно, детально; та навчальні — зорієнтовані на навчальні (інформативні) потреби користувачів. За функціональним призначенням усі словники поділяються на дві великі групи — енциклопедичні і лінгвістичні.

Енциклопедичні словники пояснюють не саме слово, а подають опис предметів і явищ, які позначаються словами. Вони, залежно від конкретного різновиду, містять довідковий матеріал з різних галузей знань: широко висвітлюють історичні факти, подають відомості про життя і діяльність видатних осіб тощо. Такі словники не мають безпосереднього зв'язку із системою мови. Для кращого роз'яснення повідомлюваної інформації у них зазвичай уміщено невербальний ілюстративний матеріал — фотографії, малюнки, схеми, діаграми та ін. Наприклад, існують такі видання: “Українська радянська енциклопедія” у 17 томах (К., 1960—1966; II видання у 12 т., 1977—1985); “Енциклопедія українознавства” — головний редактор — В. Кубійович, видана за кордоном у 1949 р. Перевидання: т. 1—7 (Львів, 1993—1998);

Лінгвістичні (мовні, філологічні) словники, на відміну від енциклопедичних, пояснюють саме слово: подають відомості про його

походження і значення, написання, вимову, вживання слова у літературній мові та у діалектах, його будову, сполучуваність із іншими словами тощо.

Якщо енциклопедії подають лише назви предметів та явищ, які в мові представлені іменниками (загальними і власними) та іменниковими сполученнями, то лінгвістичні словники охоплюють слова усіх частин мови: повнозначних і навіть неповнозначних.

Лінгвістичні словники поділяють на одномовні та багатомовні (перекладні).

Багатомовні лінгвістичні словники подають переклади слів та фразеологізмів з однієї мови на іншу. Вони активно використовуються переважно для опанування іноземної мови.

Одномовні словники - тлумачні словники. Тлумачними умовно можна назвати практично усі словники (окрім групи правильності мови), оскільки вони дають у першу чергу визначення слову, а вже потім характеризують ту його специфіку, яка зумовлена призначенням словника. Проте власне тлумачні словники мають за мету виключно опис значення максимальної кількості слів, які входять до лексичного фонду мови на відповідному історичному етапі його функціонування.

Використана література:

1. Горещкий П. Й. Історія української лексикографії. К., 1963
2. А.К.Мойсієнко, О.В.Бас-Кононенко, В.В.Бондаренко, О.А.Гапченко, Л.О.Кравченко, О.М.Мацько, Ю.Л.Мосенікс, Н.П.Плющ, О.М.Сидоренко Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фонетика.

Негруца Т.В., студентка 1 курсу 1 групи факультету № 4 (спеціальність 081 Право)

Науковий керівник: доцент кафедри українознавства Залужна О.М.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Сучасна українська літературна мова формувалася протягом багатьох століть. Вона виникла як окрема самосійна мова з властивими їй оригінальними й глибоко самостійними рисами.

Українська літературна мова – це унормована, загальноприйнята форма національної мови. Вона не протиставляється національній мові, бо, узагальнюючи засоби виразності загальнонародної мови і будучи найвищим досягненням культури мовлення народу, відіграє у складі національної провідну роль, виступає важливим чинником консолідації нації. Поділ мови на літературну та народну означає тільки те, що ми маємо, так би мовити, мову "сиру" і оброблену майстрами [2].

Українська мова належить до давньописемних мов, її писемність налічує понад тисячу років. Наша мова, як і будь-яка інша, посідає своє унікальне місце. Вона належить до східнослов'янської підгрупи слов'янської гілки індоєвропейської сім'ї мов [1]. Іноземні дослідники часто підкреслюють милозвучність і лексичне багатство української мови.

Сучасний етап розвитку української мови проходить в умовах загальної освіченості населення, чому сприяють шкільна освіта, національна преса, радіо й телепередачі. Носій того чи іншого діалекту розуміє, що розмовляти літературною мовою престижніше – це ознака освіченості людини, високого культурного рівня. Є усвідомлення того, що, розмовляючи літературною мовою, матимеш порозуміння з будь-яким співрозмовником [1].

Рушіями нових тенденцій у розвитку української мови є низка чинників як позамовного, так і внутрішньомовного характеру, що виявляються здебільшого комплексно – у взаємопереплетенні та взаємодії. Відчутне посилення нових тенденцій можна пояснити факторами екстралінгвального характеру – утвердження незалежності України, зростання національної свідомості в пересічних громадян; використання української мови в статусі державної, піднесення її соціального престижу; загальна розкутість і демократизація, політичний плюралізм; усунення цензури й само цензури; подальше розширення міжнародних політичних, економічних, культурних та

ін. контактів, інтенсивні міграційні процеси, туристичний обмін; науково-технічний розвиток, особливо впровадження нових інформаційних технологій; зміна мовних смаків і моди та ін.), та інтралінгвального - системність мови, що ґрунтується на взаємозалежності її елементів; відродження та збагачення питомих структурних ознак національної мови, нівельованих в радянську епоху; тенденція до інтеграції елементів мови; принцип економії мовної енергії, лінгвальних засобів; надання переваги більш експресивним мовним формам; дія аналогічних тенденцій, що сприяли її подальшому розвитку, набуттю новизни...[3,18-19].

Тому на сучасному етапі спостерігаються такі основні тенденції розвитку української літературної мови:

- розширення суспільних функцій, сфер застосування, входження її в нові галузі знань, зокрема інформатику;

- поповнення української мови великою кількістю номінативних словосполучень, що відображають реалії економічного, політичного та культурного життя сучасної України, напр.: *альтернативні вибори, гілки влади, інформаційний простір, правова держава, соціальний захист, ринкові відносини*;

- поява нових, активізація вживання та розширення значень раніше відомих слів, напр.: *довкілля, підписант, перемовини, голубі шоломи, намет*;

- інтенсивне збагачення за рахунок запозичень української термінології, зокрема: а) суспільно-політичної: *імідж, консенсус, брифінг, електорат, піар*; б) бізнесової: *реприватизація, менеджмент, інвестор, маркетинг, сертифікат*; в) технічної: *комп'ютер, принтер, факс, дискета* та ін.;

- переміщення певної частини спеціальної лексики до розряду широковживаної, зокрема економічно-фінансових термінів: *аудитор, емісія, інвестор, ліцензія, менеджер*; юридично-правової лексики та фразеології: *державотворення, законопроект, плюралізм*; парламентсько-дипломатичної лексики: *електорат, ротація, толерантний*;

• встановлення тісних контактів української мови з різними мовами світу, посилення явищ інтернаціоналізації українського словотвору. Наприклад, спостерігаємо активне використання складних найменувань, що містять іншомовні компоненти: *автошоу, експрес-анкета, прес-секретар, хіт-парад, гала-концерт, бізнес-леді*). За останні 10-15 років простежуються явища, які нівелюють національні риси української мови, знижують її естетичні якості, - тотальне „засмічення” іншомовними словами, і це при тому, що існують українські назви, напр.: *брифінг (зустріч), дивіденд (прибуток), презентація (показ, ознайомлення), шоп (магазин), ноу-хау (знаю як)*;

• намагання вилучити зі словника української мови ті іншомовні слова, які стали органічними її елементами, і замінити їх давніми або штучно створеними, особливо в галузі термінології та професійної лексики, напр.: *аеродром —> летовище, снаряд —> гарматень, кулемет —> скорострії, вертоліт —> гвинтокрил, фотографія —> світлина, слайд —> прозірка*;

• лібералізація норми (особливо в галузі слововживання, вимови й правопису) як небажане явище, що супроводжує „збільшення” української мови в комунікативному просторі України, напр.: *кажу, люблю, грошей, пересічний, читання*. Природніше було б, якби збільшення „кількості” відбувалося одночасно із зміцненням нормативності. Якщо поняття „стабільність”, стверджують мовознавці, „не стане одним із правописних пріоритетів, то не за горами той час, коли нове покоління кодифікаторів, вихованих епохою глобалізації, захоче повернути первісне звучання всім „перекрученим” формам, інакше кажучи, їх англізувати, германізувати, франкізувати і т. ін. Це змінить сучасне обличчя української мови. Можливо, зробить його європейськішим. Чи стане воно від цього привабливішим для самих українців?”;

• звільнення від нашарувань умисної русифікації лексичної, граматичної системи та правопису української мови;

• зближення діалектів з українською літературною мовою;

• зростання зацікавленості у вивченні української мови громадян інших країн з метою навчатися, працювати в Україні чи навіть отримати українське громадянство [2; 28-29].

Отже, українська літературна мова – національне надбання українського суспільства, вона повинна охоронятися та підтримуватися державою. Українська літературна мова входить у XXI ст. як мова, що успішно забезпечує складні, відповідальні та багатоаспектні потреби державного та етнокультурного розвитку українського народу, має функціонально динамічну й відкриту для подальшого розвитку структуру. Треба лише сприяти її розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гірдвайніс В.А. Сучасні тенденції розвитку української літературної мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/791/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
2. Мацюк З, Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. – К.: Каравела, 2005. – 352 с.
3. Нові тенденції розвитку української мови: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / уклад. О.В. Бабакова. – Мелітопол: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. – 96 с.

Павлюк Тетяна Олексіївна,
студентка 2 курсу факультету № 4
«Правоохоронна діяльність»
Шмаленко Ю.І. *доцент кафедри*
українознавства, к. політ.н., доцент

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ПРАВООХОРОНЦЯ

Сьогодні мовна освіта зорієнтована на виховання особистості, здатної вільно і комунікативно доцільно спілкуватися в різних сферах суспільного життя, створювати комфортні умови для обміну інформацією. Щоб виховати таку особистість, потрібні відповідні педагогічні умови для організації навчання мови на комунікативно-діяльнісній основі.

Володіння мовою професійного спілкування – це, по-перше, знання спеціальної термінології, і особливості побудови синтаксичних конструкцій, тексту тощо, по-друге, уміння використовувати ці знання на практиці, доречно поєднувати вербальні та невербальні засоби спілкування відповідно до ситуації, мети, тобто сформованість комунікативних навичок [1,148].

У процесі розвитку українського суспільства посилюється роль правоохоронної діяльності, спрямованої на забезпечення прав і свобод громадян та здійснення боротьби зі злочинністю. В сучасних умовах діяльності правоохоронних органів особливого значення набуває професійно-психологічна підготовленість працівників, яким дедалі частіше доводиться діяти в складних, екстремальних умовах, пов'язаних із необхідністю прискореного прийняття рішень, затриманням правопорушників та злочинців, збереженням життя людей та власного життя. У зв'язку з цим сьогодні приділяється особлива увага питанням підвищення ефективності та вдосконалення їх професійної підготовки, формування у правоохоронців професійної культури та комунікативно-мовленнєвої культури.

Фахове мовлення правоохоронця – це поєднання елементів наукового, офіційно-ділового і публіцистичного стилів, оскільки сфера діяльності правників досить широка і передбачає спілкування як у суто правовій сфері, так і в економічній, політичній, торговельній, громадській тощо. Якщо мова йде про законодавство, то тут маємо справу із офіційно-діловим стилем і законодавчим підстилем, судові засідання поєднують у собі ознаки офіційно-ділового та публіцистичного стилів, слідчі допити — ознаки офіційно-ділового і розмовно-побутового стилів, а навчальний процес у правничих навчальних закладах має ознаки науково-навчального підстилю наукового стилю [2,214].

Професійна мовленнєва культура фахівця правоохоронної діяльності є не лише відображення вихованості, інтелігентності, а й визначає в цілому культуру його праці й, що особливо важливо, культуру взаємин у щоденному

спілкуванні в найрізноманітніших сферах мовленнєвої діяльності: від приватного до професійного спілкування.

Формування професійної мовленнєвої культури працівників правоохоронних органів має здійснюватися з урахуванням параметрів професійних ситуацій: місце і час виникнення ситуації, характерні обставини, суспільні ролі учасників, завдання учасників, спосіб комунікації.

В Україні все більше зростає попит на фахівців, які володіють не лише ґрунтовними спеціальними знаннями, але і мають разом із високою загальною культурною підготовкою ще й сформовану фахову культуру. У сучасних глобалізаційних умовах розвитку суспільства надзвичайно актуальною виступає професійна культура різних фахівців, у тому числі спеціалістів правоохоронних органів.

Оскільки мовлення реалізується в двох формах, то важливим, безумовно, є формування в майбутніх юристів як культури усного мовлення, так і культури писемного мовлення, бо обидві форми мовлення тісно пов'язані між собою: усне – основа для успішного розвитку писемного, а розвинене писемне – позитивно впливає на усне [3,86].

Певні труднощі в процесі демократизації суспільства, зміни у громадській свідомості спричинили проблему порозуміння між представниками правничої сфери, поліції й населення. За таких умов виникає необхідність у тісних зв'язках правоохоронних органів освітніх навчальних закладів системи МВС із засобами масової інформації. У ЗМІ правоохоронні органи не повинні виступати як представники тоталітарної системи, що є недоступною для пересічного громадянина. Думка населення про правників повинна бути позитивною, а це означає, що насамперед загальний їх образ має бути позитивним.

Для спеціаліста нового покоління надзвичайно важливою ознакою професіоналізму є вільне володіння мовою. Необхідно, аби він умів не лише висловлюватись на професійному рівні, оперуючи при цьому юридичною термінологією, а й досконало володів загальновживаною лексикою. Тому

виховання особистості лише на основі професійної підготовки, не приділяючи уваги комплексному розвитку її, є вузьким і обмеженим розумінням формування сучасного спеціаліста.

Використана література

1. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: Навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
2. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні / В. І. Мозговий – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 592 с.
3. Подольська Є., Лихвар В., Іванова К. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2003. – 288 с.

Підвисоцький Віктор, курсант 102 взв.
Факультету №2 Одеського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Тарасенко Лідія Борисівна
к.і.н., доцент, професор кафедри теорії
та історії держави і права Одеського
державного університету внутрішніх
справ

ЕМСЬКИЙ УКАЗ ЯК СВІДЧЕННЯ ОФІЦІЙНОГО СТАВЛЕННЯ РОСІЙСЬКОГО ЦАРИЗМУ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО РУХУ

Емський указ—розпорядження російського імператора Олександра II, підписане 18 травня 1876 р. в німецькому місті Емсі спрямоване проти українського національно-культурного руху.

Свою назву Емський указ отримав від німецького міста БадЕмс, де Олександр II вніс поправки і підписав підготовлений спеціальною комісією указ. До складу комісії увійшли міністр внутрішніх справ ОлександрТімашев, міністр народної освіти граф Дмитро Толстой, шеф жандармів Потапов і помічник попечителя Київського навчального округу Михайло Юзефович. Вважається, що виданню указу передував меморандум, надісланий імператору Юзефовичем, в якому той заявляв, що українці хочуть «вільної України у формі республіки з гетьманом на чолі»[1].

Вперше повний текст указу за журналом «Особого Совещания для пресечения украинофильской пропаганды» було оприлюднено у книжці Ф.Савченка «Заборона українства 1876р.» [2].

Після заборони друкувати українською мовою у Російській імперії багато авторів (І. Нечуй-Левицький, М.Драгоманов) стали видавати свої твори в Галичині, що знаходилася під владою Австро-Угорської імперії. Це підсилило позиції українофільських сил та об'єднало українців, що проживали по різні боки кордону. Саме тоді Галичина дістала назву "українського П'ємонту".

Емський указ доповнював основні положення так званого Валуєвського циркуляра 1863 року. Указ забороняв:

- Ввозити на територію Російської імперії з-закордону книги, написані українською мовою, без спеціального дозволу;
- Видавати українською оригінальні твори і робити переклади з іноземних мов, тексти для нот;
- Друкувати будь-які книги українською мовою;
- Ставити українські театральні вистави (заборону знято у 1881р.);
- Влаштовувати концерти з українськими піснями;
- Викладати українською мовою в початкових школах[1].

Дозволялося видавати українською історичні літературні пам'ятки та художні твори, але лише за умови їх написання згідно з загальноросійською орфографією та отримання попереднього дозволу на публікацію від Головного управління у справах друку. Місцевій адміністрації наказувалося посилити нагляд, щоб у початкових школах не велося викладання українською мовою, та щоб з бібліотек були вилучені книги українською мовою, що не відповідають зазначеним вимогам. З російськомовних текстів цензори нещадно викреслювали слово «Україна», замінюючи його принизливою назвою — «Малоросія».

На підставі Емського указу було закрито Південно-Західний Відділ Російського Географічного Товариства у Києві, припинено видання «Киевского телеграфа», ліквідовано Громади, звільнено ряд професорів-українців з Київського університету (М. Драгоманова, Ф. Вовка, М. Зібера, С. Подолинського та ін.). В 1878 р. на Паризькому літературному конгресі М. Драгоманов виступив на захист української мови і культури і різко засудив Емський указ, оскільки він обмежував засоби, за допомогою яких можна було впливати на пробудження національної свідомості українського народу, стримував розвиток української культури, призвів до дезорганізації на певний час українського руху в Наддніпрянщині. Так, Михайло Драгоманов інформував європейську і світову громадськість про чергову самодержавницьку акцію — заборону української мови. Славний син України написав і видрукував французькою мовою брошуру «Українська література, заборонена російським урядом», яка завдяки підтримці керівників конгресу набула широкого розголосу.

Отже, в Україні значно посилилася русифікація, або зросійщення, змосковщення, тобто створення таких дій та умов, які були спрямовані на зміцнення російської національно-політичної переваги в Україні та серед українців, за допомогою переходу чи переводу осіб неросійської національності на російську мову й російську культуру та їхньої подальшої асиміляції[3].

Емський указ не був скасований офіційно, однак він втратив чинність під час подій першої революції в Росії 17 жовтня 1905 року з виданням так званого «Маніфеста громадянських свобод» імператором Миколою II. Поява Емського указу свідчила про те, що царизм ні в якому разі не надавав можливості українцям розвивати власну національну культуру. Український народ тим не менш не здавався заради свого майбутнього і своїх дітей, щоб вони розмовляли своєю рідною мовою, адже народ живе доти, доки живе його мова [1].

Список використаної літератури:

1. Емський указ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki. Назва з екрану>.
2. Савченко. Ф. Заборона українства 1876 р. Харків – Київ. 1930. С. 381-383.
3. Дзюба І. М. «Інтернаціоналізм чи русифікація». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/idzuba/dz.htm>. Назва з екрану.

Поліщук Діана Григорівна,
*курсант I курсу факультету № 2
Одеського державного
університету внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Тарасенко Лідія Борисівна
*к.і.н., доцент, професор кафедри
теорії та історії держави і права
Одеського державного
університету внутрішніх справ*

УКРАЇНСЬКА МОВА: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

У процесі суспільної діяльності люди вступають у різні стосунки, обмінюються досвідом з усіх сфер життя, передають інформацію від покоління до покоління. Це спілкування відбувається за допомогою мови, яка з'явилася не відразу, не раптово, її становлення триває сотні, а то й тисячі років. Мову формують, розвивають, збагачують,

удосконалюють, наповнюють власним життєвим досвідом, пристосовують до природного оточення, до мінливих умов життя.

Українська мова – державна мова України. Вона є рідною мовою українців, які проживають і за межами України: у Росії, Білорусі, Польщі, Румунії, Канаді, США, Австралії та інших країнах. Українською мовою розмовляє близько 45 мільйонів людей, і вона входить до другого десятка найпоширеніших мов світу.

Наша рідна та завітчана мова має багатовікову історію свого розвитку, тому скарбниця її виражальних засобів, пізнавально-навчальних прийомів практично невичерпна.

На думку багатьох вчених, українська мова за ступенем поширення перебуває у другому десятку мов, а за кількістю своїх носіїв займає друге місце серед слов'янських мов[1].

Наша мова має багатовікову історію, з якою пов'язано багато суперечок. Після розпаду праслов'янської (протослов'янської) мовної єдності у IV-VI століттях утворилося три етномовні групи: західна, східна, південна (VII ст.). У VIII-IX століттях формується давньосхіднослов'янська (правдавньоруська, протосхіднослов'янська) мова. Ця мова не була однорідною, вона складалась з безлічі різних говірок, відомості про які суперечливі і недостатні, оскільки писемності не було (принаймні, вона не збереглась).

З утворенням Київської Русі у IX столітті, що об'єднала всі східнослов'янські племена, після прийняття християнства державною мовою стала старослов'янська (староболгарська), а згодом-церковнослов'янська. Відтоді риси народної мови поступово почали проникати у ці мови, що сильно відрізнялись від тих говорів, якими говорили жителі Русі. Спочатку ці риси були незначними - лише окремі слова, більшість проявлялись в фонетичних замінах. У XVI-XVII століттях паралельне існування двох літературних мов (старослов'янської і староукраїнської) вже переконливо засвідчене пам'ятками останньої (Учительні Євангелія, Пересопницьке Євангеліє). У XVII-XVIII століттях староукраїнська мова існує в двох варіантах - книжному і «простому». Перший був дуже близький до старослов'янської мови, другий до народної. Проте процеси, що характеризують розвиток родинних мов, протилежні за своєю спрямованістю інтеграції мов за жанрами втрачаються, твори одного й того ж жанру могли писатися різними

варіантами мови. Одним із прикладів може виступати літопис Самовидця, написаний «простою мовою», а літопис Граб'янки книжною (слов'яноукраїнською).

У другій половині XVIII століття у Центральній та Лівобережній Україні мовою ділового спілкування стає російська, що призводить до занепаду обох варіантів староукраїнської літературної мови. Деякий час книжна мова ще зберігалась у художніх творах високого стилю, але невдовзі була витіснена народною мовою [2].

Українську мову протягом століть аж до недавнього часу принижували, переслідували, забороняли і румунські великодержавники, і польські завоювальники, і російські шовіністи. Проте ніякі лихоліття не могли зруйнувати її, порушити її цілісності, стрункості [3].

Сучасна українська мова сформувалася на основі південно-східного наріччя, увібравши в себе окремі риси північних та південно-західних діалектів.

У 1798 році виходить друком "Енеїда" Котляревського, від якої починає свою історію літературна українська мова. Наступні письменники сприяли виробленню її норм - Є.Гребінка, Г.Квітка-Основ'яненко, поети-романтики і, звичайно, Тарас Шевченко. У 20-40-х роках XIX століття починають з'являтися перші граматики української мови (О.Павловського, 1818), словники (П.Білецького-Носенка, 1840). Загалом протягом XIX століття виникло більше 50 правописних систем і граматик, що говорить про відсутність єдиної норми.

Перший фонетичний український правопис було видано у 1-му томі «Записок юго-западногоотделаРусскогогеографическогообщества» 1873 року. Його уклали П.Чубинський, М.Драгоманов, П.Житецький та ін. Проте він був заборонений царським урядом, допускалося видавати українські тексти лише з російським написанням. Надалі українська мова пережила короткотривале піднесення за часів Гетьманату, коли була створена Академія наук, видавалося багато книг українською, вона була державною мовою. У 1918 році було видано проект правопису запропонований професором І.Огієнком. Згодом його доопрацювали академік А.Кримський та професор Є.Тимченко, і він був виданий у 1919 р. під назвою «Головніші правила українського правопису». Цей правопис і був основою для всіх подальших. За Радянської влади його значною

мірою русифікували. Новий правопис був введений у 1993 році, проте радикальних змін він не вніс[4].

Українська мова розпочавши своє існування багато тисяч років тому зробила великий внесок у майбутнє теперішньої держави. Формування української мови, як і інших східнослов'янських, почалося від праслов'янського періоду і розтягнулося на декілька століть. Проте процес становлення східнослов'янських мов не був синхронним. Найраніше він розпочався з української мови через те, що майже вся територія нинішньої України була частиною прабатьківщини слов'ян, а інші східнослов'янські регіони в той час ще були заселені неслов'янськими племенами — балтами та фінно-уграми.

Отже, рубіж XI—XII ст. можна умовно визнати початком самостійної історії української мови як мови сучасного українського народу. Проте за роки незалежності становище української покращується повільно, вживається недостатньо заходів щодо підтримки державної мови. Тому шануймо й бережімо свою єдину, рідну мову-українську!

ЛІТЕРАТУРА:

1. Український правопис. К. 1993.
2. Українська мова: історія і сучасність. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://stud24.ru/history/ukranska-mova-storya--suchasnst/319270-957966-page2.html>
3. Сучасна українська мова: Підручник / О.Д. Пономарів та ін. К.: Либідь, 2001. 400с.
4. Олійник О.Б. Мова моя калинова: Навч. посібник. К.: Друк. Півд.-Зах. залізниці, 1993. 293с.

Поліщук Ірина Олегівна
курсант 104 взводу ОДУВС
Науковий керівник: к.п.н., доцент
Тягнирядно Є.В.

МОВА ПРАВА ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

Мова права є окремим стильовим різновидом української літературної мови та юридичного дискурсу.

Мова права (юридична мова) - це функціональний різновид літературної мови, що має відповідні стилістичні та структурно-жанрові

риси, зумовлені специфікою правової сфери та її комунікативно-професійними потребами.

Мова права – одне з найважливіших правових явищ, яке виступає основною формою існування правових актів.

Сучасну українську літературну мову наповнюють різновиди, поширені у певній сфері суспільства: мова політики, мова преси, театру тощо. Чільне місце в її системі займає мова права.

Мова права — різновид літературної мови, який спрямований на передачу правової інформації.

Поліфункціональність правничої мови полягає у специфічному наборі функцій, які реалізуються в різноманітних правових текстах: 1) номінативна (називання правових реалій і понять); 2) гносеологічна (знаряддя й спосіб правового пізнання, оволодіння суспільно-правовим досвідом); 3) аксіологічна (правової та морально-етичної оцінки); 3) комунікативна (спілкування); 4) регульовальна (правове регулювання людської поведінки та суспільних відносин через волевиявлення суб'єкта права); 5) культуроносна (збереження й передачі правового знання та правової культури); 6) виховна (вплив на правосвідомість, правове виховання); 7) естетична (ясність, точність, однозначність, лаконічність, нормативність, мовностилістична довершеність правового акта як еталонні якості юридичного тексту). Багаторівневість мови права простежується в застосуванні мовних одиниць і засобів різних рівнів: лексеми (слова), терміни права, термінологічні словосполучення, фразеологізми, юридичні дефініції, лексико-граматичні моделі, синтаксичні конструкції, стилістичні засоби і прийоми тощо.

Мову права вивчає юридична лінгвістика – міждисциплінарна галузь знань про заємозв'язок мови і права, мовні засоби вираження правових понять і категорій, мовностилістичні ресурси у сфері правової комунікації.

Мова права має специфічні ознаки, за якими її відрізняють від інших професійних різновидів літературної мови: правова сфера функціонування, наявність структури, виконання специфічних функцій у суспільстві; дві

словесні форми вираження правової інформації; наявність юридичної термінології; стильова розгалуженість.

Мова права має обмежену правовим життям сферу поширення у суспільстві: законодавство, судочинство, нотаріат, діловодство, юридична освіта і наука, правова публіцистика (система періодичних видань у галузі права, збірники наукових праць тощо).

Мова права має структуру, яку складають підмови: мова законодавства, мова судочинства, мова нотаріату, мова діловодства, мова юридичної освіти і науки, мова правової публіцистики.

Основне призначення мови законодавства – забезпечення письмово оформлення волі законодавця.. У мові законодавства норма права втілюється у правовий припис. Правовий припис – зовнішній вияв норми права, який містить державно владне веління. Інші підмови права у змістовому відношенні є другорядними, оскільки породжені мовою законодавства.

Мова права виконує *специфічні функції* у суспільстві: *нормовиражальну* (вираження норми права в мові), *волевиражальну* (вираження волі у нормах права), *тлумачну* (пояснення норми права за допомогою мови), *регулятивну* (регулювання стосунків між суб'єктами права за допомогою мови). Крім того, виконує і загальні функції мови.

Мова права або юридична мова з точки зору логіки розрізняється за такими характеристиками:

- теоретична мова (мова юридичних теорій, мова юридичних законів);
 - емпірична мова (прикладна мова), тобто, мова правового аналізу, правозастосування, мова тлумачення та ін.;
 - об'єктний рівень мови права або об'єктна мова — це система знаків і символів природної і штучної (формалізованої) мови, які репрезентують і відображають реальні об'єкти (предмети, явища, процеси), які досліджують (пізнають) юристи у процесі правової діяльності.
 - метарівень (метамова), тобто система символів і знаків, які використовуються для аналізу самої мови, в тому числі об'єктної мови.

Наприклад, такі юридичні терміни, як "право", "правовідношення", "правопорядок", "закон", "законність" і т. п. відносяться до об'єктного рівня мови права, а висловлювання: "Слово "право" складається з п'яти букв" - до метарівня.

Природна мова, яка є засобом мислення і пізнання для людей, часто виконує функцію "метамови" по відношенню до формалізованої мови.

Відповідно, спеціальна мова права, яка відноситься до природної мови, може бути використана як метамова по відношенню до формалізованої мови права (при використанні мови кодів, знаків дорожнього руху, мови програмування), мови логіки і математики у правовій діяльності, коли мова права береться як знаково-символічний засіб вказівки і аналізу використання формалізованої мови у правовому пізнанні.

Мова права є не лише знаковою системою, але й невід'ємною частиною правової системи з її традиціями, особливостями логіки і функціями. Тому слушним вбачається твердження про те, що особливості мови права зумовлені особливостями самого права. Цілком очевидно, що права без мови немає і бути не може, а мові притаманні свої особливості і навіть закони, які і з'ясовують мовознавці. Так само очевидно, що право здійснює значний вплив на мову, формує мову права в межах правової системи, концепції, доктрини тощо. Досить вагомий вплив на мову права має така особливість права, як високий ступінь абстракції юридичних понять. На противагу спеціальним галузям, наприклад, техніки, де терміни позначають конкретні предмети і можуть бути зображені навіть графічно, що дозволяє достатньо легко визначити зміст поняття та співвіднести поняття з його мовним позначенням, мова права виражає абстрактні поняття та зв'язок між ними.

Отже, для юридичної мови є характерним використання спеціальної термінології, юридичних конструкцій та інших специфічних мовних засобів і способів вираження юридичної думки (в тому числі норм права). Це дозволяє виокремити юридичну мову як самостійний жанр літературної мови, який

обумовлений особливим соціальним завданням права, специфічним способом відображення предмета і характеризується спеціальними композиційними і стилістичними засобами, особливою будовою словникового складу мови. Ознаки цього жанру з їх внутрішньою організацією впливають на форму і зміст правових актів. Юридичний текст владно приписує суб'єктам права певну поведінку, формулює вимоги, обов'язкові приписи. З позицій мовознавства юридичний текст - це певне повідомлення, об'єктивоване як офіційний письмовий документ.

Це дає підстави стверджувати, що юридична мова функціонує в межах офіційно-ділового стилю, у якому виокремлюють нормотворчий, дипломатичний, судово-правовий і адміністративно-канцелярський підстилі.

Та незважаючи на складні філологічні особливості офіційно-ділового стилю, юридична мова покликана виконувати свою основну мету - доводити до адресата (який у переважній своїй більшості представлений пересічним громадянином) значення та зміст правового тексту (юридичного документа), який повинен бути доступний для розуміння.

Література

1. Артикуца Н. В. Мова права та її вивчення студентами юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах України / Н. В. Артикуца // зб. матеріалів наук.-практ. конф. - С. 155-158.
2. Власенко Н. А. (Николай Александрович) Язык права / Н. А. Власенко ; Гос. ин-т регионального законодательства администрации Иркутской области. - Иркутск : Восточно-Сибирское книжное изд-во, 1997. - 176 с.
3. Зархіна С. Е. Мова права як предмет філософсько-логічного аналізу (історичний аспект): дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : 12.00.12 / С. Е. Зархіна ; Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого. - Х., 2005.
4. Ивакина Н. Н. Профессиональная речь юриста: учеб. пособ. / Н. Н. Ивакина. - М.: БЕК, 1997.
5. Исаков В. Б. Язык права / В. Б. Исаков //Юрислингвистика-2: Русский язык в естественном и юридическом бытии : межвуз. сб. науч. тр. / под. ред. Н. Д. Голева. - Барнаул, 2000.

Пламодєл Ольга Олександрівна
студентка 1 курсу 2 групи

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ФОНД ПРАВНИЧОЇ МОВИ

Ступінь розробленості юридичної, її досконалість залежить від рівня розвитку юридичних, мовознавчих та інших суміжних наук. На вивчення сучасної термінологічної системи права нині спрямовано творчий потенціал представників багатьох наук: правознавців-теоретиків широкого профілю і фахівців у тих чи інших галузях сучасного права, лінгвістів. Якщо термінологія не впорядкована, не можливо досягти максимальної точності викладачів законодавчої думки, що призводить, у свою чергу, до розпливчастого або неоднозначного тлумачення правових норм. Оптимально точно оперувати конкретною думкою надзвичайно важливо і для законодавця, і для тих хто застосовує правові норми.

У сучасних умовах, коли в систему законодавства та інші правові галузі впроваджуються автоматизовані системи обліку і пошуку правової інформації, використання уніфікованих, точних, однозначних термінів підвищує ефективність інформаційно-пошукових систем у законодавстві, значною мірою зменшує втрати інформації.

Правнича термінологія – найдавніший пласт термінологічної лексики української мови, який своїми коренями сягає глибокої дописемної старовини, коли право існувало в своїй первинній формі - формі звичаїв і традицій. Правничий термін скорегований із правовим поняттям як першим елементом правового знання й слугує його знаковою (повною) моделлю, яка репрезентована у звуковій і літерній формах.

Поняття, його внутрішній зміст, обсяг і структура є логіко-сміисловою основою для творення значення термінології у вигляді дефініцій, що акумулює найістотніші риси та взаємовідносини явища права.

Термін права формулюється як загальноююридичний (поширений у всіх галузях права), галузевий (притаманний певній галузі права), міжгалузевий

(актуальний для двох або кількох царин права), суміжні з іншими сферами діяльності.

Сучасне термінознавство характеризується диференційні властивості терміна, які загалом відрізняють його від загальновживаних слів: системність, точність, прагнення до однозначності, відносна незалежність від контексту, наявність дефініцій, офіційність, лаконічність, суорова нормативність, стилістична нейтральність, відсутність експресивності, коректність. Крім власне юридичних термінів – узагальнених позначень поняття права (арбітраж, неосудність, позов, правовідносини, законодавча влада), у правознавчих текстах широко застосовують номенклатуру – систему специфічних назв конкретних правових об'єктів: державних і міжнародних органів, установ та організацій, посад, документів, державних нагород (Апеляційна палата, Європейський суд з прав людини, Верховний комісар ООН з прав людини, Закон України «Про Національний банк України», заслужений юрист України). Кожен термін права характеризується за походженням, семантикою, системними зв'язками, граматичною структурою, способом термінотворення та функційними параметрами.

За походженням він може бути питомим (держава, відповідач, закон, заповіт, злочин, право, правосуддя, суд, уряд) або запозиченим (вексель(нім.), бюджет(англ.), юриспруденція(лат.), гетьман(польск.). На основі поєднання національних та запозичених термінів і терміноелементів сформовано значну кількість термінологічних одиниць (нормотворчість, кримінально-виконавче право, експертний висновок, імунітет свідка)

Отже, термінологія права – динамічна система. Вона постійно розвивається і їй притаманні такі традиційні засоби українського термінотворення як афіксація, безсуфіксний, словоскладання, змішаний, спеціалізація загальновживаного слова. Останнім часом і мовознавці, і юристи працюють у напрямі вивчення юридичних термінів, проти цього не достатньо й вона потребує подальшого дослідження.

Література:

1. Андерш І. Словник юридичних термінів (польсько-український) І. Андерш. – К. 1994. – 322с.
2. Артикуца Н. Проблеми і перспективи вивчення юридичної термінології/Н. Артикуца//Право України.- 1998.- №4.- С. 56-57.
- 3.Боярова Л. Мовна норма і термінологія/Л.Боярова//Мовознавство./// Міжнародний конгрес українців. – Х., 1996. – С.247-250.
4. Корж А. В. Ділова українська мова для юристів/ А. В. Корж. – К., 2002.- 176с.
5. Усенко І.Б. Українська юридична термінологія/ І.Б. Усенко// Українське державотворення: невитребуваний потенціал/ І.Б. Усенко: за ред. О.М. Мироненко. – К., 1997.- 559с.9. Язык закону /Под ред. А.С. Пиголкина. – М. : Юрид. Літ. 1990.-200с.

Розмеріца Оксана Володимирівна
студентка 1курсу 1групи
факультету №4 «Правоохоронна діяльність»
Науковий керівник: **Шаповаленко Н.М.**
к.філол.н., доцент

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Правнича термінологія – історично сформована сукупність термінів, яка відбиває систему понять у галузі права й призначена забезпечувати особливі потреби спілкування в царині законодавства, юридичної науки і практики.

Ця сукупність є особливим предметом вивчення як у юриспруденції (зокрема в теорії держави і права), так і мовознавстві (насамперед у нових галузях – термінознавстві теоретичні засади вчення про термін і термінологічну систему права) і лексикографії (наука про теорію і практику укладання словників).

Юридична термінологія як мовнознакова система створюється впродовж усієї історії державно-правового розвитку людства й відображає різноманітні способи осмислення, номінації, визначення, класифікації правових явищ і категорій, шляхи еволюції правового знання, національномовні традиції термінотворення.

Правнича термінологія як сукупність номінацій явищ і понять у галузі права, що функціують у єдиному конвенціональному плані в мовно-правових сферах законодавства, ділової документації та правничих наук, становить велику й надзвичайно важливу частину літературного словника будь-якої мови передусім з точки зору його соціально-комунікативної та інформаційної цінності. Увага до юридичної термінології та її розвитку на своїй національній основі, ступінь розробки та упорядкування, стан її наукового вивчення – це ознаки ступеня розвитку держави, суспільства, нації, національної свідомості й правосвідомості.

Одним із найголовніших чинників, які сприяли розвитку української правничої термінології, був курс радянської влади на українізацію. Серед заходів цієї політики окремим пунктом передбачалося провести українізацію органів юстиції. Мету цих заходів було детально описано на сторінках правничої періодики. Наприклад, Юрій Яворський на шпальтах часопису «Червоне право» у статті «Українізація в законодавчій галузі» так пояснював її основні завдання: «Українізація визначає як раз наближення радапарату до населення, творення добрих умов для виявлення активності мас, для втягування села в радянську державну роботу і т.п. (...) Це значення українізації, ця мета її ставить в свою чергу важливі завдання для мови, якою пишуться наші закони, постанови, ведуться справи і т. п. Це серйозна справа, поскільки правильна законодавча мова дає масам можливість якнайкраще зрозуміти законодавчу роботу радвлади, найкраще пристосувати радянські закони в потрібних випадках, прийняти посильну в ній участь». Проте за такими пафосними закликами часто не було видно конкретної роботи. За словами іншого автора того часу Висоцького, українізація законодавчої

галузі обмежилася «здебільшого поверховим обізнанням робітників юстиції та й то далеко не всього їх складу з українською мовою, вжитком у щоденній роботі найпростіших службово-діловодних трафаретів» . За статистикою Висоцького на 1926 р. найвищий показник знавців української мови серед працівників органів юстиції в деяких округах сягав 20%, в деяких був узагалі незначним. Проте, що маси аж ніяк не мали можливості зрозуміти «законодатну роботу радянської влади», оскільки судові справи велися переважно «мовою старшого брата», свідчить лист у редакцію журналу «Червоне право» селянина Ярошенка, дописувача з Полтавщини. У вступній частині листа селянин висловлює цікаві думки щодо доцільності й актуальності вдосконалення української правничої мови. Проста народна мова посилює виразність думки: «Як бачите, життя вже само зараз підказує, що час тепер наспів українізувати весь наш правничий апарат, особливо судоведення...». І далі автор листа оповідає бувальщину про судові засідання. Розглядалася кримінальна справа: двоє братів, впіймавши сусіда на гарячому, убили його за те, що він нібито крав у них сіно щоночі. Суддя запитав жінку покійника: «Скажіть пожалуйста, как вели себя с вашим мужем эти убийцы накануне этого убийства». Приголомшена питанням жінка відповіла: «Простіть, ваша благородія! На кануні їх вже не було, бо ми сами його поховали, й з добрими людьми канун поїли». (Жінка, очевидно, не знаючи російської мови, прийняла прислівник «накануне» за словосполучення «на кавуні»). І лиш згодом жінка, зрозумівши запитання, відповіла: «А ні, вони того дня не сварилися проміж себе». Висоцький також зазначав, що українізація не має сприятливих умов для здійснення: «...робітникам на полі права бракує елементарних правничих порадників, словників, зовсім бракує наукової правничої літератури українською мовою, що могла б стати за базу систематичного вдосконалення української правничої термінології». Складність посилювалася і тим, що насправді нормотворчості як такої в Радянській Україні майже не було, творенням законів займалися не законодавці, не правники, а ... перекладачі. Відповідні

союзні закони просто перекладалися і ставали законами УРСР: «В умовах часу, що ми переживаємо, російська редакція видаваних законів є основним й оригінальним текстом; українська ж редакція є вторинним і перекладним текстом...». Тим більше, перекладом займалися аж три інституції: Відділ публікації законів Народного комітету юстиції (НКЮ), Бюро перекладачів Ради народних комісарів (РНК) і Організаційний відділ Всеукраїнського центрального виконавчого комітету (ВУЦВК). Термінологія перекладів відтак не була уніфікованою, відбувався різнобій у вживанні термінів, оскільки «кожний перекладач» перекладав «на свій смак і уподобу, а йдучи за російською складнею оригіналу, просто нівечив українську мову, і в результаті читальницька маса людності діставала ту українську перекладну мову офіційних актів, що своєю незграбністю, штучністю й невитриманістю часом викликає справедливі нарікання». Правничий відділ ІУНМ звернувся з проханням взяти на себе повноваження перекладу або принаймні контроль над перекладом, проте це прохання не було почуте. 3. Висоцький засвідчував високий розвиток тодішньої правничої термінології і здатність її до творення повноцінної терміносистеми: «основним і провідним гаслом в цій галузі правничої мовотворчості має бути: не русифікація і не полонізація, а українізація нашої правничої термінології, бо жива українська мова літературна й правні акти з минувшини дають і потрібний термінологічний матеріал і - підвалини до термінологічних новотворів». Сучасні дослідники, аналізуючи тодішню правничу мову, також доходять висновків про високу розробленість термінологічної правничої лексики того часу. Так, Л. Тименко нараховує вісім лексико-тематичних груп у складі тодішньої правничої термінології:

1) лексика на позначення загального кодексу законів (юстиція, правосуддя, звід законів, маєткове право, чоломбитня);

2) тематична група правничих термінів на позначення проведення слідства, слідчих дій та осіб, що їх проводять (слідчий, допит, трусанина, арешт, обслід);

3) тематична група правничих термінів, що означають поняття «суд» та особи, які пов'язані з судочинством (Народний Суд, генеральний суддя, речник, поручник, нотарій, адвокат, захисник);

4) тематична група правничих термінів, що стосуються судових процесів (позивач, позовник, зарука, порука, підозрілий, вирок, присуд);

5) тематична група правничих термінів, пов'язаних з інститутом свідків (свідчення, наклеп, обмова, кривосвідчення);

6) назви злочинів і правопорушень та осіб, що їх здійснюють (грабіж, свавілля, саботаж, недонесення, несповіщення, дряпіжник, дерну, убивець, душолюб);

7) назви покарань за правопорушення (кара, провинність, уневинення, засуд);

8) назви законодавчих документів (закон, акт, конституція, декрет, універсал, декларація, директива).

Проте не всі автори були одностайними щодо доцільності використання актів давньої мови як джерел для формування модерної української термінології. Окремі статті, присвячені українській правничій термінології, публікувалися у «Вестнику советской юстиции». Проф. Максимейко радив звертатися до таких джерел староукраїнської мови: Литовського статуту третьої редакції 1588 р., Актів південної і західної Росії, актів козацьких судів. Поняття ж, що виникли з розвитком нових суспільно-економічних відносин, автор радив запозичувати з російської мови. Свою позицію він аргументував тим, що російська юридична термінологія запозичила багато термінів з української мови, починаючи з XVII ст. За твердженням автора, серед цих термінів був насамперед основний термін юридичної термінології - право. Російські *обязанность* і *обязательство* він виводить від українського *обов'язок*, *опека*, *опекун* від відповідних українських термінів *опіка*, *опікун*; *рос. давность* від *укр. давність*; *рос. отзыв* від *укр. позов*. І ще такі слова, запозичені з Литовського статуту: *особа*, *участник*, *сознанье*, *аренда*, *предки*, *потомки*, *обыватели*, *наука*, *школа*,

писарь, порядок. Наводячи такі аргументи, професор Максимейко вважав, що українська мова має орієнтуватися тільки на російські зразки, не звертаючись до інших мов, що про «повну самотність у творчості мови, звичайно, не може й бути мови». Стаття друкувалася у «Вестнику советской юстиции» з позначкою «дискусійна», тож згодом через два номери з'явилася відповідь Правничого відділу ІУНМ. Автори статті погоджувалися з проф. Максимейком у тому, що давні джерела мають бути використані, більше того, мають бути використані не тільки Литовський статут та Магдебурзьке право, а й давніші документи, починаючи від «Руської правди» періоду Ярослава Мудрого. Автори погоджувалися і в тому, що російська юридична термінологія багато запозичила з української. Що ж до російської мови, автори писали, що вони не відкидають й цього джерела, але не бачать «рації вважати його за єдине». Зрештою, уникнути запозичень у формуванні термінології практично неможливо. Так, відомий український мовознавець 1-ї пол. XX ст. В. Сімович, аналізуючи шляхи формування національних термінологій, доходить висновку, що «...термінологія кожного народу йшла й іде іншими шляхами, вона зв'язана з культурними впливами чужих мов...». На українську термінологію найбільший вплив мають російська та польська мови, вважав учений. Автори з правничого відділу ІУНМ нагадували проф. Максимейку ще про одне джерело, яке він «забув», - живу народну мову, зафіксовану в творах українських письменників, словниках. Вони вважали саме це джерело за основне у формуванні української правничої термінології. Відгук на ці дві статті подає й Ю. Яворський. Він стверджує, що єдиним джерелом формування має бути жива народна мова, «брати ж стародавню термінологію - це значить брати тільки символ, відривати слово, вираз, від... соціальної бази». Твердження автора були суперечливими, оскільки він вважав, що не треба боятися жодних запозичень, головне, щоб законодавча мова була зрозуміла широким масам. Були в статті і типові для того періоду пафосні, трафаретно-плакатні заклики: «Нам зараз треба і в термінологію внести революцію, знищити спадщину старого, що гальмує поступ. Наше

гасло, коли перефразувати заклик паризьких мас, звернутий до конвенту: "законодавці, поставте на порядок дня революцію в галузі правничої термінології"». Подібні заклики жодних конструктивних ідей у собі не містили.

20—30-ті рр. ХХ ст. - період розвитку української правничої терміносистеми. Внаслідок створення наукових інституцій (Академії наук України, Інституту української наукової мови) можливими стали робота над академічним словником правничої мови і його видання, вільні дискусії щодо практики терміновживання і загальних тенденцій розвитку української правничої термінології на сторінках юридичних часописів. Цьому процесу сприяли як внутрішньомовні (багата традиція мови давніх актів, жива народна мова), так і екстралінгвістичні (курс на українізацію органів юстиції) чинники. Проте згортання курсу на українізацію і масові репресії української інтелігенції спинили, точніше, затримали цей процес. Проте розробки 20-30-х рр. відіграли свою роль у процесі повторної українізації після здобуття Україною незалежності у 1991 р. Створена завдяки ініціативі Української правничої фундації Українська комісія з питань правничої термінології зверталася і до періодики 2030-х рр. і до словника Кримського при проведенні лінгвістичної експертизи Конституції України та нового Цивільного кодексу. Так само укладений УПФ «Російсько-українсько-англійський словник правничої термінології. Труднощі терміновживання» (К.: Українська правнича фундація, 1994) серед «найважливіших джерел» містить словник за редакцією Ю. Мазуренка, А. Кримського, статті С. Беретки, В. Дністренка в періодичних виданнях 2-ї пол. 20-х рр. Саме за ініціативою Української правничої фундації було повернено в обіг термін правочин. Цей термін, який запропонував Беретка у статті «Термінологія на російське "сделка"» в журналі «Червоний юрист» (1926, № 1), представлений у словниках 20-30-х рр., згодом вилучений, тепер повернено до нової редакції Цивільного кодексу України (1994 р.). І ще раз звернемося до З. Висоцького: «Насамкінець, мусимо сказати, що успішне завершення

удосконалення української правничої термінології ... може мати місце лише як вислід невинного розвитку й зміцнення України як держави. Державність стимулізуватиме і правотворчість, що в галузі мови неминуче завершиться досконалою українською правничою термінологією». Автор писав ці слова у 1926 р., мабуть, сподіваючись, що радянська влада, започаткувавши процеси українізації, розвиватиме українську державність. Кілька років потому показали, що він помилявся. Проте ці слова актуальні й тепер, оскільки процес уніфікації та стандартизації правничої термінології триває. За словами Н. Сологуб, у словниках 20-30-х рр. «відбувався процес збирання і накопичення термінологічного матеріалу». Цей матеріал є важливим і для сучасних дослідників: «У сучасних умовах розвитку української мови йдеться про творче використання термінологічних словників 20-х рр., а не про їх механічне, некритичне відтворення». Зрештою, питання відтворення правничої термінології зачіпає ширші мовознавчі дискусії щодо доцільності повернення репресованих у 20-30-х рр. ХХ ст. слів та термінів. На нашу думку, одним із завдань уніфікації сучасної правничої термінології є укладення реєстру ненормативних з погляду правил української мови термінів і терміносполук, що вживаються у сучасному законодавстві та підбір відповідних термінів на їхню заміну. Термінологічні словники та публікації 20-30-х рр. ХХ ст. є джерелами великої ваги для виконання цих завдань.

Література

1. Байкар О. Кримсько-українська правнича мова // Червоний шлях.- 1930.-№ 1.-С. 134-156.
2. Висоцький З. Українська правнича термінологія (у зв'язку з українізацією органів юстиції) // Червоне право.1926.- № 8-9.- 327-332.
3. Головатий С. Про потребу укладання словників української правничої термінології // Українське право.1994.-№ 1.-С. 52-58.
4. Головатий С. Українська правнича термінологія. Якою їй бути? // Передмова до кн.: Воробйова С, Зайцев Ю., Соломашенко Н. Російсько-українсько-англійський словник правничої термінології. Труднощі терміновживання.- К.; УПФ, 1994,- С 4-7.

5. Головатий С, Зайцев Ю., Усенко І. Правнича термінологія і державотворчий процес // Українське право.1995.-№ 1(2).- С 88-94.

6. До питання про українську правничу термінологію // Вестник советской юстиции.- № 24 (34).- С. 818-819.

*Саєвський Владислав Дмитрович,
курсант 103 взводу, факультету №2 ОДУВС
Науковий керівник: Тягнирядно Є.В.,
к. п. н., доцент*

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА XX СТОЛІТТЯ

Мова – суспільне явище, що виникає, розвивається, живе й функціонує в суспільстві, оскільки є засобом спілкування людини. Мова – це витвір історії суспільства. Форма існування мови – мовлення, тобто різноманітне використання мови в усіх сферах громадського та особистого життя. Ставлення до рідної мови – свідчення національної свідомості. Культурно-мовні питання мали велике значення в усі періоди історії України, мовна проблема – це політична проблема, яка завжди в полі зору кожної держави (наприклад, сучасні служби мови у Франції, Англії, Естонії, Латвії і т.п.). Державною (або офіційною) є мова більшості корінного населення країни, тобто мова корінної національності. Державною в Україні може бути лише літературна українська мова як мова корінного народу.

У 20 ст. українська літературна мова, як і українська культура загалом, переживала окремі періоди національного відродження. З березня 1917 року, в часи УНР, коли збільшується число видань українською мовою, урізноманітнюється їхня тематика, публікуються книжки для просвіти народу, створюється ВУАН(Національна академія наук України), вивчення української мови і вироблення наук, засад творення національної термінології. Проголошене гасло соборності України сприяє й активізації процесів інтеграції української культури, зокрема варіантів української літературної мови. У наукові видання, словники вводяться розмовні форми, в термінотворенні зростає вага етнографічно-романтичного напрямку. У зв'язку з розширенням функцій літературної мови актуальною стає проблема

кодифікації літературної норми, що супроводжується тенденціями в галузі культури мови. Усі ці процеси 20-х рр. були ознакою відродження української державності й пов'язаної з ним національно-мовної політики, що впливала на функціонування літературної мови в освіті, культурі, війську, релігії, загалом у державі. Літературна мова 20 ст. відбиває суперечність між потенціальними можливостями структури української мови і використанням цієї мови в різних ситуаціях буття української нації.

Відсутність національної держави позначилася на неповнокровному житті офіційно-ділового, наукового стилів сучасної літературної мови, призвела до порушення рівноваги між усною і писемною мовою, до зниження культури української сценічної мови. Маючи світового рівня перекладацьку школу, розвинені традиції перекладознавства в Україні, українська літературна мова практично не має великих перекладних словників з англійської, німецької, французької та інших мов.

У 20-х та 50 — 60-х рр. з'явилася низка термінологічних російсько-українських словників. Проблеми термінології та усталення державно мовних стандартів у різних галузях науки і виробництва набули особливої актуальності у зв'язку з держ. статусом української мови в незалежній Україні у 90-х рр. Це зумовлює пошуки нових підходів до наук., наукових стилів. Друга половина ХХ століття позначена новими тенденціями у використанні варіантних норм. За умови єдиної середньої освіти та ролі мовного виховання через функціонування засобів масової інформації, навіть ураховуючи вторинну роль останніх щодо офіційної російської мови, формувалися й усталювалися спільні загальнолітературні норми, зокрема орфоепічні, вироблялися зразки сучасної української літературної мови. Українською літературною мовою створено естетично досконалі художні та публіцистичні тексти.

Кінець 80-х — 90-і рр. 20 ст. позначені процесами демократизації української літературної мови, зростанням числа варіантів (лексичних, граматичних, орфоепічних та інших), джерелами яких виступають українська

мовно-літературна практика 20-х рр. 20 ст., мовна практика західно-української діаспори, сучасний розмовний стиль. В українській літературній мові виникає проблема правописної варіантності, спричиненої публікаціями авторів із західної діаспори.

Література:

1. Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні. – К., 2004 р
2. Огієнко І. Історія української літературної мови. – Київ: Наша культура і наука, 2004 р.
3. Плющ П.П. Історія української літературної мови. – К.: Вища школа, 1971 р.
4. <http://litopys.org.ua/ukrmova/um26.htm>

Слепова Олена Володимирівна
студентка 1 курсу 2 групи факультету №4
"Правоохоронна діяльність"
Науковий керівник: Шаповаленко Н.М.,
к.філол.н., доцент

МОВА І СТИЛЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ

Міжнародну нормативно - правову документацію як зразок офіційно - ділового стилю вивчено недостатньо . Незважаючи на те , що кількість міжнародних документів все більше зростає, як і потреба у їх вивченні та якісному відтворенні .

Мову міжнародних договорів, угод відносять до дипломатичної мови . Він визначає сукупність спеціальних термінів та фраз, які складають загальноприйнятий дипломатичний словник юриспруденції.

Мовною базою міжнародної документації є загальновживана лексика нейтрального пласта, яка поєднується зі спеціальною та термінологічною

лексикою, а також скороченнями, абревіатурами, не асимільованими латинськими та французькими вкрапленнями.

Спеціальна лексика. Спеціальна лексика завжди вживається в прямому номінативному значенні. Вона надає документу офіційності, однозначності, точності. Зокрема, в договорах, конвенціях виділяються наступні тематичні групи спеціальної лексики:

- 1) повна та точна назва документу;
- 2) лексика, пов'язана зі сторонами, що домовляються з укладенням договорів та їх підписанням.

Досить широко в міжнародній документації представлені скорочення складних лексичних одиниць. Можна виділити найбільш частотні групи скорочень, типові для міжнародних документів як зразка ділового стилю:

- 1) Графічні скорочення (Doc. -document);
- 2) Ініціальні та змішані (BOSS- Bureau of State Security).

В українській мові спостерігається два способи передачі скорочень у документах міжнародних організацій:

- 1) Транслітерація абревіатури.
- 2) Утворення скорочення від української еквівалентної назви.

Лексика міжнародних договорів кількісно обмежена, тобто спостерігається тенденція до замкнутості використання уніфікованого набору лексем, фраз і структур, для яких характерні обмежені можливості сполучуваності, що є проявом консервативності стилю. Для мови договорів не типово вживання неологізмів, а використання синонімів обмежене, оскільки вони можуть створити ефект двозначності.

Лексичні трансформації. Виділимо наступні лексичні трансформації, що застосовуються для перекладу нормативно-правових документів: транскрипція, транслітерація, генералізація значення слова, додавання слова, вилучення слова, заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови, калькування.

У міжнародній документації транскрипції підлягають, як правило, неасимільовані французькі та латинські вкраплення, а кількість таких слів є досить повною: allonge – алонж.

У міжнародних документах спостерігається тенденція, згідно з якою аббревіатури міжнародних організацій не перекладаються, а транслітеруються. Транслітерація також використовується при перекладі простих слів інтернаціоналізмів та деяких латинських вкраплень.

Застосування конкретизації значення слова можна представити на прикладі наступних одиниць: body–установа.

Дослідження показало, що для точнішої передачі значення вихідної назви нерідко у перекладі вживаються додаткові слова, відсутні в англійській мові: asylumstate - держава що надає притулок.

Вилучення слова- виправдане з точки зору адекватності перекладу, впершу чергу норми мови перекладу, усунення в тексті перекладу деяких лексичних елементів: CounciloftheEuropeanUnion- Рада Європи.

Через різного роду лексичні і граматичні особливості мов оригіналу і перекладу та розбіжності у мовленнєвих нормах перекладу доводиться застосовувати трансформацію заміни частини мови: actofterrorism-терористичні акт.

Багато словосполучень в міжнародній документації практично є кальки: ColdWar– холодна війна.

Лексико граматичні трансформації . Виявлено наступні лексико-граматичні трансформації , що застосовуються при перекладі міжнародних документів: експлікація(опис), компенсація, компресія ,інверсія.

У міжнародній нормативно - правовій документації експлікація використовується для більш точнішого розуміння того чи іншого слова: Aggrievedparty–сторона, чії права та інтереси порушено;

Представимо використання компресії на прикладі наступних словосполучень: Actofarbitraryrule- акт свавілля;

Використання інверсії можна проілюструвати на наступних прикладах:

Peace Council – Рада Миру;

Граматичні трансформації. Граматичні трансформації застосовуються при перекладі міжнародної нормативно – правової документації. Це такі як функціональна заміна, розповсюдження, стягнення та перестановка компонентів.

Отже, досліджуючи лексико-фразеологічні особливості перекладу міжнародної нормативно-правової документації ми дійшли наступних висновків:

- У міжнародних документах є наступні риси: логічність, офіційність, беземоційність, точність та стереотипність;
- В залежності від завдань комунікативного характеру текстовий матеріал документу здобуває ту чи іншу форму організації;
- Мовною базою міжнародної документації загальноживана лексика нейтрального пласта, яка поєднується зі спеціальною та термінологічною лексикою;
- При створенні граматичного шаблону міжнародного документу важливу роль відіграють такі граматичні конструкції як обов'язкова інверсія підмета та присудка, дієприслівниковий зворот, пасивна форма, а також відповідні часові форми та модальні дієслова;
- При перекладі міжнародної нормативно-правової документації зберігається не тільки змістовий бік, але й відбираються структури, найбільш близькі або співпадаючі зі структурами в тексті оригіналу як з точки зору великого синтаксису, так із точки зору граматичних конструкцій;
- Семантичне наповнення міжнародних документів може бути збережене завдяки застосуванню різних видів лексичних, лексико-граматичних та граматичних трансформацій.

Література:

1. Ковалев А. Н. Азбука дипломатии. _ М.: Международные отношения, 1993.- С.10-_30.

Г. Калюжная В.В. Стил ь англоязычных документов международных организаций-К: Наук. Думка, 1982-С, 2-56.

3. Зарумпанських О.Р. Англійська лексика міжнародних договорів: структури, семантичні та дискурсні особливості. Автореферат дисертації на здобуття ступеня філологічних наук. Львів, 2001-С. 4-19

4. Коммисаров В.Н., Рецкер Я.И. Тархов В.И. Пособие по переводу с английского языка на русский. Часть II, грам. и жанрово-стилистические основы перевода. Изд. : Высш. школа. Москва, 1965-С. 100-140.

5. Карабан В.1. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Ч. 11-К: Політична думка, 1999-С.100-167

6, Казакова ТВ. Практические основы перевода. Учебное пособие.-СПб": Лениздат: Издательство "Союз", 2002.-С. 200-230.

*Снурніцина Галина,, студентка I курсу
(спеціальність «Правоохоронна діяльність»)
Науковий керівник: Шаповаленко Н.М.,
к.філол.н., доцент*

ПРАВОТВОРЧІСТЬ І МОВА

Правотворчість є одним зі специфічних різновидів юридичної діяльності, що полягає у розробленні, вдосконаленні, запровадженні, зміні чи скасуванні норм права у формі загальнообов'язкових правових приписів. Як особливо важлива і соціальнозначуща сфера владної діяльності, правотворчість організовується, забезпечується, охороняється та гарантується державою.

Головною метою правотворчої діяльності, здійснюваної уповноваженими суб'єктами (органами держави) у межах відповідних процедур законодавчого процесу, є «створення та вдосконалення єдиної, внутрішньо узгодженої системи норм, що регулюють суспільні відносини».

Важливим елементом правотворчої діяльності взагалі та законодавчої техніки зокрема є мова, її лексичні та граматико-стилістичні ресурси, що реалізуються в нормативно-правових текстах. Мова є тим першоелементом, з якого виробляється (об'єктивується) право як система загальнообов'язкових соціальних норм. Саме у мовно-словесних знаках і конструкціях репрезентуються правові поняття й категорії, правові норми та приписи.

У сучасному суспільстві правові норми не можуть існувати інакше ніж у словесній (мовнознаковій) формі. Правові думки (ідеї), правовізнання і правові приписи найкраще матеріалізуються (втілюються) у вербально-синтаксичних конструкціях. Ось чому мова, її ресурси й можливості є надзвичайно важливими для права.

Мова і термінологія права є одночасно об'єктом вивчення низки наук (юридичних, лінгвістичних та інших): загальної теорії держави і права, логіки права, правової інформатики, юридичної техніки, мовознавства, юридичної герменевтики та інших. Вона є об'єктом пильної уваги як з боку законодавця, так і всіх інших представників правничої професії.

Проблеми правотворчої культури, забезпечення високої якості законодавства, його доступності й зрозумілості, ясності й прозорості, впорядкованості та чіткості, системності й гармонійності з європейським законодавством є надзвичайно важливими, оскільки їх вирішення сприятиме утвердженню України як демократичної, соціальної, правової держави, в якій діють ефективні законодавчі механізми забезпечення принципу верховенства права, законності та правопорядку, дотримання конституційних прав і свобод людини.

Пошук досконалої форми для втілення правового змісту є актуальним науковим завданням для фахівців у галузі нормотворчості, адже від якості формулювання правової норми, від якості всього законодавчого тексту, його відповідності основним критеріям щодо мови, термінології та стилю законодавчих актів залежать правильність розуміння і тлумачення закону, однозначність і справедливість нормативно-правових рішень.

Мову закону, її термінологічний апарат, граматичні та стилістичні особливості вивчає законодавча лінгвістика як спеціальний прикладний напрям міжгалузевих досліджень, спрямований на визначення закономірностей функціонування мовних одиниць у законодавчих текстах, пошук оптимальних засобів мовної репрезентації правових норм, встановлення правил використання мовних ресурсів у сфері законодавства і

законотворення й на основі цього – розроблення науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо правильного мовного оформлення законодавчих актів і законопроектів.

Ігнорування правил законодавчої техніки, законів законодавчого стилю, недотримання елементарної логіки викладу, неузгодженість термінології та суперечливість правових норм у законодавчих актах не тільки негативно впливають на виконання вміщених у них правових приписів, а й формують зневагу до «букви закону» і навіть правовий нігілізм.

Лінгвістичний моніторинг україномовних законодавчих текстів (закони та інші нормативно правові акти, законопроекти), здійснений у Центрі інноваційних методик правничої освіти Національного університету «Києво-Могилянська академія» у рамках наукового проекту «Правнича лінгвістика», виявив низку вад і недоліків сучасної текстової бази українського законодавства: термінологічні розбіжності, суперечності, колізії у нормативно-правових актах, помилки та мовностилістичні огріхи.

Аналіз «дефектних» нормативних текстів дозволив класифікувати різні види мовних помилок, створити їх типологію та розробити методичні рекомендації щодо основних мовностильових вимог і термінологічних стандартів законодавчого тексту, схеми комплексного редакційного аналізу тексту законопроекту при здійсненні процедури лінгвістичної експертизи.

Лінгвістичний аналіз законодавчих текстів здійснюється на різних рівнях: слів, словосполучень, речень, правових норм, правових дефініцій, тексту в цілому. Основними складовими мовно-термінологічного та стилістичного опрацювання тексту законопроекту є:

- аналіз поняттєво-термінологічного апарату та законодавчих дефініцій, їх обґрунтування та оцінка;
- уніфікація і стандартизація мовних засобів у законодавчому тексті (термінологія, фразеологія, кліше, логіко-стилістичні конструкції);
- вияв лексичної надлишковості (дублетні, синонімічні, варіативні назви) та зайвих компонентів тексту;

- пошук логічних, смислових, стилістичних та граматичних помилок у тексті (алогізми та їх види; явище амфіболії, тавтологія, мовленнєва недостатність, стильова невідповідність, невмотивована ускладненість конструкцій, зміщення смислових меж, порушення родо-видових зв'язків між поняттями, розбіжності у формах однини і множини, відмінкових форм; порушення форм узгодження та керування; невмотивоване порушення порядку слів у реченні; калькування);

- редакторський аналіз та усунення мовних огріхів і помилок;• пропозиції щодо вдосконалення тексту законопроекту та його остаточного редакційно-технічного доопрацювання.

Отже, закон з погляду структури та мовностилістичної форми має бути ясним, прозорим, точним, зрозумілим, лаконічним, стилістично досконалим тощо. Стилiстичну довершенiсть i специфiчну красу законодавчого тексту можна порiвняти з готичним архiтектурним стилем, якому властиве пiдпорядкування архiтектурних форм єдиному вертикальному ритму. Архiтектонiка i структура законодавчого тексту сумiрнi також зi зразковiстю класичного стилю. I хоч у тексті закону немає такої різнобарвності і розмаїття мовних засобів, образності й експресивності (гіпербол, метафор, алегорій тощо), притаманних художнім творам, тут є своя естетика і краса, витонченість, вишуканість стилю, яка полягає у логічності та послідовності, економічності та раціональності, умотивованості та формальній визначеності, в однозначності, точності й чіткості викладу смислу правових приписів. Досконале мовне втілення нормативного акта надає волі законодавця цілісності, завершеності форми, забезпечуючи його загальнодоступність, прозорість, максимальну зручність тлумачення і застосування.

Література

1. Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія. - К., 2004 . - С. 188-196 , 231-236;
2. Юридична лінгвістика :Темат. бібліограф. довідник /Укл. Ю. Ф. Прадід. - Сімферополь , 2003.

Собченко Альона Володимирівна
студентка 1 курсу, 1 групи факультету №4
«Правоохоронна діяльність»
Науковий керівник: **Шаповаленко Н. М.**
к.філол.н., доцент

МОВА ЮРИДИЧНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ

Наприкінці минулого століття з'являється нова самостійна наукова галузь, яка втілює міждисциплінарний підхід до вивчення складного феномену мови права, розробляє власний науково-теоретичний і методичний апарат, спрямований на фундаментальне системне дослідження мовних явищ і процесів у юридичній сфері, засоби й інструменти ефективної правової комунікації — *юридична лінгвістика*. Методологія дослідження правничої мови ґрунтується на синтезі загальнонаукових підходів і принципів із галузевими методиками, серед яких визначальними є: когнітивний, синхронно-діахронічний, порівняльно-історичний, системно-структурний, функціонально-стилістичний. Методичний апарат юридичної лінгвістики складається з широкого спектру традиційних та інноваційних методів і робочих прийомів: аналіз і синтез, інтеграція і диференціація, текстологічний, етимологічний, історичний, порівняльно-історичний, системний, тезаурування, тлумачення, моделювання, стилістичний експеримент, компонентний, дистрибутивний, трансформаційний, статистичний, опозицій, зіставно-типологічний, культурно-історична інтерпретація, ретроспективний аналіз та реконструкція тощо

Мова права (юридична мова) - це функціональний різновид літературної мови, що має відповідні стилістичні та структурно-жанрові риси, зумовлені специфікою правової сфери та її комунікативно-професійними потребами. Мова права – одне з найважливіших правових явищ, яке виступає основною формою існування правових актів. У зв'язку з

цим мова права є центральним питанням юриспруденції, на якому зав'язані такі ключові її проблеми, як пізнання, інтерпретація.

Мова в діяльності юриста виступає як носій інформації і як спосіб впливу. Вплив завдяки мові може бути різних типів: вплив людини на людину, людини на групу осіб, людини на аудиторію і ін. Мовну діяльність юриста можна класифікувати як мову усну та письмову, внутрішню і зовнішню, діалогічну і монологічну, буденну і професійну, підготовлену і непідготовлену.

Мова права характеризується набором певних лінгвостилістичних параметрів, які водночас слугують і вимогами до сучасного юридичного тексту: офіційність, ясність, точність, однозначність, повнота змісту, логічна послідовність, аргументованість, чіткість структури викладу, настановчо-інформативний (директивний) характер правових приписів, кодифікованість, узагальненість, суворона нормативність на всіх мовних рівнях, високий ступінь стандартизації (термінології і синтаксичних конструкцій: усталених зворотів, формул, кліше), стилістична однорідність, нейтральність (беземоційність), традиційність (стабільність) засобів вираження, відсутність індивідуально-авторських рис.

В Україні формуються групи дотичних до лінгвістики субдисциплін: соціолінгвістика, психолінгвістика, етнолінгвістика, юрислінгвістика.

Основні аспекти юрислінгвістики:

Створення і функціонування спеціальної юридичної мови.

Юридичне регулювання конфліктів, пов'язаних з використанням мовлення. Регулювання соціально-мовленнєвих, внутрішньодержавних, мовленнєвих, внутрішньодержавних і міждержавних відношень

Мова права має такі функції:

- номінативна (ознайомлення з правовими реаліями і поняттями);
- гносеологічна (спосіб суспільно-правового розвитку та передавання юридичного досвіду);
- аксіологічна (надання правової та морально-етичної оцінки);

- комунікативна (можливість правового спілкування);
- культуроносна (вдосконалення та передавання спадщини правового знання та правової культури);
- естетична (лінгвістична довершеність юридичного тексту як еталон для усіх правових документів).

Відкритість мови права обумовлена не лише самою природою права, тенденцією до розширення сфери правового регулювання (майже усіх видів) суспільних відносин, але й внутрішньолінгвістичними чинниками – передусім постійною взаємодією загальнолітературної і власне юридичної лексики, адже юридичний словник постійно поповнюється термінами, утвореними на основі загальноновживаних слів шляхом їх спеціалізації. Процеси термінологізації і детермінологізації спричиняють мінливість (рухливість) меж юридичної і загальноновживаної лексики. Співвідношення загальноновживаної і спеціальної лексики у юридичних текстах варіюється залежно від їхнього призначення і жанру.

Багаторівневість мови права як системи простежується насамперед на функціонально-стилістичному рівні. Маючи широку й відкриту сферу побутування, мова права характеризується функціонально-стильовою та жанрово-стильовою неоднорідністю. Послугується вона засобами різних функціональних стилів: офіційно-ділового (сфера внутрішнього і міжнародного законодавства, правозастосування, судочинства, нотаріату, діловодства); наукового (сфера правничої науки й освіти), публіцистичного (засоби масової юридичної інформації, правова освіта населення, судові промови) та розмовного (сфера усного професійного спілкування юристів). Ці основні функціональні різновиди згідно з тематикою і жанровою класифікацією юридичних текстів поділяються на підстили. Так, наприклад, в офіційно-діловому стилі виділяються чотири підстили, які характеризуються певним набором жанрів юридичних документів: законодавчий (конституція, постанова, указ, декрет, кодекс), дипломатичний (договір, угода, конвенція, декларація, меморандум, нота), судово-правовий (позов, апеляція, касаційне

подання), адміністративно-канцелярський (акт, протокол, заява, ухвала, контракт, доручення).

Література:

1. Otto W. Die Paradoxie einer Fachsprache // Der öffentliche Sprachgebrauch. Band II. – Stuttgart, 1981. – S. 44-57
2. Ушаков А. А. Очерки по законодательной стилистике: Учеб. пос. - Пермь, 1967. - Ч. 1;
3. Язык закона / Под ред. А. с. Пиголкина. - М., 1990;
4. Власенко Н. А. Язык права: Монография. - Иркутск, 1997;
5. Калинина И. А. Лингвистическая экспертиза законопроект: опыт, проблемы и перспективы. - М., 1997;
6. Ивакина Н. Н. Профессиональная речь юриста. Учеб. пос. - М., 1997;

Сокерчак Ю.В.

курсант 205 взводу факультету №2

*Науковий керівник: викладач кафедри
іноземних мов ОДУВС Антуф'єва В.А.*

КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ

Перш за все, ми повинні розглянути поняття культури мовлення. Культура мовлення - це дотримання встановлених лінгвістичних норм усної та письмової мови, а також свідомого, цілеспрямованого, вмілого використання мовних засобів залежно від мети та обставин спілкування. В іншому випадку ми можемо сказати, що культура мовлення - це культура мислення та культура соціальних та духовних відносин людини.

Питання лінгвістичної культури були предметом наукової уваги в лінгвістиці, їх розглядали відомі лінгвісти, зокрема, як І. Огієнко, О. Потебня, В. Виноградов. Пізніше в цьому питанні зацікавлені фахівці в галузі державного управління та мовознавства - Н. Бабич, В. Князев, І. Плотницька,

П. Редін, С. Шумовицька. Вони наголосили на необхідності визначення оптимальної поведінки мови в конкретній ситуації, приділяли велику увагу важливості культури мовлення у професійно-кваліфікаційних характеристиках фахівців будь-якого профілю.

Важливо відзначити, що грамотність є основою культури письменницької роботи юриста. Тобто дотримання загальноприйнятих літературних норм при використанні лексичних, фонетичних, морфологічних, синтаксичних та стилістичних засобів мови. Також правильним було б зазначити, що висока культура мовлення означає володіння багатством мови, досягнення усної та письмової форми спілкування, яка б точно передавала зміст думки. [1]

Культура мови оцінюється з точки зору точності, ясності, виразності та здатності оратора використовувати вирази. З огляду на це, основними комунікативними особливостями культури мови є правильність, зміст, достатність, точність, ясність, лаконічність, логіка, чистота, виразність та емоційність.

Культура мовлення характеризується такими ознаками:

1) правильність, тобто дотримання прийнятих орфографічних, граматичних, лексичних норм. Стандартом правильності є норми, правила вимови, акценти, обмін, словосполучення, правила написання в письмовій мові тощо. Завдяки цьому реалізується інформаційна функція мови, виконується цілеспрямований вплив на свідомість людини;

2) різноманіття: володіння мовним багатством економічної та публіцистичної літератури; активне мислення; безперервне вдосконалення та збагачення мови;

3) експресивність забезпечується оригінальністю вираження думок для ефективного впливу на спілкування партнера;

4) чіткість, тобто доступність слова для розуміння слухачів, забезпечує адекватне розуміння того, що сказано, не вимагаючи від співрозмовника особливих зусиль у сприйнятті. Ясність мовлення сприяє зрозумілій дикції,

логічному та фонетичному акценту, правильній інтонації, вимірюваному і сповільненому темпу, спокійному та ввічливому тону; [2, с. 126]

5) чистота, тобто бездоганність всіх елементів мовлення, уникнення невідповідної, неспецифічної української мови запозичень іноземної мови. Це забезпечується системою інсталяцій, мовної грамотності;

6) лаконічність (раціональний вибір лінгвістичних засобів для вираження основної ідеї, тези). Цей знак формує здатність говорити по суті;

7) доцільність, тобто відповідність мовлення до мети, умови спілкування, стан спікера.

Низька культура мовлення характеризується порушеннями правил використання, граматики, вимови і акцентуації, написання. Порушення правил словотворення може призвести до змішування родичів у формі і масштабах застосування, але відрізняється у створенні та зміст слів (пароніми: розділ - сюжет, публічне - цивільний), використання в певній мовній ситуації слів або фраз іншого функціонального стилю, непорозуміння буквального значення рідко використовуваних або застарілих слів, неправильне використання позик, порушення правил підключення тощо. [3, с. 224]

Перш за все, до цього слова в діловому мовленні застосовуються дві обов'язкові вимоги: 1) він має бути мотивований; 2) дотримуються норм української літературної мови. Норми української літературної мови фіксуються в словниках, довідниках, підручниках, навчальних посібниках.

Сучасна українська літературна мова має дві форми вираження: усну та письмову. Обидві форми настільки ж поширені в сучасній мові, вони характеризуються основними загальними правилами, але кожна з них має свої особливості, що пояснюється специфічним функціонуванням мови в кожній з форм. Як ви знаєте, ідеально володіти мовою означає майстерно обслуговувати різні стилі мови, вміти отримати відповідний словник для кожного стилю та жанру. [4, с. 275]

Оскільки не завжди можна передбачити всі обставини спілкування, усна мова завжди є імпровізованою (непідготовленою), де основна увага приділяється змісту заяви, а не її формі. У той же час відхилення від норми часто трапляються при виборі правильного слова, одноманітності словника. Найбільш поширеним недоліком сучасної української мови є використання штучно змішаної, нечистої мови, гібриду української та російської мов. Щоб уникнути таких помилок, потрібно постійно стежити за його мовою і, перш за все, поповнити свій словниковий запас. [5, с. 352]

Отже, мова може бути не тільки правильною, але і лексично насиченою, синтаксично різноманітною. Для цього треба дотримуватися норм літературної мови, використовувати словники, обмірковувати політичну, правову та наукову літературу, приділяючи увагу використанню та сенсу юридичної термінології, побудові речень. Спробуйте активно розвивати свою мову: навчитися в усній та письмовій формі висловити свої думки, виправляти себе, правильно побудувати те, що ви сказали, шукати найкращі та найбільш відповідні варіанти заяви. Таким чином, знаком високої культури мовлення у сфері професійної діяльності є правильне використання мовних засобів, які повинні стати національною справою.

Список використаної літератури

1. Васілевич В. В. Формування професійного мовлення студентів-економістів як засобу взаємодії в просторі європейського спілкування [Електронний ресурс] / В.В. Васильович. - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_Gum/npchdu/Pedagogics/2003_15/15-31.pdf.
2. Гороховська Т. В. Формування культури професійного мовлення майбутніх працівників органів внутрішніх справ: автореферат. до пед. Н.: 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Т. Гороховська. - К., 2007. - С. 126
3. Єрмоленко С. Ю. Українська мова: короткий пояснювальний словник лінгвістичних термінів / С. Є. Єрмоленко, С. П. Бібік, О. Г. Тодор; [ред. С. Є. Єрмоленко]. - К.: Либідь, 2001. - С. 224.
4. Козієвська О. І. Особливості формування культури мовлення у професійній діяльності державних службовців: від державної практики: 25.00.03 "Державна служба" / О. І. Козієвська. - К., 2003. - С. 275

5. Мацюк З. П. Українська мова професійного спілкування: [навч. посібник.] / З. П. Мацюк, Н. О. Станкевич. - К .: Каравела, 2005. - С. 352.

V. Ternova

3rd year cadet, Faculty №3

Odessa State University of Internal Affairs

*Scientific advisor K.Drapaliuk , Senior Lecturer of
Foreign Languages Dpt.*

Ukrainian State language as a Guarantee of the Ukrainian State Integrity

Nowadays Language in Ukraine is more important than just a means of communication, It is a political issue. The language policy of Ukraine is rather fragile, sensitive and painful for the society, and its regulation is hindered by excessive politicization.

The main cause of linguistic problems lies in the absence of effective state mechanism for regulating the language issue. It complicates the situation with regard to the development of the Ukrainian language as a state language and language of nation, cultura, linguistic and economy. Ukraine is enough heterogeneous, as representatives of many nationalities live in Ukraine, and Ukrainians have close contacts with them, which left their mark in traditional culture, language, mentality, etc. Historical development of socio-political and economic processes on the territory of Ukraine in the past can provide answers to many problems of the development of modern Ukraine, including language.

[1, 206]

The history of the Ukrainian people is intertwined with the history of Polish, Russian, Jewish, Hungarian, Crimean Tatar. Taking into account the origins, evolution and the present situation, the state should be united by the state language - Ukrainian. On this occasion, P.Klimkin notes that the nature of protecting Ukrainian as the state language and the natur eof protecting minority

languages are different things. Ukrainian is in no way restricts the rights of minorities. It's just that these rights cannot be protected by the cost of the state language and the rights of millions of Ukrainians.

The international community has to understand the difficult linguistic situation.

The Venice Commission issued a long-awaited opinion on the new Law of Ukraine "On Education", or rather, on its 7th article, which deals with the teaching of the languages of national minorities. The Venice Commission stated that the Ukrainian law, being a framework, left enough space for full-fledged studying pupils from national minorities in their native language[2]

During the time of Ukraine's existence there were restrictions or direct prohibitions of the Ukrainian language aimed at eliminating all autonomy and uniqueness of Ukrainians[3]. Such historical facts have influenced the present language situation in Ukraine.

It is precisely that outdated data on the national composition of the population of Ukraine are actively used for the international community, with the purpose of political pressure. And those who really need protection in Ukraine are Ukrainian-speaking Ukrainians. This fact can not be understood in European organizations that exercise their pressure on Ukraine and in the linguistic cause. Today, Ukrainian politicians should use all the ties to explain to western counterparts the peculiarity of the Ukrainian situation, which does not always fit into those stereotypes that they mechanically impose.

The Ukrainian language should be supported by the state. Discussions on the implementation of language policy in Ukraine suggest the need to legislatively address all issues related to the status of the Ukrainian language as a state language. In 2017, the relevant bill was prepared by a group of scholars and public activists and, after considering it in the profile committee, received the title "On ensuring the functioning of the Ukrainian language as a state". Several bills on language status have been presented to Parliament, but the issue remains fertile ground for speculation across the political spectrum.

On October 4, 2018, the deputies of the Verkhovna Rada of Ukraine in the first reading supported this bill, although it is still waiting for the amendments and the second reading. In the Law "On ensuring the functioning of the Ukrainian language as a state", it is proposed to determine the functioning and application of the Ukrainian language as a state in all spheres of public life in Ukraine. Except the sphere of private communication and the implementation of religious rites. The law will regulate the use of the Ukrainian language as a language of Ukrainian citizenship, as well as its application in the activities of state authorities, local governments in Ukraine, state and communal enterprises, institutions and organizations, and other entities of state and communal ownership. The law proposes to create: the National Commission on Standards of the State Language, the Center for the Ukrainian Language, the Terminological Center of the Ukrainian Language, the Commissioner for the Protection of the State Language [4].

However, the significant disadvantage of this law is that it pays much attention to the mandatory use of and control over the use of the state language, but there are no legal mechanisms aimed at popularizing the Ukrainian language among the multicultural population of Ukraine, which consists of a large number of national and linguistic minorities. Also, the law does not have a single approach to defining requirements for knowledge of the Ukrainian language.

Nowadays, the normalization of the linguistic situation in Ukraine is hampered by political speculation. Especially dangerous are unreasonable demands of certain politicians to deprive the Ukrainian language of the status of a single state[5, 63].

Although the legislative framework in Ukraine on this issue is consistent with the generally accepted world practice and is consistent with relevant international legal acts, today it is only the declaration of the state. Therefore, it is necessary to devote a great deal of attention to the education of the nation.

Merely in the bosom of national culture is the development of self-awareness, national self-esteem, constructive construction of the nation and state-building. Only national conscious, spiritually rich people can become rulers of their fate, their state and thus live and have a complete spiritual and material life ...

Література:

1.Семенов В. М. Історичні витoki мовної регіоналізації України / В. М. Семенов// Актуальні проблеми державного управління: зб. наук.пр. — Х. : Магістр, 2010. —№ 2 (38). — С. 204-209.

2.Клімкін П. Старі брати залишилися в минулому: щодо вимог освітнього права / П. Клімкін. Єврейська правда, 11.12.17 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2017/12/11/7074913/>

3.Ковальчук Г. В. Аспекти проблеми двомовності в одеському регіоні/ Г. В. Ковальчук // Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія – 2007.– Вип. 13. – Ч. 2. – С. 97-102.

4.Проект з забезпечення функціонування української мови як державної мови №5670-d від 06.09.2017 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61994

5.Євсєєва Г. П. Реалізація державної мовної політики в Україні: тенденції та перспективи / Г. П. Євсєєва // Вісн. Придніпровської держ. акад. будівництва та архітектури. – 2011. – № 4. – С. 63-67.

Тітєвський Денис студент
1 курсу магістратури факультету
№4 «Право»

Шмаленко Ю.І. доцент
кафедри українознавства, к.
політ.н., доцент

УКРАЇНСЬКА МОВА В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Українці становлять націю із своєю територією (Україна), економікою, менталітетом. Як бачимо, територія є важливою—мовою і психічним складом ознакою нації. Основна частина українців живе в Україні, де становить понад 75 % населення. Крім того, значна частина українців мешкає за межами України – близько 3,5 млн. (Білорусії, Росії, Киргизстані, Молдові, Чехії, Польщі, Румунії, Словаччині, Аргентині, Канаді, Австралії, Бразилії. Більшість українців в Україні й за її межами володіє українською мовою,

значна їх частина є білінгами, тобто знають рідну мову і мову держави, у якій проживають.

Українська мова належить до групи слов'янських мов, які поєднуються спільнослов'янської мовної єдності, а також спільністю—спільністю джерела значної частини словникового складу й граматичної будови. Звичайно слов'янські мови поділяють на три групи: східнослов'янська група (українська, російська, білоруська мови), західнослов'янська (польська, чеська, словацька, верхньо- і нижньолужицька, або сорбська, словінський і кашубський діалекти на території Польщі) і південнослов'янська (болгарська, македонська, сербська, хорватська, словенська мови). Цей поділ ґрунтується переважно на мовних особливостях, однак подекуди (зокрема при характеристиці східнослов'янських мов) власне мовні засади підміняються культурно-історичними.

Українська мова належить до східнослов'янської групи за рядом фонетичних і морфологічних рис. Крім структурних особливостей, східнослов'янські мови об'єднує те, що вони протягом кількох століть мали спільну книжну мову, основою якої була староцерковнослов'янська, яка на різних територіях поступово насичувалася живомовними елементами, властивими різним етносам. Поступово на ґрунті одного джерела книжної мови виробилися різні територіальні варіанти, які стали основою староукраїнської, староросійської й старобілоруської книжних мов.

Наприкінці XVIII ст. виникає нова українська літературна мова на народній основі. У виробленні цієї мови велику роль відіграли письменники Полтавщини й Слобожанщини – І. Котляревський, Г. Квітка-Основ'яненко, П. Гулак-Артемовський, харківські поети-романтики (І. Срезневський, А. Метлинський, М. Петренко, Л. Боровиковський, М. Костомаров та ін.). У цей процес уключаються письменники, що репрезентували північний регіон поширення української мови - М. Забіла, Є. Гребінка. Нарешті, всередині XIX ст. розквітає творчість Т.Г. Шевченка, якого по праву вважають основоположником української літературної мови.

Отже, нова українська літературна мова склалася на основі діалекту, який був порівняно однотайним на великих просторах на схід і на захід від Дніпра. Ця мова була близька і зрозуміла українцям усієї України і була сприйнята як своя, рідна.

Сучасні слов'янські мови мають так багато спільних рис, особливо в лексичному і граматичному ладі, що це дає підстави вважати, що мовна єдність слов'ян розпалася порівняно пізно. Розселення слов'ян відбувалося з їх «прабатьківщини», якою більшість дослідників вважає українське і польське Полісся і суміжну з ним лісостепову смугу в Середньому Подніпров'ї. «Велике переселення народів» III-IV ст. (спочатку гуни, потім готи) захопило своїм рухом і значні шари слов'янства, яке розселялося на захід аж до у-Ельби, південний захід до Егейського моря, схід (до Дону) і північний схід верхів'я Волги й Оки.

Літературна мова – загальнонародна форма мови, що відзначається єдиними нормами на всьому обширі, де вона функціонує. Літературна норма – це сукупність правил вимови, слововживання, словотворення, словозміни, правопису. Норми літературної мови виробляються на ґрунті живої мови, за найбільш уживаними зразками і кодифікуються, узаконюються правилами.

Норми сучасної української літературної мови вироблялися протягом XIX-XX століть творчістю кількох поколінь письменників і вчених-філологів, які орієнтувалися на мову українського населення на великих обширах обабіч Дніпра.

Українська літературна мова має дві форми виявлення: усну і писемну. Усна мова є первісною за походженням, тому вона завжди була основною, а до появи писемності єдиною. Писемна мова це система знаків для передачі мови на письмі. Писемна форма має важливе значення в суспільстві, оскільки дозволяє передавати інформацію, знання не тільки в безпосередньому контакті співрозмовників, а і на великій відстані в просторі й часі.

Територіальні діалекти – варіанти живої української мови, які функціонують на певній території. Основа їх системи, спільна з іншими

діалектами й літературною мовою, дозволяє розглядати їх як частину саме української мови. Поруч із цим діалекти містять окремі відмінності, які відрізняють їх один від одного.

Наріччя – це велика група діалектів, які поєднуються спільними суттєвими мовними рисами. Північне наріччя поширене в колишніх землях древлян і сіверян (Житомирська, Чернігівська, північні частини Київської та Волинської областей). Південно-західне наріччя (Чернівецька, Закарпатська, Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська обл., південна частина Волинської) історично асоціюється з землями волинян, галичан, уличів та тиверців. Південно-східне наріччя охоплює найбільшу територію по обидва боки Дніпра в центральній, східній, південній частинах України. Історично воно пов'язане з територією полян. Пізніше відбулося розселення українців на схід до Дону, в кінці XVIII ст. на Кубань, на південь до Чорного моря. На цій великій території відбувалося змішування мови представників різних діалектів і виробилася досить однорідна (з невеликими відмінностями) мова, яка й репрезентується в літературній мові.

Основу української літературної мови становить південно-східне наріччя. Однак діалектна основа була значно ширша, бо у виробленні норм сучасної української літературної мови й створенні сучасної української літератури, у пробудженні національної самосвідомості важливу роль відіграли не тільки І. Котляревський і Т. Шевченко, а й видатний письменник, драматург, фундатор нового українського театру й української журналістики Г. Квітка-Основ'яненко.

Сучасний етап розвитку України позначений пильною увагою до проблем, пов'язаних із державною мовою та мовною політикою. Політики та правники намагаються узагальнити міжнародний досвід мовного законодавства та мовного будівництва в різних країнах світу, що можуть слугувати більшою або меншою мірою зразком для України. Завдяки цьому встановлено, що за своїм мовним законодавством Україна належить до найпоширенішого зразка, а саме до того, де мовою державного життя

законодавчо закріплено мову корінної національності, яка переважає кількісно і яка зробила найбільший внесок у становлення своєї держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К. : Просвіта, 1997. – 48 с.
2. Пономарів О. Культура слова : Мовностилістичні поради : навч. посіб. / О. Пономарів. – К. : Либідь, 1999. – 240 с.
3. Редін П. О. Практичний курс української мови : навч. посіб. / П. О. Редін. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2013. – 200 с.
4. “Словники України” on-line: Словозміна. Синонімія. Фразеологія. – <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>.
5. Великий тлумачний словник української мови. – <http://www.slovnyk.net/>.
6. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Вища шк., 1985. – 360 с.
7. Єрмоленко С. Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.

Устинов Сергій, курсант

1 курсу факультету № 2

*Одеського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Тарасенко Лідія Борисівна

*к.і.н., доцент, професор кафедри
теорії та історії держави і права
Одеського державного університету
внутрішніх справ*

РАДЯНСЬКА УКРАЇНІЗАЦІЯ 20-30-Х РР. XX СТ.

На початку 20-х рр. XX ст. з метою закріплення влади, більшовики взяли за реалізацію програми коренізації. Більшовики змушені були піти на проведення цієї політики, оскільки прагнули забезпечити собі підтримку всього населення України.

У квітні 1923 р. XII з'їзд РКП(б) оголосив коренізацію офіційним курсом партії в національному питанні. У тому ж місяці VII конференція КП(б)У заявила про політику українізації, що українські ЦВК і Раднарком відразу ж оформили відповідними декретами. Початком українізації можна

вважати вихід декретів Раднаркому УСРР від 27 липня 1923 р. «Про заходи в справі українізації шкільно-виховних і культурно-освітніх установ» та від 1 серпня 1923 р. «Про заходи забезпечення рівноправності мов і про допомогу розвитку української мови».

Це знаменувало практичний початок політики «коренізації», яка в Україні отримала назву «українізації» і сприяла ліквідації неписьменності, особливо в сільській місцевості, та запровадженню української мови в державних органах. Було прийнято рішення про українізацію державних структур і підприємств, яку планувалося закінчити до 1 січня 1926 року.

Українізація полягала в дерусифікації політичного і громадського життя, українська мова стала мовою публічних виступів, державного і партійного діловодства, зовнішніх проявів влади – написів, вивісок, печаток. Передбачалося обов'язкове вживання української мови в установах, особливо в контактах із сільським населенням, переведення судочинства на українську мову, зміцнення позицій української школи, культури, науки. Українська мова стала мовою початкової, середньої і вищої школи, театрів, кіно, концертів, інших видовищ, періодичної преси, книжок, зокрема наукових, та підручників і т. д. Коротко кажучи, це мала бути ліквідація попередньої русифікаторської політики та її наслідків.

Для службовців, викладачів встановлювався термін (переважно один рік) переходу на українську мову. Діяли державні курси вивчення української мови і культури з випускними іспитами. Вивчити українську мову під загрозою звільнення з роботи були зобов'язані всі робітники і службовці підприємств і установ: «...на службу можна приймати тільки лиц, владеющих украинским языком, а не владеющих можно принимать только по согласованию с Окружной комиссией по украинизации» [1]. «Подтвердить сотрудникам, что неаккуратное посещение курсов и нежелание изучать украинский язык влечет за собой их увольнение со службы» [2].

У липні 1930 року президія Сталінського окрвиконкому ухвалила рішення «притягати до кримінальної відповідальності керівників організацій,

які формально відносяться до українізації, що не знайшли способів українізувати підлеглих, які порушують чинне законодавство у справі українізації».

В Одесі, де учні-українці становили менше третини, були українізовані всі школи. До речі, саме в Одесі, в липні 1929 р. у виступі з приводу українізації газети «Одесские известия», народний комісар освіти УРСР Микола Скрипник зауважив: «Новоросії немає, навіть не те, що вона знищена, а її зовсім не існує. Я, може єдиний, хто в день українізації «Одесских известий» згадав це слово — «Новоросія». Воно стало чужим для життя, для цілої країни, для всього людства, у тому числі стало чужим навіть для одеської малої буржуазії».

Рушійною силою у справі українізації став Наркомат освіти України, яким у 20-ті рр. керували прибічники національного відродження Г. Гринько, О. Шумський, М. Скрипник.

Отже, 20-ті рр. стали періодом українського національного відродження.

У 1930 р. Чисельність шкіл з українською мовою навчання становила 85%, на українську мову було переведено 75% діловодства державних установ, українською мовою видавалося 90% газет і більше половини книжок і журналів. У 1930 р. в Україні залишалося тільки 3 великі російськомовні газети.

Кількість українців серед службовців державного апарату зросла з 35 до 54% [3].

Українізація сприяла залученню до радянського культурного будівництва української інтелігенції. З еміграції повернулися деякі відомі діячі української науки, зокрема М.С.Грушевський.

Відбувався бурхливий розвиток української культури: в республіці видавалося понад 20 літературно-художніх альманахів і збірників, 55 журналів, виникли багаточисельні літературно-художні об'єднання, працювало 45 професійних театрів і т.д. Література і мистецтво досягли

значних успіхів завдяки таким діячам, як М.Хвильовий, М.Зеров, Г.Косинка, М.Рильський, В.Яловий, В.Сосюра, Л.Курбас, О.Довженко, Г.Верьовка і багатьом інших.

Хоча політикою українізації формально і фактично мало керувати політбюро ЦК КП(б)У, виконання всіх заходів доручили Всеукраїнській центральній комісії українізації при Раднаркомі УРСР. Практично ж українізацію переклали на плечі Наркомату освіти, який перетворився в суперміністерство, але, як згодом виявилось, його сил забракло, щоб охопити всі сторони життя, домогтися суворого виконання вказівок. Кадровий кістяк українізації склали так звані національні комуністи. Це середовище формувалося самостійницькою течією, яка існувала всередині КП(б)У ще за часів революції, та колишніми українськими лівими есерами та лівими соціал-демократами — боротьбістами та укапістами, що влилися в більшовицьку партію відповідно в 1920 і 1925 рр. До них належали М.Скрипник, В.Блакитний, Г.Гринько, А.Хвиля, О.Шумський, П.Любченко, М.Яворський. До націонал-комуністів у ролі кадрів українізації без вагань приєдналася українська інтелігенція, значна частина якої брала участь у національно-визвольних змаганнях 1917—1921 рр. і тепер прагнула компенсувати свою поразку в революції активною культурницькою діяльністю. Окрему групу становили українські реємігранти, зокрема М.Грушевський і один з керівників другого Зимового походу 1921 р. Ю.Тютюнник, та галицькі українці, які також повірили в серйозність курсу на українізацію.

Українізація почала виходити за дозволені центром рамки; вона охопила все суспільно-культурне життя республіки; зростав прошарок української інтелігенції, якій режим Сталіна не довіряв і бачив у ній ідейного конкурента партії. Українізація сприяла зростанню національної свідомості українців, стимулювала націонал-комуністичні настрої. Прибічники національного комунізму вважали, що не можна нав'язувати всім народам російський шлях до комунізму, що кожен народ, у т.ч. й український,

повинен іти до комунізму власним шляхом, пристосовуючи його до специфічних національних умов. Основними ідеологами українського національного комунізму були письменник М.Хвильовий, нарком освіти з 1924 по 1926 рр. Шумський, економіст М.Волобуєв.

Микола Хвильовий звертався до українських письменників із закликом виявити національну свідомість, самобутність, не копіювати культурні надбання інших народів, зокрема російського.

Олександр Шумський доводив необхідність прискорення темпів українізації, наполягав на відкликанні з України генерального секретаря ЦК КП(б)У Л.Кагановича, який гальмував процес українізації.

Михайло Волобуєв переконував, що економіка України повинна становити єдиний народногосподарський комплекс, який може інтегруватися у світову економіку без посередництва Росії.

«Хвильовизм», «шумськізм» і «волобуєвщина» були оголошені проявом «буржуазного націоналізму», небезпечним «націоналістичним ухилом»[4].

З кінця 20-х рр. політика українізації поступово згортається московським керівництвом.

У наступні роки, зокрема починаючи з 1930, в партійних колах посилюється активне протистояння українізації. У 1932—1933 роках українізація була згорнута. У 1933 р. Сталін назвав місцевий націоналізм основною загрозою для єдності Радянського Союзу. Це означало кінець українізації. Радянська влада повертається до політики зросійщення, активних учасників українізації було репресовано.

Давши ілюзорне відчуття підтримки української мови та культури, уже в 30-х більшовики взялися тотально нищити все, що хоч якось виходило за рамки їхньої ідеології. За влучним висловом Мирослава Мариновича, «Росія дала підрости новому поколінню, новій спроможності українців бути собою, а потім це все стесала під корінь, щоб на десятки років забезпечити собі спокій».

Література

- 1.Держархів Луганської області. Ф. Р-401. Оп.1. Спр.82.
- 2.Держархів Луганської області. Ф. Р-401. Оп. 1. Спр. 72.
- 3.Українізація 1920-х років: винахід більшовиків чи джин із пляшки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://tyzhden.ua/History/217711>. Назва з екрану.
- 4.Політика українізації. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://pidruchniki.com/1533071644773/istoriya/politika_ukrayinizatsiyi. Назва з екрану.

Фархадов Руслан,
курсант 1-го курсу, 103 взводу, факультету №2, ОДУВС.
Науковий керівник: **Ситько О.М.,**
завідувач кафедри українознавства, к. філол. н., доцент

РУХ ШІСТДЕСЯТНИКІВ ТА ДИСИДЕНТІВ В УКРАЇНІ

У середині ХХ століття на території України, яка на той час входила до складу СРСР, розпочався новий етап підняття свідомості українського народу. Після жорстоких сталінських репресій, які були спрямовані на знищення української інтелігенції та асиміляцію українського народу з російським, народний дух ослаб, і здавалося, що вже не знайдуться ті люди, які б змогли підняти цей ослаблений дух. У 1953 році тирана Йосифа Сталіна не стало. До влади прийшов Микита Хрущов, який почав етап “десталінізації”. Насправді це було лише маскування для справжньої діяльності Хрущова. Після того, як режим ослаб, почала прокидатися опозиція. Такою опозицією на території України був рух шістдесятників. «Свідомість цього покоління зазнала меншого впливу радянської ідеології з усіма її викривленнями. Воно стало свідком падіння культу особи Сталіна. У системі цінностей цього покоління з'явилися несподівані для радянського морального кодексу індивідуалізм, культ свободи самовираження, скептицизм, гуманізм без сурогатних домішок класового підходу,

космополітичність культурних смаків. Воно уособлювало собою суспільно-культурне явище, течію, духовний феномен — шістдесятників. Цей термін активно вживався вже на початку 60-х рр.»[1].

Найважливішим моментом у формуванні світогляду шістдесятників був вплив гуманістичної західної культури. Різними стежками, здебільшого через переклади, «до України потрапляли твори Е.Хемінгуея, А.Камю, А.Сент-Екзюпері, Ф.Кафки та ін. Одкровенням стало італійське кіно епохи неореалізму. Художники заново відкривали імпресіоністів, Ван-Гога, Модільяні, мексиканський монументальний живопис і скульптуру. Надбання західної культури сприяли підвищенню статусу загальнолюдських цінностей, модернізації свідомості молодшого покоління інтелігенції, посіяли відразу до „соціалістичного реалізму”. Закономірним наслідком цих зрушень було відродження інтересу до власної культури, її багатств. Врешті-решт з’явилася потреба визначити свою культуру не в тіні “старшого брата” а в контексті загальносвітової культури.”[1]

Усі ми знаємо, що за часів Сталіна була жорстка цензура, за яку відправляли до таборів та навіть розстрілювали. За правління Хрущова цензура пом’якшала. Багато культурних та політичних діячів уже змогли відкрито писати твори та критикувати владу. Спочатку вони не торкалися політики, їхня діяльність була направлена на культуру. Діячі культури прагнули щоб влада зняла повністю цензуру і дозволила друкувати та писати вірші рідною українською мовою. Своєю діяльністю вони хотіли змінити суспільство на краще та пробудити свідомість, яка вже спить в більшості народу, починаючи з 40-х років XX століття. Опозиціонери, побачивши реформи Хрущова, повністю підтримували їх та не були проти влади, а виступали проти тих консервативних сил, які заважали просуватися цим реформам далі. Загалом рух шістдесятників з’явився на початку 60-х років XX століття. Вони почали піднімати людей та відкрито казати про гноблення нації. Вони хотіли показати всьому народу закриті сторінки української історії. Для цього створювали спеціальні клуби. Найвідоміший клуб

“Сучасник” був створений за ініціативою ЦК ЛКСМУ і знаходився в Києві. Його члени проводили різні літературні вечори, мистецькі виставки та театральні постановки. У клубі виступали такі відомі діячі української культури, як Іван Драч, Василь Симоненко, Ліна Костенко, історики Олена Апанович та Михайло Брайчевський. Першою масовою акцією клубу став вечір, організований Лесем Танюком до 75-річчя Леся Курбаса, який відбувся 14 травня 1962 року в Жовтневому палаці у Києві. Такі клуби також виникали і в інших великих містах УРСР. На жаль діяльність клубів шістдесятників зустріла агресивний опір збоку радянської влади, якій не подобалась така занадто активна діяльність руху, що міг би призвести, на їхню думку, до бунту.

Багато шістдесятників не змирилися з діяльністю влади та вступили в активну боротьбу, направлену вже не проти окремих чиновників, а проти самої центральної влади в країні. Таких діячів назвали дисидентами. Започаткувала рух дисидентів Українська робітничо-селянська спілка на чолі з Левком Лук’яненком. Ця спілка діяла на території України в 1959-1961 роках. Головною метою члени спілки вважали здобуття незалежності України від СРСР шляхом виходу з його складу відповідно до статей Конституції СРСР. Звісно така діяльність призвела до арешту лідерів та членів цієї спілки. Новим активним етапом боротьби дисидентів, став період 70-х років ХХ століття. У цей період утиски культурної та політичної інтелігенції збільшилися.

За часів правління Брежнєва з’явився новий культ особи. Його політика передбачала побудову так званого “нового комунізму”. Своїми діями він припинив політику “десталінізації”, чим і викликав протест у шістдесятників. Для того щоб придушити протест, влада почала масові арешти учасників руху, які проводилися у серпні й вересні 1965 року.

Найвідоміший виступ дисидентів проти влади стався у київському кінотеатрі “Україна” під час прем’єри фільму Сергія Параджанова “Тіні забутих предків”. Після того, як закінчився перегляд фільму, Іван Дзюба

звернувся до залу з промовою про таємні арешти української інтелігенції. Промову Дзюби підтримав відомий поет дисидент Василь Стус, викрикнувши: “Хто проти тиранії – встаньте”. Ця подія миттєво поширилася за кордоном, адже це був перший відкритий колективний протест проти влади.

Основною зброєю проти влади для дисидентів став самвидав. Самвидав - це підпільне поширення забороненої літератури на території СРСР. Найбільш відомим самвидавом тих часів став памфлет Івана Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація?”. Безпосереднім поштовхом для написання цієї славнозвісної наукової праці стали проведені 1965 року в Україні арешти творчої молоді. “Робота була оголошена антирадянською, автора виключили із Спілки письменників, і він теж опинився за ґратами. Починаючи з 1968 р., монографія багато разів виходила за кордоном українською, російською, англійською, французькою, італійською, китайською мовами. У Радянському Союзі як політичне звинувачення висувалася проти кожного, хто читав її чи бодай тримав у руках, якщо це ставало відомо КДБ. В Україні, проголошеній незалежною державою, ця наукова робота окремою книжкою виходить вперше. На жаль, багато порушених у ній проблем залишаються актуальними й нині.”[2]

У 1972 році починаються чистки у інститутах АН УРСР та в інших установах і організаціях. Арешти 1972 та 1973 року значно ослабили опозицію. У травні 1976 року відомий радянський академік та опозиціонер Андрій Сахаров скликав прес-конференцію для зарубіжних журналістів, яка відбулася в Москві. На цій конференції оголосили про створення Групи сприяння виконанню Гельсінських угод. Дисиденти, які увійшли до цієї групи повинні були слідкувати за тим, як уряд СРСР дотримується вимог Гельсінської угоди. Після створення цієї групи, на території України створили Українську гельсінську групу у листопаді 1976 р. Засновниками українського осередку групи були письменники М. Руденко і О.Бердник, колишні політв'язні І. Кандиба та Л. Лук'яненко, генерал-майор П.

Григоренко та вчитель О. Тихий. Засновники цієї групи, мали намір робити все прозоро та на легальних засадах, тому і вказували в оголошенні про створення УГГ свої справжні адреса та прізвища. Звісно через деякий час влада дісталась до засновників УГГ та заарештувала їх. Особливо тяжка доля спіткала Левка Лук'яненка. Він був засуджений як “особливо небезпечний рецидивіст” на 10 років перебування за ґратами і п'ять років заслання. Вся інформація про арешти не оголошувалася радянською владою.[3]

Отже висновок можна зробити такий: опозиційні рухи того періоду відіграли важливу роль для подальшого розвитку та підйому української культури. Це люди, які не побоялися висказати своє ставлення до радянської антиукраїнської політики, дивлячись у самі очі диктаторській владі. Вони вільно писали українською мовою, доносячи до народу правду, яку радянська влада приховувала багато років. Ці видатні люди пережили багато тортур та знущань, але в майбутньому їхня праця не залишилася без уваги. Саме ці відомі поети, письменники, вчителі, військові, політичні діячі закладуть фундамент для існування України як незалежної та демократичної держави. Згодом вони будуть творити у вільній країні, де вже нічого їм не буде перешкоджати.

Література:

1. Борисенко В.Й. Курс української історії: З найдавніших часів до XX століття: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1996. – 616с. // URL: <https://history.vn.ua/article1/0stmo.html>.
2. Дзюба І. М. Інтернаціоналізм чи русифікація? — К. : Видавничий дім "КМАcademia", 1998, — 276 с. //URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://incognita.day.kiev.ua/ivan-dzyuba.-internaczionalizm-chi-rusifikacziya.html>
3. Історія України: комплексне видання / В.С. Власов, С.В. Кульчицький. – Київ : Літера ЛТД, 2017. – С. 291.

Харченко Владлен, курсант
1 курсу факультету № 2
Одеського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Тарасенко Лідія Борисівна

ВАЛУЄВСЬКИЙ ЦИРКУЛЯР ЯК ОДИН ІЗ ВИЯВІВ ШОВІНІСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОГО САМОДЕРЖАВСТВА

30 липня 1863 року міністр внутрішніх справ Російської імперії Петро Валуєв наказав припинити друк освітньої, духовної та наукової літератури українською мовою. Мотивом до видання циркуляру став страх царської влади, що публікації книг українською мовою стимулюють зростання сепаратистських, пропольських та антицарських настроїв.

Міністр звертав увагу чиновників цензурного відомства на масове видання українською мовою підручників та книг для народу і пояснював це суто політичними мотивами, оскільки, на його переконання, «ніякої окремої малоросійської мови не було, немає і бути не може». Валуєв наголошував, що тим, хто вважає українську мову зрозумілішою для народу, ніж російська, «більшість самих малоросів закидають сепаратистські задуми, ворожі Росії та погибельні для Малоросії» [1]. Особливо небезпечним міністру видавалося те, що прагнення українських інтелігентів дати своєму народові освіту рідною мовою збігалось з польськими політичними домаганнями.

Відтак, циркуляр приписував цензорам дозволяти до друку українською мовою тільки художні твори. Натомість видання українською мовою релігійної, шкільної та іншої призначеної для народу літератури мало бути призупинено до ухвалення окремого урядового рішення.

Валуєвський циркуляр був схвалений імператором Олександром Другим та розісланий для виконання Київському, Віленському, Ризькому, Одеському і Петербурзькому цензурним комітетам, а також окремим цензорам у Казані та Дерпті (нині Тарту). Відтоді цензори часто забороняли видання будь-яких українських книг, так що вже через 8 років, за висловом

історика Миколи Костомарова, українська література в кордонах Російської імперії фактично припинила своє існування.

На доповнення до Валуєвського циркуляру 30 травня 1876 року Олександр Другий підписав Емський указ, яким заборонив видавати і ввозити з-за кордону українські книги, влаштовувати театральні вистави і викладати у школах українською мовою та навіть друкувати україномовні тексти до нот. Ні Валуєвський циркуляр, ані Емський указ формально ніколи не були скасовані.

Гальмівний ефект Валуєвського циркуляру для українців був відчутним. Якщо в 1860—1863 рр. друком з'явилося 114 назв книжок українською мовою, то у 1864—1869 рр. це число зменшилося до 24 назв. Перестали діяти недільні школи, послабилася праця в громадах, частина членів яких була заарештована й заслана, як, наприклад, О. Кониський та П. Чубинський, в північні губернії Росії, а частина під впливом публічних обвинувачень українофілів у сепаратизмі та поліційних утисків відійшла від громадської роботи [2].

Валуєвський циркуляр, який не просто зберіг свою силу протягом довгого часу, але й фактично визначив підхід владних структур до українського питання до кінця століття й набув свого розвитку в Емському указі 1876 р., мав дуже негативні наслідки для російсько-українських взаємин. Він сприяв відтоку українських активістів із Російської імперії в Галичину, що вплинуло на підсумок боротьби проросійської й антиросійської орієнтацій у середовищі галицьких русинів і невдовзі перетворило Галичину в український культурний П'ємонт. Нарешті, влада на свій кшталт підтримала зусилля українських націоналістів у справі переведення мовного питання зі сфери прагматики в сферу символічних цінностей. Дослідники вважають, що орієнтація влади на «французьку» модель тотальної асиміляції українців не виправдала себе, тому як вимушений заборонний захід виник Валуєвський циркуляр, який може слугувати своєрідним символом недостатньо продуманої, непослідовної й суперечливої політики.

Найвідоміша фраза валуєвського листа — «никакого особенного малороссийского языка не было, нет и быть не может» — цитувалася в українській публіцистиці безліч разів. Цікаво, однак, що в тексті це начебто не слова самого Валуєва. Він, як і Новицький, знову-таки посилається на думку «большинства малороссиян»! А сам — тільки приєднується до цієї думки, вважаючи її «весьма основательной», а по суті — аксіоматичною...

Намір П.Валуєва дійти спільної згоди стосовно доцільності чи недоцільності видання книг українською мовою для народу, зрештою, зайшов у глухий кут. За бюрократичною російською традицією «совокупное обсуждение» дуже затяглося. Обер-прокурор Святійшого Синоду роздумував цілих півтора року! Можливо, тому, що сама проблема здалася йому не більше як «причудливой литературной затеей», хоча й із небезпечним політичним підтекстом.

Проте вирішальним чинником, який зумовив такий, а не інший фінал історії з секретним Валуєвським циркуляром, виявилася особлива думка міністра народної освіти О.Головніна. Забороняти видання можна за «мысли, в них изложенные, а не за язык, на котором написаны», — вважав Головнін. До того ж, заборони завжди викликають гнів і обурення в тих, чиї національні почуття зачіпаються, — отже, чи доцільно урядові запускати «бумеранг» [3]?

Наштовхнувшись на факт «разномыслия», П.Валуєв доповів по інстанції, що «означенный вопрос подлежит дальнейшему обсуждению в законодательном порядке». Справу відклали в «довгий ящик»... Утім, свою лиху місію секретний циркуляр устиг виконати: 1866 року українською мовою не було видано жодної книжки...

У березні 1905 р. Російська академія наук надіслала урядові доповідь, де стверджувалося, що українська мова є самостійною слов'янською мовою, і рекомендувалося відмінити антиукраїнські акти 1863 і 1876 рр. (Валуєвський циркуляр 1863 р. і Емський указ 1876 р.).

Таким чином, Валуєвський циркуляр вважається одним із яскравих виявів шовіністичної політики російського самодержавства, спрямованої на посилення національного, духовного і політичного гноблення українського народу.

Список використаної літератури

1. Валуєвський циркуляр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/>
2. Валуєвський циркуляр 1863 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://histpol.narod.ru/government/sud_organ/sud-001.htm
3. Валуєвський циркуляр та Емський указ 1876 р. та їх наслідки на розвиток української культури. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://sites.google.com/site/dryzhuk911/home/50-valuievskij-cirkular-ta-emskij-ukaz-1876-r-ta-ieh-naslidki-na-rozvitok-ukraienskoie-kulturi>

Химчак Анастасія Леонідівна
курсант 104 взводу ОДУВС
Науковий керівник: проф. кафедри
українознавства, к.п.н., доцент
Тягнирядно Євгенія Василівна,

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МОВИ ПРАВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

Підґрунтям сучасного демократичного суспільства є відкритість, прозорість та ефективність правопорядку. Ці характеристики істотно залежать від мови, якою послуговується сфера права. Вступ України до світового співтовариства, визнання її рівноправним партнером інших суверенних держав вимагають кардинального реформування всіх сфер правотворчої та правозастосовної діяльності, наукових досліджень, оновлення підходів до викладання правових дисциплін. У кожній із цих сфер чільне місце посідає технологія комунікації, що передбачає ґрунтовне вивчення мови права юристами. Точність юридичних формулювань, їх адекватне мовне втілення, правильне й однозначне вживання правової термінології визначають ефективність законодавства, сприяючи повноцінному захисту прав окремих громадян, юридичних осіб, суспільства

й держави. Актуальність дослідження мови права як окремого стильового різновиду української літературної мови зумовлена нагальною потребою в розробленні теоретичних засад законотворення та пов'язана з оновленням системи законодавства України згідно з вимогами світових і європейських правових стандартів. Наукові дослідження останніх десятиліть означені активізацією інтересу мовознавців до вивчення мови права. Здебільшого увагу акцентують на автентичності пропонованих термінів, стилістиці, лексикографії, мовній судово-криміналістичній експертизі тощо. Безперечно, лінгвістика права є цінною як у теоретичному, так і в практично-прикладному аспектах.

Теоретичним підґрунтям для дослідження становлення та розвитку мови права в сучасній українській літературній мові стали праці низки відомих науковців: Н. В. Артикуци, С. П. Кравченка, Ю. Ф. Прадіда, Б. Р. Стецюка, З. А. Тростюка та ін. Серед зарубіжних досліджень заслуговують на увагу наукові розвідки Е. О. Булигіна, Р. В. Дворкіна, А. В. Герлоха, В. Т. Кнаппа, Н. К. Лумана, А. Н. Нашиц, Б. О. Спасова, Х. М. Перельмана та ін. З огляду на результати наукових пошуків зазначених учених, статтю присвячено висвітленню аспектів розвитку й становлення мови права як стильового різновиду української літературної мови. Про актуальність обраної теми свідчить брак сучасних досліджень у цьому напрямі. Мова – найважливіший засіб спілкування. Вона безпосередньо пов'язана з мисленням і не може без нього існувати. Мова та мислення мають винятково суспільний характер не лише за своєю сутністю, а й за функціональним наповненням. Завдяки мисленню люди пізнають світ, закони розвитку природи й суспільства. Пізнавальна діяльність людини та її мислення можливі лише на основі мовного матеріалу (слів і речень). Кожен аспект діяльності зумовлений думкою та її носієм. Лише завдяки мові все здобуте попередніми поколіннями не зникає безслідно, а стає фундаментом для подальшого розвитку людства .

Світовий досвід засвідчує, що підґрунтям духовного єднання людей у певну спільноту є, передусім, мова. До найважливіших функцій мови належать такі: інтегративна (єднає людей, формує в них відчуття групової приналежності, а отже, сприяє становленню суспільства), організаційна (є засобом планування, мобілізації зусиль), регулювальна (забезпечує здатність підтримувати й відтворювати високу інтенсивність внутрішніх зв'язків, за допомогою яких поширюється накопичений суспільством інтелектуальний і моральний досвід). Ці функції мова найуспішніше виконує лише тоді, коли відповідає менталітету носіїв. Українській літературній мові як формі загальнонародної національної мови притаманні сталі норми, тобто сукупність загальноприйнятих правил реалізації мовної системи, закріплених у процесі суспільної комунікації. Виокремлюють такі мовні норми: орфоепічні (регулюють правильну вимову звуків, наголошення слів), лексичні (встановлюють правила слововживання), синтаксичні (передбачають усталену побудову словосполучень, речень), стилістичні (визначають уживання мовних засобів відповідно до стилю мовлення), орфографічні (охоплюють правила написання слів та їхніх частин), пунктуаційні (регулюють використання розділових знаків).

У процесі розвитку літературної мови кількість і якість мовних варіантів, які підлягають нормуванню, змінюються. Мовні норми систематизовано та зафіксовано в правописі, словниках, довідниках, підручниках і посібниках з української мови. Культура письмового й усного мовлення полягає в досконалому володінні мовними нормами, обов'язковому їх дотриманні. Використовуючи мову в повсякденному житті, люди залежно від потреб послуговуються різними мовними засобами. Залежно від змісту й мети висловлювання, а також індивідуальної манери та вподобань, процес мовлення передбачає певний добір і комбінування найдоцільніших для конкретної мовної ситуації варіантів слів, форм, словосполучень, конструкцій речень. Саме тому тексти (художній твір, наукова стаття, протокол, газетний репортаж), написані однією мовою, різняться набором

мовних засобів й особливостями мовного оформлення. Таке розрізнення називається стилістичною диференціацією мови .

Мова як інструмент здобуття знань, який допомагає людині жити, має важливе значення, оскільки нею послуговуються не лише у сфері духовної культури, а й у виробництві, соціальних відносинах, що дає змогу усвідомлювати її як елемент соціальної сфери. До розгляду питання функціонування мови нині застосовують оновлений підхід. Так, основними критеріями професійності є фахові знання, зокрема достатній рівень володіння професійною термінологією. Науково-технічний прогрес, зокрема комп'ютеризація всіх галузей науки й техніки, реформування соціально-економічної та політичної систем в Україні насичують мову сучасними поняттями, термінами, зумовлюють динаміку творення питомо українських слів і запозичення іншомовних, здебільшого англійських. Зростання рівня фахових знань представників різних професій стимулює посилення вимог до мови. У зв'язку з поширенням використання української мови на підприємствах та в установах помітно збагачується словник професійної термінології новою науково-технічною, соціально-політичною лексикою. Володіння мовою своєї професії є одним з визначальних компонентів професійної підготовки, адже є запорукою підвищення ефективності праці, допомагає краще орієнтуватися на виробництві та в безпосередніх наукових і ділових контактах. Розглянемо окремі лексичні та морфологічні особливості мови професійного спрямування. Одним із найголовніших лексичних масивів професійної мови є термінологія. Категорії «термін», «термінологія» походять від імені латинського бога меж і кордонів Термінуса. Термін – це слово чи словосполучення, яке вживають для точного позначення поняття в різноманітних галузях знань .

Термінологія є надзвичайно динамічним пластом лексики (90 % нових слів становлять терміни). Згідно зі статистичними даними мовознавців, лише в галузі хімії використовують близько двох мільйонів .Процес творення термінів відбувається завдяки засобам власної мови, запозичення або

конструювання з українських й іншомовних складників. Так, наприклад, від загальновживаних слів стіл, шафа, ваги шляхом додавання прикметників із термінологічним значенням утворюються нові поняття лабораторний стіл, сушильна шафа, аналітичні ваги. Термінам притаманні такі ознаки: системність (кожен термін належить до певної терміносистема, якщо належить до кількох терміносистем, то в кожній з них має інше значення); наявність дефініції (термін не тлумачать, а визначають); відсутність експресивного забарвлення, суб'єктивно-офіційних відтінків значення; стилістична нейтральність. Отже, мова права є професійною мовою, бездоганне володіння якою має забезпечити її безпомилкове вживання у правовій реальності. Це одна з професійних мов, що виникли на підґрунті літературної національної мови (поряд з мовами медицини, техніки, мистецтва тощо). Вона містить низку порівняно самостійних видів: мову законодавства та підзаконних правових актів, мову правозастосовної практики, мову юридичної науки і юридичної освіти, мову юридичної журналістики тощо. Предметна специфіка галузей права визначає додаткові особливості кожної із цих підмов, які, відповідно, також поділяють на декілька видів – мови цивільного, кримінального, міжнародного права тощо, мови відповідних видів судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко В. М. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір : навч. посіб. / В. М. Бойко, Л. Б. Давиденко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 119 с.
2. Конституція України. Офіційний текст. Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина : навч. посіб. / уклад. М. І. Хавронюк. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Київ : А.С.К., 2003. – 384 с.
3. Джочка І. Ф. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Схеми та зразки аналізу : посібник / І. Ф. Джочка. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. – 195 с.
4. Дорошенко С. І. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. / С. І. Дорошенко, А. С. Захарчук, Г. Т. Басенко, Н. О. Лащенко. – Суми : Довкілля, 2007. – 281 с. ISSN 2519-4216. *Ůridiĉnij ĉasopis Naĉional'noĉ akademĉii vnutriřnih sprav*. 2017. № 1 (13) Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ 203

5. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова : навч. посіб. / [С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ та ін.]. – Київ : Літера, 2011. – 560 с.

6. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення : навч. посіб. / М. І. Лісовий. – Вінниця : Нова кн., 2010. – 175 с.

*Цапушел І. студентка 3 курсу
факультету №4 «Право»*

*Шмаленко Ю.І. доцент кафедри
українознавства, к. політ.н., доцент*

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА – МЕТОДИ БОРОТЬБИ ТА ЗАХИСТУ

Інформаційні війни як явище існували в тій чи іншій мірі з давніх часів. Здійснення інформаційних впливів з використанням інформаційної зброї (приховування інформації; подача її частково, у певному ракурсі; перебільшення наслідків) було зафіксовано літописцями на теренах України ще за Київської Русі. Так, загально відомим є факт поїздки княгині Ольги до Константинополя, проте ні візантійські, ні руські джерела не висвітлюють причину та мету подолання такого довгого шляху. Войовничий князь Святослав заздалегідь повідомляв противника про свій похід, проте залишалися таємницею напрям та сили, котрі планувалося задіяти. Це давало можливість навести паніку у стані військ та швидко розгромити противника [1, с. 18].

Інформаційна війна є тотальним явищем, де неможливим є визначення його початку та кінця. Зокрема, на думку С. Расторгуєва, інформаційна війна – це наявність боротьби між державами за допомогою інформаційної зброї, тобто це відкриті та приховані цілеспрямовані інформаційні впливи систем (держав) одна на одну, з метою отримання переваги в матеріальній сфері, де інформаційні впливи – це впливи з допомогою таких засобів, використання яких дозволяє досягати задуманих цілей [4, с. 455- 456].

Р. Чирва стверджує, що головне завдання інформаційних воєн полягає в маніпулюванні масами, дезорієнтації та дезінформації громадян, залякуванні супротивника своєю могутністю [7, с. 9]. Якщо розглядати нові

інформаційні технології, як зброю, то ми приходимо до висновку, що вони здатні обернутися для людства катастрофою, адже в якості інструмента політики інформаційна війна означає панування одного суспільства шляхом обдурення народу іншої країни.

Серед найбільш яскравих прикладів таких війн, зокрема зі сторони Росії, то серед них слід відзначити нав'язування ідей федералізації, надання російській мові статусу другої державної. В різні часи змінювався перелік провідних тем, таких як проблеми Чорноморського флоту, проблематика паливно-енергетичного комплексу, проблеми Криму і кримських татар, а також діяльність екстремістських політичних організацій таких як УНА-УНСО [6]. Вперше Україну перемогли в даній війні, коли поширювали та спотворювали інформацію про те, що Україна не здатна утримувати й обслуговувати ядерну зброю, внаслідок чого Україна добровільно позбулася ядерного статусу, втративши свій вплив на міжнародній арені.

І дійсно видно, що Росія не шкодує фінанси на інформаційну війну, подає інформацію, що держава розвалюється, що Україною керують радикали, фашисти, бандерівці, нацисти, хунта, які чинять масовий безлад, вандалізм, найстрашніше – вбивають людей на вулицях, спалюють будинки комуністів, «регіоналів» та російськомовних громадян. Зокрема, канал «Россия 24» подавав відомості про те як більше 140 000 біженців покидали Україну та шукали притулку в Росії, показуючи при цьому картинки з українсько- польського кордону. І хоча Росія перший свій план провалила і Євромайдан переміг, однак це лише розлютило Росію та інформаційна війна набрала шалених обертів, яку Україна поки що програє. Росія влаштовує своїм глядачам повноцінне шоу «про жахіття та беззаконня в Україні, на яке не шкодують великих грошей – захоплюючий сценарій, вишукана акторська гра, відповідна музика, спеціальні ефекти, шокуючий відеоряд [7, с. 8-9]. І.Костюк має рацію, що сьогодні російсько-українська інформаційна війна ведеться відкрито [3, с. 58]. Крім того, дослідниця вказує на те, що в Україні краща ситуація з погляду плюралізму в медіа і доступу громадян до

інформації. У Росії практично не існує широковідомих опозиційних каналів інформації (окрім телеканалу «Дождь», існував також інтернет-портал «Lenta.ru», але зі зміною головного редактора – Галини Тимченко цей ЗМІ втратив рівень довіри серед населення). Поділяємо думку О. Саприкіна, який підкреслює, що інформаційна експансія є технологією набагато місткішою, ніж «інформаційна війна» або «інформаційна атака». Ці терміни можна вважати складовими інформаційної експансії. Інформаційна експансія – система, що склалася в засобах інформації розвинених держав, і методи, використані для пропагандистського забезпечення певних геополітичних цілей [5, с. 40]. Український учений В. Карпенко повідомляє, що можна впевнено стверджувати, що Росія проводить по відношенню до України інформаційну експансію [2]. Науковець впевнений, що українське телебачення та радіо і російське часто одну й ту ж подію висвітлюють по-різному. Він зауважує, що не потрібно дивуватися та обурюватися, адже чужоземний інформатор використовує наш національний простір в інтересах своєї держави [2].

Однією з форм використання інформації є технології створення іміджів. Так, звісно переважають негативні риси іміджу України, а саме: наявність бюрократії, корумпованість, корупційні скандали, відсталий сервіс, конфлікти в газовій сфері тощо; до позитивних слід віднести: орієнтацію України на демократичні зміни, ментальні та поведінкові характеристики суспільства. Останніми в цьому списку – Євромайдан та війна з Росією. П.Шевчук відмічає, що основними напрямками та способами маніпулятивних психоінформаційних технологій РФ відносно України були (та й залишаються надалі): – поступове зниження міжнародного іміджу України з метою послаблення її геополітичного значення; – відповідне дозування та спотворення інформації з метою дестабілізації ситуації в державі та впровадження власної політики «керованого хаосу»; – формування стереотипу меншовартості та вторинності українців, а також відповідне руйнування почуття нації та народу; – домінування російської мови,

культури та традицій для утвердження самоідентифікації при одночасному витісненні української мови та культури [8].

Використана література

1. Гуз А.М. Історія захисту інформації в Україні та провідних країнах світу: Навчальний посібник [Текст] / А.М. Гуз. – К.: КНТ, 2007 – 260 с.
2. Карпенко В. Інформаційний простір як чинник національної безпеки України / В. Карпенко // Українознавство [Текст]: науковий громадсько-політичний культурно-мистецький релігійно-філософський педагогічний журнал. – 2005. – № 3. – С. 182-192.
3. Костюк І.А. Інформаційні війни в контексті революційних подій в Україні [Текст] / Ірина Анатоліївна Костюк // Актуальні проблеми соціальних комунікацій: матеріали студентської наукової конференції, 22 травня 2014 р. – Київ, 2014. – С. 57-60.
4. Расторгуев С.П. Философия информационной войны [Текст] / С.П. Расторгуев. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2003. – 496 с.
5. Саприкін О. Інформаційна експансія, інформаційна війна та інформаційна атака у засобах масової інформації на прикладі Євро-2012 [Текст] / Олександр Саприкін // Вісник Книжкової палати. – 2013. – № 1. – С. 40-43.
6. Цуканова О.В. Інформаційні війни: вплив на суспільство [Електронний ресурс] / О.В. Цуканова. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer34/800.pdf>. – Назва з екрана.
7. Чирва Р. Інформаційна війна – зброя, страшніша за ядерну [Текст] / Раїса Чирва // Профспілкові вісті. – 2014. – № 13. – С. 8-9.
8. Шевчук П. Інформаційно-психологічна війна Росії проти України: як їй протидіяти / П. Шевчук // Демократичне врядування. – 2014. – Вип. 13. – Режим доступу: <http://lvivacademy.com/visnik13/zmist.html>. – Назва з екрана.

Чабаненко Дмитро

курсант 1-го курсу, 101 взводу,
факультету №1, ОДУВС.

Науковий керівник: **Ситько О.М.**,
завідувач кафедри українознавства,
к. філол. н., доцент

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Українська термінологія вже упродовж двох століть привертає до себе наукову увагу. Адже зараз українська мова цілком рівноправна з іншими мовами світу, до того ж є цілком придатною для творення термінів. Інша

справа, що через історичні обставини та політичні спекуляції розвиток української термінології був непослідовним і, часом, далеко не природнім.

Особливістю нашого часу, який межує не лише зі століттями, а й тисячоліттями, є те, що нарешті після багатьох років поневірян та утисків українська мова знову зайняла своє достойне місце в усіх сферах життєдіяльності, і зокрема у науковій галузі. Тож, як писав колись І. Огієнко: “Українська мова здатна бути мовою науки, як і всі інші мови...”

Першим у Київській Русі текстом, пов'язаним з термінологією, був перекладений у Болгарії «Ізборник Святослава» (1073), де є пояснення незрозумілих слів святого Письма і статей Георгія Херобоска «О образѣх», що докладно тлумачить церковнослов'янські назви, головним чином кальки з грецької. Наприклад: «инословие» — алегорія, «прѣвод» — метафора, «поругание» — іронія тощо.

Українське національне відродження та розвиток науки і техніки в XIX-XX ст. викликали потребу створення української термінології, брак якої був спричинений колоніальним становищем України, рядом заборон українського слова. Спроби поставити ширше проблему української термінології почалися з середини XIX ст. М. Левченко писав в «Основі», що наукові терміни треба укладати в дусі народної мови, і подав словничок своїх перекладів кількох десятків інтернаціональних термінів. У відгуку на статтю М. Левченка П. Єфименко додав ще низку термінів. Багато працювали над виписуванням літератури та збиранням народних матеріалів термінологічні гуртки-комісії українських студентських організацій при Київському Політехнічному Інституті та Товариства ім. Квітки-Основ'яненка в Харкові. У 1913р. в Києві відбулася нелегальна нарада представників гуртків, і Українське Наукове Товариство в Києві стало організаційним осередком: всі матеріали — кілька тисяч карток з записами сільсько-господарської, природничої, технічної термінології — гуртки передали УНТК.

За радянських часів, на весні 1933 року, відбувся погром в Інституті Мовознавства, серед головних жертв якого були О. Курило, М. Трохименко, М. Драй-Хмара. Окремий сектор термінології та номенклатури ліквідовано.

З часів незалежності українська термінологія почала розвиватися активно з цілого ряду передусім політичних причин. Але актуалізувалися і власне мовні проблеми термінології.

Сучасна українська термінологія практично не відрізняється від зафіксованої у радянських і теперішніх академічних словниках.

На початку 90-х років минулого століття ніхто не сумнівався, що для утвердження державності треба відроджувати українську мову в усіх сферах суспільного життя. Саме тому, так важливо зайнятися доцільним переглядом термінологічного фонду української мови, випрацювати закони запозичень, відсіяти кальковані слова й загалом зайнятися стандартизацією.

Існує п'ять підходів до упорядкування термінологічного фонду української мови:

1) Формальний. Головним для нього є кількісний показник – видання словника.

2) Етнографічний. Він ґрунтується на ідеї відродження національної термінології.

3) Консервативний. Його прихильники виступають за збереження української науково-технічної термінології.

4) Інтернаціональний. Для нього характерне введення до української науково-технічної термінології великої кількості запозичень із західноєвропейських мов, особливо з англійської.

5) Поміркований. Він передбачає упорядкування української науково-технічної термінології з урахуванням історичних, національних, політичних чинників і вироблення її оптимального варіанту.

Проблема термінологічних запозичень з інших мов виходить за рамки власне мовної проблеми. О. Баранов писав: «У самій англійській мові кількість запозичень становить лише 5 відсотків від загального числа

новотворів, що свідчить про її чистоту і про здатність цієї мови до самозбагачення». Дозволимо собі непогодитись з цим твердженням. По-перше, англomовні країни мають високий ступінь наукового розвитку, так би мовити, рухають технічний прогрес, багато явищ виникає саме там, тому англійській мові немає резону запозичувати слова, адже першовідкривачі мають право давати імена. По-друге, в сучасному світі англійська мова має статус міжнародної наукової мови.

До того ж, сьогодні українська термінологія має можливість поповнюватися запозиченнями і перекладами безпосередньо з тих мов, які для того підходять, а не тільки через російську, як це було в попередні десятиліття.

Серед проблем української термінології можемо виділити такі:

1) Проблема спадщини. Тобто чи варто повертати набуток минулих років, чи виходити з реального вживання тих чи інших термінів. Які терміни є застарілими, які менш вдалимими ніж наступні.

2) Проблема запозичень. Чи доцільно запозичувати терміни з інших мов, чи маємо ми завжди шукати їм питомі відповідники. Запозичення на пряму чи з посередництвом інших мов.

3) Проблема перекладу термінів. Важливо, щоб переклад не перетворювався на сліпу кальку.

4) Словотворча проблема. Питання використання власне українських словотвірних засобів, шукання ідеальних найлаконічніших форм.

5) Правописна проблема. Багато термінів запозичувалися в різні часи і тому опрацьовувались згідно різних правописних систем.

6) Проблема транслітерації.

7) І наостанок проблема культури наукової мови.

Досі йдуть суперечки з приводу деяких державних стандартів, з приводу правопису наукових слів, а також з приводу передачі іншомовних слів українською мовою. На часі постало питання вироблення українського

наукового стилю, який упродовж віків не розвивався рівно і беззастережно, а йшов тернистими шляхами свого утвердження і становлення. Вироблення стилю зніме чимало питань перекладу окремих термінів, бо, пишучи наукову працю, можна оминати деякі неоковиті слова чи фрази, не вживати дієприкметникових форм чи деяких запозичених слів. Згадаймо слова І. Огієнка, який писав: «Виявилось...що наша мова дуже гнучка й зовсім придатна для творення термінологічних назв».

Література:

1. Ліпінська А.В. Науково-технічна термінологія: Навч. посіб. для дистанційного навчання. – К.: Університет «Україна», 2007. – 219 с.
2. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія. – Львів: Кальварія, 1999. – С.13.

Чорна Діана

курсант 1-го курсу, 101 взводу,
факультету №1, ОДУВС.

Науковий керівник: **Ситько О.М.**,
завідувач кафедри українознавства,
к. філол. н., доцент

ТЕРМІНИ ТА ЇХ МІСЦЕ В ДІЛОВОМУ МОВЛЕННІ

Розвиток сучасної економіки, вдосконалення норм адміністративного права, виникнення нових науково-технічних понять – усі ці фактори значною мірою визначають склад словника сучасної мови діловодства, зокрема склад термінології.

Терміни – це слова або словосполучення, які вживаються у досить специфічній (науковій, публіцистичній, діловій та ін.) сфері мовлення і створюються для точного вираження спеціальних понять і предметів. Іншими словами, термін – це слово в особливій функції і саме у зв'язку з цією своєю функцією термін набуває великої точності значення, “чистоти” (він позбавлений образних, експресивних, суб'єктивно-офіційних відтінків значення).

До термінів висуваються такі вимоги:

1. Термін повинен вживатися лише в одній, зафіксованій у словнику формі (діловодство, але не діловедення, справоведення, діловиробництво тощо).

2. Термін повинен вживатися з одним значенням.

3. При користуванні терміном слід суворо дотримуватись правил утворення похідних від нього форм: якщо словник або довідник дає лише певні форми, то “утворювати” ще якісь слова для власного вжитку забороняється, наприклад: *акт*, родовий відмінок *акта* (а не *акту*), множина – *акти*; словосполучення: акт приймання – здавання, акт ревізії, акт ревізії каси; акт звірки розрахунків; акт звірки взаємних розрахунків, акт про надходження неякісних або некомплектних товарів, комерційний акт, оперативно-технічний акт та ін.

4. При укладанні документа службова особа повинна звіритися за словником, якщо певний термін викликає у неї сумніви, і не пускати в обіг слів, утворених кимось на заміщення наявних у словнику загальнолітературних термінів.

5. Причиною таких ускладнень часто буває неоднозначне розуміння якогось терміна тим, хто писав листа, і тим, хто його одержав. Наприклад: слово *вага* вживається у багатьох галузях науки, тому без уточнюючого означення його не слід уживати в документі.

Сьогодні в термінології багатьох галузей наук з'явилося чимало термінів-дублетів, термінів-неологізмів, термінів, які вживає лише певна наукова школа та ін. За необхідності вжити ці терміни у діловому документі слід вибрати той, який для цієї термінології вже кодифікований (закріплений у словнику).

Ускладненість термінології, недоречна пишномовність висловлення – це свідчення невисокої культури людини. Високоінтелектуальна і культурна людина завжди прагне висловитися ясно, чітко, шукає для формування своєї думки найточніших слів і словосполучень, послуговуючись при цьому не

запозиченнями й термінами, а звичайними загальноповживаними словами рідної мови. Тому псевдонаукова мова – це те, чого слід уникати.

Слід зупинитися на питанні щодо застосування професіоналізмів у ділових паперах. Професіоналізми властиві мові певної вузької професійної (рідше – соціальної) групи людей, поставлених в особливі умови життя.

Професіоналізми виникають у двох випадках: коли та чи інша спеціальність або вид занять не має розвиненої термінології (це, наприклад, рибальство, полювання, різні ігри тощо), або як розмовні неофіційні заміники наявних у цій галузі термінів. Друга група професіоналізмів особливо поширена й досить активно поповнюється (наприклад: карданний пристрій – кардан; трансплантація – пересадка тощо). Такі професіоналізми наявні в повсякденному мовленні працівників багатьох підприємств, відомств, установ та ін.

Серед професіоналізмів переважають слова загальної народної мови, вжиті у специфічному значенні або в не узвичаєній для них формі. Так, поза літературною нормою перебуває вживання абстрактних іменників у множині: начальникам відділів треба уточнити свої обсяги, цілий ряд диференціювань та ін. Як відомо, ці абстрактні іменники в загальнолітературній мові форм множини не мають. Таке слововживання збіднює мову й водночас ускладнює сам процес спілкування.

Отже, терміни – це така група слів нашої мови, яка потребує до себе спеціальної уваги, постійного звіряння зі словниками, повсякчасного поновлення в пам'яті значення потрібних для роботи найменувань.

Визначення термінів зафіксовані в державних стандартах, а також у спеціальних довідниках і словниках. При укладанні документа службова особа повинна звіритися за словником, якщо певний термін викликає у неї сумніви, і не пускати в обіг слів, утворених кимось на заміщення наявних у словнику загальнолітературних термінів. Наприклад, є терміни *позаштатний фонд* і *несписочний фонд*, проте дехто, порушуючи норми літературної мови, вживає неправильний вислів *безлюдний фонд*.

Список використаної літератури:

1. Ботвина Н. В. Ділова українська мова (офіційно-діловий та науковий стилі): Навч. посіб. 3-є вид., доп. та перероб. – К.: “АртЕк”, 2001. – 280 с.
2. Ділова українська мова: Навч. посіб./О.Д. Горбул, Л.І. Галузинська, Т.І.Ситнік, С.А. Яременко; За ред. О. Д. Горбула. – К.: Т-во “Знання”, 2001. – 226 с.
3. Зубков Н. Сучасне українське ділове мовлення. – Х.: Торсінг, 2001. – 384с.
4. Паламар Л. М., Кацавець Г. М. Мова ділових паперів: Практ. посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 1994. – 208 с.
5. Словник-довідник з діловодства. – К., 2002.

ЗМІСТ

СОЦІАЛЬНИЙ ПРЕСТИЖ МОВИ

Залужна О.М., доцент кафедри українознавства

5

КОРОТКІ ВІДОМОСТІ З ІСТОРІЇ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ – МАТЕРИНСЬКОЇ МОВИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Ситько О.М., завідувач кафедри українознавства ОДУВС, кандидат філологічних наук, доцент

7

УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ В ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХІХ СТ.

Тарасенко Лідія Борисівна, професор кафедри теорії та історії держави і права ОДУВС, к.іст.н.

12

ФОРМУВАННЯ МОВНОГО ДИСКУРСУ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Тягнирядно Євгенія Василівна, к.п.н., професор кафедри українознавства ОДУВС, доцент

18

ПОШИРЕННЯ МОВИ ВОРОЖНЕЧІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Шмаленко Юлія Іванівна, доцент, кандидат політичних наук, доцент кафедри українознавства

22

**МОВА ПРАВА, ЯК ПІДФУНКЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА
ЗАГАЛЬНОЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ**

Шаповаленко Надія Миколаївна, к.філол.н., доцент кафедри
українознавства, доцент

26

ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ

Шупер Юлія Олександрівна, провідний фахівець відділення навчально-
методичної роботи ОЦППП «Академія поліції»

30

Праці наукових початківців – студентів і курсантів

**«НАЦІЇ ВМИРАЮТЬ НЕ ВІД ІНФАРКТУ. СПОЧАТКУ ЇМ ВІДБИРАЄ
МОВУ» (Л. КОСТЕНКО)**

Алиєв А. К., студент 1 курсу, 1 групи, факультет №4 «Правоохоронна
діяльність»

Науковий керівник: **Шаповаленко Н.М.**, к.філол.н., доцент

33

РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Баранов М., курсант 4 курсу, ф-ту №3

Науковий керівник: **Мітіна О.М.**, завідувач кафедри іноземних мов,
к.філол.н., доцент

36

**АБРЕВІАТУРИ, ЗАГАЛЬНОВЖИВАНІ ТА ВУЗЬКОСПЕЦІАЛЬНІ У
ЮРИДИЧНОМУ ТЕКСТІ**

Безродна А. В., студентка 1 курсу, 4 групи,
факультету №4 "Правоохоронна діяльність"

Науковий керівник: **Шаповаленко Н.М.**, к.філол.н., доцент

40

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Біла Д.О., студентка 1 курсу, 1 групи, факультету № 4
(спеціальність 081 Право)

Науковий керівник: **Залужна О.М.**, доцент кафедри українознавства

42

МОВНА ПОЛІТИКА ТА МОВНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

Бабін М. студент 2 курсу факультету № 4

«Правоохоронна діяльність»

Шмаленко Ю.І. доцент кафедри українознавства,
к. політ.н., доцент

46

**ВАЛУЄВСЬКИЙ ЦИРКУЛЯР ТА ЕМСЬКИЙ УКАЗ ЯК ЗАСОБИ
ВИТІСНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ**

Весельська М. В., студентка 4 курсу, факультету № 4

Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Тарасенко Л. Б. , к.і.н., доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права Одеського державного університету внутрішніх справ	49
ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ <i>Гаврилюк А.В.</i> студентка 1 курсу факультету №4 (спеціальність 081 Право) Науковий керівник: Залужна О.М. , доцент кафедри українознавства	55
МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ Говорова Ганна , курсант I курсу факультету №1 Науковий керівник: Тягнирядно Є.В. , професор кафедри українознавства, к.п.н., доцент	57
ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ <i>Дьоміна Валерія</i> , курсант 1-го курсу, факультету №3 ОДУВС Науковий керівник: Тягнирядно Є.В. , професор кафедри українознавства, к.п.н., доцент	61
РОЛЬ МОВИ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ <i>Душенюк Д. В.</i> , курсант 104 взводу ОДУВС Науковий керівник: Тягнирядно Є.В. професор кафедри українознавства, к.п.н., доцент	66
ТЕРМІНОЛОГІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ЯК ОБ'ЄКТ МОВОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ <i>Забельський Олександр</i> , курсант 104 взводу ОДУВС Науковий керівник: Тягнирядно Є.В. , професор кафедри українознавства, к.п.н., доцент	71
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ <i>Загородній Кирило</i> , курсант 104-го взводу, факультету №3 ОДУВС Науковий керівник: Тягнирядно Є.В. , професор кафедри українознавства, к.п.н., доцент	77
УКРАЇНСЬКА МОВА НА ЗЛАМІ КІНЦЯ 19- ПОЧАТКУ 20 СТОЛІТТЯ <i>Загранична Віолетта</i> , курсант 104 взводу, факультету №3 ОДУВС Науковий керівник: Тягнирядно Є.В. , професор кафедри українознавства, к.п.н., доцент	82
МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ	

ЗАСАДИ ПРАВНИЧОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Захоба А. В., студентка 1 курсу факультету №4

спеціальність «Правоохоронна діяльність»

Науковий керівник: Шаповаленко Н.М., к.філол.н., доцент

87

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ МОВІ ВОРОЖНЕЧІ В УКРАЇНІ

Іонов А. студент 2 курсу магістратури

факультету №4 «Правоохоронна діяльність»

Шмаленко Ю.І. доцент кафедри українознавства,

к. політ.н., доцент

92

МОВА ЗАКОНУ

Ковалюк Богдан, студент 1 курсу 2 групи

факультету №4 "Правоохоронна діяльність"

Науковий керівник: Шаповаленко Н.М., к.філол.н., доцент

96

ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Колос К. А., курсант 104 взводу ОДУВС

Науковий керівник: Тягнирядно Є. В., професор кафедри

українознавства, к. п. н., доцент

99

ПРАВОВИЙ СТАТУС МОВИ В УКРАЇНІ

Левченко О.О., курсант 205 взводу факультету №2

Науковий керівник: Антуп'єва В.А., викладач кафедри

іноземних мов ОДУВС

104

ПОХОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Марчук Є. О., курсант 103 взводу факультету №2, ОДУВС.

Науковий керівник: Тягнирядно Є.В., професор кафедри

українознавства, к. п. н., доцент

108

КУЛЬТУРА ПИСЕМНОЇ ДІЛОВОЇ МОВИ

Мельник Н. С., курсант 104 взводу, фак. №3 ОДУВС

Науковий керівник: Тягнирядно Є.В., професор кафедри

українознавства, к.п.н., доцент

111

УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Маслова К. В., студентка 1 курсу, факультету №4

«Правоохоронна діяльність»

Науковий керівник : Шаповаленко Н.М., к.філол.н., доцент

115

УКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКОГРАФІЯ: ІСТОРІЯ ТА

СУЧАСНИЙ СТАН

Молдавчук Г. А., студентка I курсу факультету №4

«Правоохоронна діяльність»

Науковий керівник: Шаповаленко Н.М., к.філол.н, доцент

121

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Негрук Т.В., студентка I курсу факультету № 4

(спеціальність 081 Право)

Науковий керівник: Залужна О.М., доцент кафедри українознавства

124

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ПРАВООХОРОНЦЯ

Павлюк Т. О., студентка 2 курсу факультету № 4

«Правоохоронна діяльність»

Шмаленко Ю.І. доцент кафедри

українознавства, к. політ.н., доцент

128

ЕМСЬКИЙ УКАЗ ЯК СВІДЧЕННЯ ОФІЦІЙНОГО СТАВЛЕННЯ РОСІЙСЬКОГО ЦАРИЗМУ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО РУХУ

Підвисоцький Віктор, курсант 102 взв. факультету №2

Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Тарасенко Л. Б.,

к.і.н., доцент, професор кафедри теорії та історії

держави і права ОДУВС

131

УКРАЇНСЬКА МОВА: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Поліщук Д. Г., курсант I курсу факультету № 2

Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Тарасенко Л. Б., к.і.н., доцент,

професор кафедри теорії та історії держави і права ОДУВС

134

МОВА ПРАВА ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

Поліщук І. О., курсант 104 взводу ОДУВС

Науковий керівник: Тягнирядно Є.В. к.п.н., доцент

137

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ФОНД ПРАВНИЧОЇ МОВИ

Пламодєл О. О., студентка I курсу факультету №4,

«Правоохоронна діяльність»

Науковий керівник: Шаповаленко Н.М., к.філол.н., доцент

141

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Розмеріца О. В., студентка 1 курсу факультету №4

«Правоохоронна діяльність» Науковий керівник: Шаповаленко Н.М. , к.філол.н., доцент	144
УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА XX СТОЛІТТЯ <i>Саєвський В. Д.</i> , курсант 103 взводу факультету №2 ОДУВС Науковий керівник: Тягнирядно Є.В. , к.п.н., доцент	151
МОВА І СТИЛЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ <i>Слепова О. В.</i> , студентка 1 курсу факультету №4 "Правоохоронна діяльність" Науковий керівник: Шаповаленко Н.М. , к.філол.н., доцент	154
ПРАВОТВОРЧІСТЬ І МОВА <i>Снурніцина Галина.</i> , студентка 1 курсу (спеціальність «Правоохоронна діяльність») Науковий керівник: Шаповаленко Н.М. , к.філол.н., доцент	157
МОВА ЮРИДИЧНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ <i>Собченко А. В.</i> , студентка 1 курсу факультету №4 «Правоохоронна діяльність» Науковий керівник: Шаповаленко Н. М. , к.філол.н., доцент	161
КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ <i>Сокерчак Ю.В.</i> , курсант 205 взводу факультету №2 Науковий керівник: Антуф'єва В.А. , викладач кафедри іноземних мов ОДУВС	165
UKRAINIAN STATE LANGUAGE AS A GUARANTEE OF THE UKRAINIAN STATE INTEGRITY V. TERNOVA, 3 RD YEAR CADET, FACULTY №3 Odessa State University of Internal Affairs Scientific advisor K.Drapaliuk , Senior Lecturer of Foreign Languages Dpt.	168
УКРАЇНСЬКА МОВА В СУЧАСНОМУ СВІТІ <i>Тітієвський Денис</i> , студент 1 курсу магістратури факультету №4 «Право» Науковий керівник: Шмаленко Ю.І. , доцент кафедри українознавства, к. політ.н., доцент	172
РАДЯНСЬКА УКРАЇНІЗАЦІЯ 20-30-Х РР. XX СТ. Устинов Сергій , курсант 1 курсу факультету № 2 Одеського державного університету внутрішніх справ	

- Науковий керівник: **Тарасенко Л. Б.**, к.і.н., доцент,
професор кафедри теорії та історії держави і права
Одеського державного університету внутрішніх справ 176
- РУХ ШІСТДЕСЯТНИКІВ ТА ДИСИДЕНТІВ В УКРАЇНІ**
Фархадов Руслан, курсант 1-го курсу, 103 взводу,
факультету №2, ОДУВС.
Науковий керівник: **Ситько О.М.**, завідувач кафедри
українознавства, к. філол. н., доцент 181
- ВАЛУЄВСЬКИЙ ЦИРКУЛЯР ЯК ОДИН ІЗ ВИЯВІВ ШОВІНІСТИЧНОЇ
ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОГО САМОДЕРЖАВСТВА**
Харченко Владлен, курсант 1 курсу факультету № 2
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тарасенко Л. Б.**, к.і.н., доцент,
професор кафедри теорії та історії держави і права
Одеського державного університету внутрішніх справ 185
- СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МОВИ ПРАВА
В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ**
Химчак А. Л., курсант 104 взводу ОДУВС
Науковий керівник: **Тягнирядно Є. В.**, проф. кафедри
українознавства, к.п.н., доцент 189
- ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА – МЕТОДИ БОРОТЬБИ ТА ЗАХИСТУ**
Цапушел І., студентка 3 курсу факультету №4 «Право»
Шмаленко Ю.І. доцент кафедри українознавства,
к. політ.н., доцент 193
- ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**
Чабаненко Дмитро, курсант 1-го курсу, 101 взводу,
факультету №1, ОДУВС.
Науковий керівник: **Ситько О.М.**, завідувач кафедри
українознавства, к. філол. н., доцент 197
- ТЕРМІНИ ТА ЇХ МІСЦЕ В ДІЛОВОМУ МОВЛЕННІ**
Чорна Діана, курсант 1-го курсу, 101 взводу,
факультету №1, ОДУВС.
Науковий керівник: **Ситько О.М.**, завідувач кафедри
українознавства, к. філол. н., доцент 201